Uneven number Pages within the book only

UNIVERSAL LIBRARY
OU_204171
UNIVERSAL LIBRARY

అపును

గ్రంథకర్త:

భమిడిపాటి కామేశ్వరరావు

పబ్లిషర్సు:

సరస్వతీ బుక్కు-డిపో,

బెజవాడ : రాజమండ్రి

1942

కాపీరైటు రిజిష్టర్డు] [వెల 0-8-0

విషయములు

1 మేష్టరీకూడా ఒక ఉద్యోగమేనా?

2 ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ పట్టుదలలు

3 తమ్ముడిపెళ్లికి తల్లి వెళ్లడం

4 విమానం

5 పల్లెటూరు స్కూలు తనిఖీతంతు

మేష్టరీకూడా ఒక ఉద్యోగమేనా?

[అసలు ఈ వ్యాసము 25-3-25 నాడు, రాజమండ్రీ ట్రైనింగుకాలేజీలో వార్షికోత్సవానికి చదివే ఊహతో వ్రాసింది. కాని ఆయేడు కాలేజీలో తత్దినమే జరుగలేదు; సరి, ఇది చదవడం పడలేదు. మళ్ళీ సాంవత్సరీకానికి — అనగా ఈయేడు మార్చిలో ఇది అక్కడే చదవడానికి ఏర్పాటూ జరిగింది; కార్యక్రమంలో ఒకవిషయం కిందా ఎక్కింది. ఎక్కితేం? ఇతరవిషయాల మూలాన్ని దీనికి టైము లేకపోయి, దిగింది. మనలో మనమాట, ఆ యితరవిషయాలు ఏమిటనుకున్నారు? కేవలం, ఫలహారాలు స్వామీ! ఆ తరువాత, ఏప్రిల్లో ఇది వీరేశలింగం స్కూల్లో పాతవిద్యార్థుల సమావేశానికి ఊరికే స్మాల్ కాజుగా చదవడం అయింది. అయితేమి? ఇది నేను ఆట్రైనింగుకాలేజీలోనే చదువుతున్నానని, చూడండి.]

అగ్రాసనాధిపతికీ, సభాసదులకూ, నమస్కారములు.

ఇంత ఉత్సాహంతో, ఇన్ని పట్టుదలలతో, ఇన్ని వందలమంది జ్ఞానభాస్కరులు బాలుర అజ్ఞాన తిమిరాన్ని పటాపంచలు చెయ్యడానికి శుభ మల్లే, తయారవుతూన్న, అయిన, ఈసందర్భంలో, అట్లా తయారు

చెయ్యడానికి వీరకంకణం కట్టుగున్న ఆలయమంటపమైన ఈస్థలంలో మేష్టరీకూడా ఒక ఉద్యోగమేనా అనే వ్యాసం చదువుతాను. ఇంతమంది గొప్ప మేష్టర్ల సమక్షమున నేను మేష్టరుపదవిని గురించి అవాకులూ, చవాకులూ, మాట్లాడాలనిరాలేదు. మేష్టరీ గురించి సమంజసంగా మాట్లాడడానికి ఏడాక్టరో, ఏలాయరో, అధమం ఏమేష్టరేతరుడో అయితే బాగుండేది; కాని ఈర్ష్యకొద్దీ మాట్లాడారని అనిపోతారనో, లేక దీనికాపాటి ఔన్నత్యములేదనో, మరేమి కష్టమూ కాని, దీన్ని ఊరికే లాంఛనానికి ఏదోగొప్పదే అంటూండడం తప్ప, తభిసీలుగా దీని ప్రమేయం ఎవ్వరూ రాసివ్వరు. పైగా సాధారణంగా ఎవరిగొడవ వారిది. అందువల్ల నేను మేష్టర్నైనా—ఏది?— నేను మేష్టర్నైనా — మేష్టరీమీద కొన్ని అభిప్రాయాలు మీతో చెప్పడానికి తెగిస్తున్నాను. ఓపట్టాన్ని మేష్టర్లు దేనికీ తెగించకపోయినా. స్వవిషయం నిర్మోహమాటంగా చెప్పడం కష్టమనినాకు తెలుసు. అదీగాక, మన సంగతి మనకొక్కరికే తప్ప కిడమలందరికీ తెలుస్తుంది అన్నాడు ఒకాయన. కాని మనసంగతి పూర్తిగా మరోడికీ తెలియదు సరికదా, మనకు తెలిసినది ఒకటీ, తక్కిన ఎల్లరికూ తెలిసినది మరొకటీగాని, మనకు ఏమీ తెలియదు అనడంకూడా

చేసబట్టే. ఏమైనా, నేనేదో షరాయివాణ్ణే అనుకోని జనబాహుళ్యంలో మెప్పరిగురించి ఉండే అభిప్రాయాలూ, మరికొన్ని ఇతరవిషయాలూ మీతో మనవిచెయ్యాలని నా తాత్పర్యం. అవి వినగా [illegible]ంటూంటాం. అవి నిజం. నిజంఅనేది ఎన్ని పెట్టెల్లో పెట్టి బిగించి తాళాలు వేసినా నేనూ ఉన్నానని మళ్ళీ నిరూపిస్తూంటుంది. అందుకని, ఇవి నేను చెప్పకపోతే మరొకరైనా చెప్పితీరతారు. మరొక్క విశేషం. ఇవి ఇప్పుడు మీరు వినేటప్పుడు, యెక్కడైనా నూటికీ కోటికీ చిరునవ్వురావచ్చు ఒకవేళ. యెందుచేతంటే, సరిగ్గా ఉన్నది ఉన్నట్టు నిజం విన్నప్పుడు మనకు నవ్వు రావచ్చు "నిజమేస్మీ" అనిపించి. అలాంటప్పుడు, ఆనవ్వు న్యాయమైనదనిపిస్తు, దానిలో అప్రతిష్ఠ యెంతమాత్రం లేదనిన్నీ, అది మెప్పరిగాని, మరి యే ఇతరుణ్ణిగాని నిరసన చెయ్యడంవల్ల పుట్టించినది కాదనిన్నీ జ్ఞాపకం పెట్టుకోమని సభవారిని కోరుతూ, ఇంతటితో ఉపోద్ఘాతం కట్టేస్తున్నాను.

ప్రతిదాన్ని గురించీ యెల్లాగో, అల్లాగే మెప్పరి గురించికూడా అభిప్రాయభేదాలు బహుదిట్టంగా ఉన్నాయి. ఇతరదేశాల్లో అన్ని విషయాలూ అభిప్రాయాలూ, భేదాలూకూడా యెక్కువే కాని, మనదేశంలో భేదాలు మాత్రమే విశేషం. పైగా, ఈయొక్క అభిప్రాయభేదా

నికి, అసలా ఆరోగ్యానికి, ఉండే పరిమితి అపారం! మేష్టరీ చాలా ఉత్కృష్టమైనదని కొందరు జ్ఞానుల ఉద్దేశంట, అది చాలా చవకబారని చాలామంది ఇతరుల ఉద్దేశంట, ఇందుకనే [illegible] దేరడం. ఇది యెల్లా ఉండందంటే; [illegible]టికి ఒప్పుకోరుగాను, కుర్రాడు అల్లరిచేశాడూ అను కున్నప్పుడు "Stand there you D. D." అనేవాట్ట. అప్పుడు కుర్రాడు తప్పుచేసిన్నట్టు ఒప్పుకుంటూన్న మొహంపెట్టి నిలబడితే, "కూర్చో, నిన్ను నరేము అన [illegible] Doctor of Divinity అన్నాను" అనేవాడు. అప్పుడు, కుర్రాడు ఇంకా సాగుతూగా నిలబడితే, "D. D. అంటే ఏమనుకుంటావూ? Doctor of Divinity అనుకుం టున్నావేమో పొరపాటు. Double Duffer అన్న మాట" అనేవాడు. ఆయనే చెప్పాడు, తనకి మల్లెలంటే మహా అయిష్టమంట. తను ఒక స్నేహితుడితో మాట్లాడుతూ, "అబ్బ! ఏమికుర్రాళ్ళనండీ, ఎల్లాం కాలుస్తారో గాని" అన్నాట్ట. అంటే, అవతలాయన గబగబా పైకి ఎగబీలుస్తూ "ఆహాహా! మల్లెతాలూకు పరిమళం ఏం పరిమళమండీ!" అనేవాట్ట. అలాంటప్పుడేకదూ వ్యాపారం ఏదైనా హాస్యాస్పదం కావటం, 'మేష్టరీ బహుపవిత్రమైన' దని కొందరు 'బతకలేకపోతే బడిపంతులు అని జనవాక్యంపోవయ్యా!' అని కొందరు: అదీగాక, మామూలుగా ప్రయాణాల్లో,

ఒకర్ని, పక్కవాడు, "అయ్యా, మీదేవూరు?"; "ఫలానా"; "మీకేమన్నా ఉద్యోగమా?"; "ఆ"; "ఏం ఉద్యోగమండీ?", "మేష్టరు" అని వినీవినడంతోటే వాడు చప్పరించేసి పెదవి విరవడం, పక్క మొహం పెట్టడమూనూ. అనగా, వాడి ఉద్దేశం, "ఇవతల వాణ్ణి లాక్కెళ్ళి పైవాళ్ళు మిక్కిలి ఘనమైన పదవుల్లో ఉంచి చూస్తేగా, వీడు వాళ్ళల్లో కొల్లికైనా మార్గంలేదుగావున్నా, అప్పుడామట్టున 'స్థిరోభవ వరదోభవ' అని చెప్పి ఈతణ్ణి ఈ మేష్టరీలో పడేశారు." అని. "ఏదో వట్టి నూనెమిఠాయి సరుకులాంటి నాసిరకం అయి ఉండకపోతే మేష్టరీలోకి ఎందుకు సిద్ధమౌతారు." అని. దీనిపైన, 'బతకలేకపోతే భాగోతం' అని మరోముక్క వింటూంటాం. బడిపంతులు పర్యంతా భాగోతంఖత్తు అనేమో బోధనకీ బొమ్మలాటకీ ఇంత సంబంధం కలిసింది. ఈసాపత్యానికి తార్కాణంకూడా ఎప్పుడేనా దొరుకుతూంటుంది లెండి. ఆమధ్య ఓ ఊళ్ళో బలుగురు ఆసాములు వచ్చారు స్వగ్రామానించి. వచ్చి చూడవలసిన వన్నీ చూసేసినవాళ్ళవడం చేత, వాళ్ళు నాటకంలో చేరడానికి సకలప్రయత్నాలూ చేశారు. కాని, వాళ్ళగానం, ఇత్యాదుల పూర్వాంది అవడంచేత కాబోలు వాళ్ళని అందులోకూడా చేర్చుకోకపోగా, వాళ్ళు కూడా చిట్టచివరకి అవమానంతోగా, గోవిందా

అని చెప్పి, మేష్టరీట్రైనింగులో జేరి ఊరుకున్నారు. అల్లాంటివాళ్ళ వల్లనేమో జనుల్లో ఈఅభిప్రాయం. ఒకానొకప్పుడు, ఒకరెవరైనా పెద్దచదువు చదువుకుని, తీరామోసి వట్టి మేష్టరీ చేస్తూంటే, అదివిని, విచారంతో, పెద్దమనుష్యులూ, పరిచయులూ, బాధువులూ అతనితో మాట్లాడుతూ "ఇన్నాళ్ళూ బతికి"—అన్నట్టు. ఇన్నాళ్ళూ చదివి చివరకి మేష్టరీలో చేరావేమిట్రా, ఆపదీ కాకుండా మొగాడూ కాకుండానూ? ఒకటోరకమైన ఇతర ఉద్యోగాలు చప్పిగన్ని ఉంటూంటే, ఇదేమిట్రా గోడిఉద్యోగ్యం? హాయిమంటూ ఉండుమం రిజిస్ట్రీలో చేరకపోయావట్రా, బాబూ, కించిత్తూ రొష్టు లేకుండా పుచ్చుకోవచ్చుగా రెండు చేతులా, ఇచ్చేవాళ్ళకి నష్టంలేదు. నీకు లాభం. మధ్యవస్తు లుంటార్రా. నువ్వేలెగన్! పైగా, ఒకర్నాటికి రాను మాట. ఏమంటావా? దస్తుసంగతి ఇంటిదగ్గరే, దస్తావేజులు కచేరీలో గాని లేవు. తాతాచార్లవారిముద్ర, తలకాయకి తలకాయ్, మరోవిశేషం; సిత్యపంటరా ఎంతమందులుగల్లో నిమిత్తంలేదు. పోనీ, ఓరితొల్లో జేరితేం, మనఊళ్ళో ఎంత సౌఖ్యం! (అంటే, ఆచేరడం అంతా వీడి ఇష్టంలో ఉన్నట్టు) నౌకావాసం; ప్రతిసత్యమూ చెక్కరకేళీలు; కాలువగట్టున ఎక్కడా హసనించేపుట్టినా. మీఇంట్లోనే

ఉంటుంది. ఏమనుకున్నావోగాని, కాలవమామతీసి నీళ్ళు వదిలావా, ఎంత మేర పొలం తడిసిందో, అంతమేరా పరవర్తటా రూపాయలూ, చాలనేపరకూ, పుష్కలం గానూ? ఇందులో ఏమున్నది మ్మృత్తికా? అన్నింటికీ మొహంవాచిపోవాలి. ఏంపని జేశావు? అయితేనూ జీతా ఏమాత్రం ఓరీ!" అంటారు. అంటే అతను ఏ యొజ్ఞై యో అంటాడనుకోండి, రివైజ్డ్ స్కేలు 20-10-30 (క్రిందికి)- మూప్పైకే దొరుకుతాడు కాదూ మరి బియ్యే ఇప్పుడు! అంటే, అవతలవారు, "ఉన్నది బస్తీగదా, ఒరీ, సాలుకి ఎనభై వంకట్టుబడి నీకు?" అంటారు అనగా, పామరుల అభిప్రాయం మేష్టరీచెయ్యడానికి బ్రతికఉన్న వాడు అనగా చేతులోనాడి అందుతూన్న ప్రతీవాడూ పనికొస్తాడుగదా అని. అల్లాంటిపనికి జీతం నెలకే ఎనభై కావడం వాళ్ళబుద్ధి చచ్చినా ఒప్పుకోక, అది సాలుకి చాలని అనుకుంటూ ఉంటుంది. మేష్టరీ చాలా ఉన్నతమైనదీ. విశిష్టమైనదీ అని దారుణస్తోత్రం చేసేవాళ్ళు, తమరికి దీనియందు ఎంత అభిప్రాయం ఉన్నా, తమరు ఉండకూడదట మేష్టర్లుగా. అంటే, ఇతర ఉద్యోగాల్లో ప్రస్తుతం ఉండే చాలామందికి, ప్రత్యేకంగా ఒకొక్క శాఖలో తెగ పండిపోయిందిట తెలివి. అందువల్ల మేష్టరీ చెయ్యడానికి ఎవరో మామూలువాళ్ళు కొందరున్నారుగదా అని

తమకు ఇతర ఉద్యోగాలు స్వీకరించారట, దేశము యొక్క లెవెల్ ఎక్కువచేసి, ప్రజలకు వచ్చే యిక్కట్లకు ఆనుకోడానికి. ఇలాగంటి కారణాలవల్లనే "మేష్టరీకూడా ఒక ఉద్యోగమేనా!'' అని సందేహాస్పదంగా పెట్టవలసి వచ్చింది దీనిపేరు.

ఎల్లాగైతేనేమి, 'మేష్టరీ ఉద్యోగమేనా' అని చర్చించేటప్పుడు, మొదట, ఉద్యోగం అంటే మానవుల సంకల్పం ఏమిటో చూడడం కర్తవ్యం. ఉద్యోగం అంటే గొప్పయోగం పట్టడం. కాబట్టి గొప్ప పని. చాలామంది అభిప్రాయం శరీరంకంటె బుద్ధిగొప్పది అని కావడంవల్ల గావును కాయకష్టంకంటే తలపనే గొప్పదా అనుకోవలసివస్తూంటుంది. కాయక్లేశపడేవాడికి బుర్రబాధ ఎంతమాత్రం ఉండదుకాని, బుర్రప్రయోగం చేసేవాడికి ఎంచేతోగాని శరీరకార్శ్యం ఉంటుంది. అంచేత, తలపాగాగల ఉద్యోగం గొప్పదేమో, ఈరెంటిలో ఉత్కృష్టం ఫలానా అని చెప్పడం సాహసం. ఏమైనా, జనసమూహంమీద కొంత అధికారం చలాయించి, వారికి జీవితంలో కలిగే అవసరాల సందర్భంలో ఉపకారమో అపకారమో చెయ్యడానికి వీలైన అంతస్థులో ఉండడమనేది ఉద్యోగం. కేవల ప్రాపంచికములైన అప్పు అస్తులూ, కాబట్టి శోభనులూ గురించి. జనులు యోగాన

న్నందికూడా ఒకడు తమర్ని ఏమిం చేసిపోతాడో అని హడలుతూన్నప్పుడు ఆ ఒకడు చేసేది ఉద్యోగం అంటారు. రాజదర్పత ఉంటేనేకాని ఘనమైన ఉద్యోగమే కానేరదు. నియమితమైన వేతనం జోరుగా ఉంటూన్న కొద్దీ గొప్ప అంతరం ఉద్యోగంలో. జీతం ఎక్కువగా ఉండగానే సరికాదుట మళ్ళీ; అది రోజూరోజూ ఇస్తే కూలి అయిపోతుందిట; నెల నెలా జీతాలు తెచ్చేవే ఉద్యోగాలు అని. కొందరు కూర్చోడానికి కుర్చీ, కాళ్ళు తన్ని పెట్టడానికి బల్లా, పైనైతే పంకాగాలి, కలిగి ఉన్న వన్నీ ఉద్యోగాలన్నారు. మొత్తంమీద ఉద్యోగాలు సాంఖ్యపరంపర లాంటివి. ప్రతీసాంఖ్యకీపైన మరోటిఉన్నట్టు ప్రతిఉద్యోగానికీ పైన ఇంకోటిఉండితీరుతుంది అంటే, ప్రతీ ఉద్యోగస్థుడూ, కిందవాళ్ళని కొందర్ని ఆరు మూడు చెయ్యగలిగితే పైవాళ్ళకి కొందరికి అయినాపది చేసి తీరాలి. నెత్తిమీద వాళ్ళు ఎంతతక్కువమంది ఉంటే అంత గొప్ప ఉద్యోగం. విలువగల పాగాఉంటే ఉద్యోగస్థుడే. కొంతదర్జా, కొంతడాబూ, దర్పం, పలుకుబడీ అవీ ఉంటేనేకాని ఉద్యోగమే కాదు. అదీకాక, బిళ్ళబంట్రోతులు ఉండాలిట, డవాలీలు అపసవ్యంగా తొడుక్కుని, "అస్మత్ పితుః ప్రాచీనావీతి" అన్నట్టు. ఆ డవాలీ వల్లైతేదిక్కువాళ్ళని బెదరకొట్టడానికీ, నాటకం వగైరా

శాలల్లోకి టిక్కెట్టు లేకుండా ప్రవేశించడానికీ, ఆల
స్యంగా వచ్చినా, సభల్లో అగ్రస్థానం అలంకరించడానికీ,
బల్లకట్లు ఊరికే దాటడానికీ, పడవల్లో ఒకటో నెంబరు
గది ఖాళీచేయించడానికీ బహు ఉపచరిస్తుంది మరిన్నీ
బహులాయింపులు ఉండి అప్పుటప్పుడు సర్క్యూటు వెళ్ళవల
సిన అగత్యం ఉండేది ఉద్యోగం. ఎల్లవేళలు మూట
గట్టుకొని శరీరం నిమిత్తం అంగా తడిచెప్పలూ, వేషం,
ఫామక్, వీటల్లో అయ్యేతగులుబాట్లకికూడా ఎవరిమీదనో
విరుచుకు పడడానికి వీలుగలది ఉద్యోగం. కొందరు
ఉద్యోగులు పల్లెల్లో పోగవుతూంటారు, పై వారికి జమ
చూసుకోడానికిట. అటువంటప్పుడు అక్కడ జరిగే ఖర్చు
పద్దు వ్రాయడానికి చిత్రగుప్తుడైనా పనికి రాడుగదా ఆ
ఖర్చు చేసేవాళ్ళకి అవసరకే ముట్టి దిగి పదంతలు. లెక్క
లేదు. అనుభవించేవాళ్ళకి లెక్కలోనే జమగాల్లేదు. మన
డబ్బు కాకపోతే మనం బహు విరివిగా ఖర్చుపెట్టగలం!
కాఫీహోటలుకి మనమే వెడితే "రెండువడలూ, అరకప్పు
టీ, ఇనఫ్. ఊహూ, ఎందుకూ అంతకంటే" అనడం.
ఇంకోడికి గెస్టుగా వెడితే, మననిమిత్తం పెసరట్లకోడూ,
ఇడ్లీకోడూ కేటాయింపుగా జనంకూర్చుని మరీ తయారు
చెయ్యాలి. అందుకని దేశంమీద సబుర్లు చెయ్యడం ఉద్యో
గం. పై పెచ్చు, కార్యకర్తాదులు చక్కా వచ్చినప్పుడు ధన

ధాన్యసమృద్ధిగా కావలసినన్ని అరటిగెలలు, కూరలు, పాలు, పెరుగు, బియ్యం దేభీలు తెగనష్టాయి అయి పోయేది ఉద్యోగం. కొందరు ఉద్యోగులు, ఇల్లాంటి సరఫరా బాపతులోది తినుకు కావలసినది ఏదో కక్కుర్తిగా వాడుకుని, తక్కినది మర్నాడు సాగ్గ బజార్లో అమ్మించి డబ్బు చేసుకోవడం చాలామందికి తెలిసినదే. అందువల్ల, పైనదారికే దేదో ఒదే ఉద్యోగమని ఘరానా మనుష్యుల ఊహ. ఈ పైనదారం అనేది మనం గమనుచుకోక. దాన్నే కొందరు కిట్టనివాళ్ళు తేలిగ్గా "ఆఁ, లంచం" అంటారు. మరికొందరు, "ఆ ఉద్యోగిని చావమన్నావా ఏమిటి? అవతలవాళ్ళు వచ్చి, బతిమాలుకొని, మిక్కిలి సంతోషపూర్వకంగా, తమ అవసరం నెరవేర్చినందుకు మిగాద పారేసిపోతూ వుంటే, ఆ ఉద్యోగిని పుచ్చుకోక ఏం జెయ్యమన్నారు? అతనేమీ వెళ్ళి అడగలేదు అడిగితే, ఎవరయ్యా ఇచ్చేది? ఆలోచించ్యాలి గాని! అల్లాంటప్పుడు పుచ్చుకోనివాడు వాజమ్మ. అందుకనే, కొందరు రెవిన్యూలో జేరితేం? వడ్డికట్టుకుని కూర్చున్నాం అంటూంటారు. "ఫలానా వాడు అంత మంచిలైనులో ప్రవేశించాడు. పై యిరవై యెకరాలు ఏకఖండిక అంటిది ఆర్జించాడూ? అల్లా కట్టగా చూడడం ప్రజ్ఞా, లౌక్యమూ, కాదూ." అని పెద్దపెద్దవాళ్ళు అనగా వింటూంటాం. అందులో,

జీతంకాక, పైనసంపాదించిన కోటూదోడ్డీ, ఇల్లూవాకిలీ బట్టే ఉద్యోగికున్న తెలివియొక్క దారుఢ్యత్వం, అఖండత్వం పైవారు మామూలుగా కొలుస్తూండేది. చాల లాం చాలుపట్టేవాడికేట ప్రమోషను ఎంచేతంటే వాడు మరీ పైవాళ్ళకి లెక్కాపత్రం లేకుండా పారేయ్యగలడుట. ఈ పైనదారకడాన్నే కొందరు ఋషులు శ్రోత్రియంగా, గాంభీర్యంతో, 'బల్లకిందచెయ్యి', 'చెయితడి', 'రశ్మి' అని వాడుతూంటారు. పైగా ఆ సనిలోంచి నిష్క్రమించగానే, ఆ మనిషి కేవలం కోరలూడిన పాముల్లా అయిపోకుండా, కాస్తో కూస్తో పింఛను గిలిగ ఉండేదే ఉద్యోగం. ఇంట్లో శుభకార్యానికిగాని, పితృకార్యానికి గాదు, దేనికేనా సరే, "మావాడికి సెలవు దొరికింది కాదట, రాలేదు" అని ఇంటిదగ్గిరవాళ్ళు అనుకోవలసి వచ్చేది ఉద్యోగం. ఇంటిదగ్గిర పిల్లా పీచూ, ఒకణ్ణో, 'నాన్నా' అనకుండా, 'నాన్నగారూ' అని పిలుస్తూంటే, వాడు ఉద్యోగే. ఇంగ్లీషులు నేర్చినవాళ్ళ అభిప్రాయం, ఇంగ్లీషులో చేసేదే ఉద్యోగమని కాని, పామరుల ఉద్దేశం— పామరులు అంటే గ్రహపాటువల్ల ఇంగ్లీషు రానివాళ్ళన్న మాట— తెనుగులో చేసిందికూడా ఉద్యోగమనే. ఇందుకనే చెబుతూంటారు. పెద్దలు,—"వెంక, నా చిన్నతనంలో ఈ ఇంగ్లీషులన్నీ ఏడిశాయిటోయ్! కోరటులో

వాదనలూ తీర్పులూ అన్నీ తెలుగునే టకటకలాడిస్తో న్నేవి. ఫలానావారు రాజమండ్రీలో జడ్జీగా ఉన్నప్పుడు మన ధర్మశాస్త్రాన్ని పురస్కరించుకుని వ్రాసినతీర్పు:—

"ఇవతల వేపు న్యాయవాదీ, అవతల వేపు వాదూ, బల్లలు బద్దలుకొట్టి, ఒకరిమీద ఒకరు అగ్నిహోత్రంలా అయిపోయి, కాల్లుచేతుల్లాను కలియబడి జుట్టూ జుట్టూ పీక్కోగా, చివరికి తేలిన సారాంశం ఏమిటంటే." అంటూ ఉండేదిట. ఆయన చేసిందిమాత్రం ఉద్యోగం కాదూ!" అని.

ఏదైనా, వాహనం ఉంటేగాని ఉద్యోగం కాదని ఒకాయన. వాహనం అంటే, భగవంతుడు ప్రసాదించిన కాళ్ళతో కాక, కూర్చున్నవాడు కూర్చుని ఉండగానే, ఒకడు (బతికేవున్న ఒకడు) తన ఉద్యోగస్థానం చేరడానికి సాధనం. అందుకు పెట్టిపుట్టిందే ఉద్యోగముని. వాహనాలు కలిగిఉండడానికి బృహజ్జాతకంలో!

చంద్రసూర్యవిలగ్నేషు బలవత్స్విహత శ్శుభే,
పాపాయుక్తేచ సశుభే యోగో వాహనసంజ్ఞితః.

అనిన్నీ,

ఆగ్నేయమర్కేశకటశ్చ సాశ్వం
చన్ద్రే త్వథాప్యం సవృషంచ వాహనమ్,
భౌమాయమథార్కిశ్చ సితోయ తేందు

ర్భధేశు మిశ్రించ గజాదికం గురా.

అనిస్నీ ఉండడంవల్ల, గుఱ్ఱాలబండీ, ఎడ్లబండీ, ఏనుగే, ఇచ్చట చెప్పబడ్డాయి. 'గజాదికం' అన్నచోట ఆదిశబ్దం ఉంది. గనక కడమవన్నీ ముక్క గర్భంలోనే ఇమిడిఉన్నాయి అని వాదించవచ్చు — పైగా గజం చాలాపెద్దదికూడాను. కాని సైకిలు, మోటారు, రైలు, ఎలక్ట్రిక్ రైలు, విమానం, రిక్షా—అనగా అనంతసేనం!--బోటు, ఓడ వగైరా బోలెడు వాహనాలు ఉద్గ్రంథాల్లో స్మరణేనా లేకుండా పడి ఉన్నాయి. అందుచేత ప్రస్తుతజాతకాలు కొన్ని పరీక్షించి From the particular to the general ప్రకారం

సితేంగు మోటారు కారెండుసైకిల్

సింభామమిశ్రించ రిక్షాచ ట్రామ్ కార్

లాంటి ప్రమాణాలుచేసి పెద్దగ్రంథాల్లోకి ఈపాటికి ఎక్కించెయ్యాలిసాహసించి. లేకపోతే ఇల్లానే ఉంటూంటుంది. ఇవన్నీ పూర్వోక్తవాహనాలు కావు పొమ్మంటూంటారు ఎవరైనా! మరోముక్క కొందరు శమస్నేహితుల వాహనంలో చక్కాపోవడం కద్దు. దీనికి అనుగ్రహం కాక ఏ ఇతరగ్రహబలం ఉండాలో విమర్శించాలి సరి, వాహనం గాక, బిరుదులు, గౌరవం ఓవట్టాన్ని దొరక్కపోవడం. చివ్వ చివరికి నాలుగు రూపాయల ఫ్యాన్స్నానాసరే వినుమించ

డానికి పవర్ గలిగి ఉండటం వగైరా లక్షణాలు మిక్కిలిగా ఉన్నాయి ఉద్యోగానికి. నిరంతరదాస్యాలైనవే ఉద్యోగాలైనప్పుడు పరమస్వాతంత్ర్యం, స్వేచ్ఛా కలిగినవి ఉద్యోగాలనడానికి ఆటంకమేం కూడదని కొందరి మతం.

ఇక మేష్టరీకి ఈ లక్షణాలు సంధించి చూసేక పూర్వం ఏ ఉద్యోగపు చదువు మంచిది? అని జనుల్లో అనుకునే ప్రసంగం కొద్దిగా చేద్దాం. ఒక్కొక్క కాలంలో ఒక్కొక్క ఉద్యోగపు చదువు ఫాషన్లో వుంటుందిట. ఫాషన్ అంటే జనుల నవ్యాభిరుచులనుబట్టి వేషాదికంలో వుండే భేదవిశేషం. కొత్తఫాషన్ ఎంత బుద్ధిలేనిదో పాతదికూడా అంత బుద్ధిలేనిదే సరిగ్గా. కాని పాతఫాషన్ అంటే నవ్వొస్తుంది ఏమో కాని, కొత్తవారికి-మరో కొత్తఫాషన్ వాళ్లొచ్చి తమర్ని చూచి నవ్వేవరకూను! ఈఫాషన్ల చొప్పున మార్పులు సూచిస్తూండేవారి ఊహా భూమి యొక్క నాజూకుతనపుభారం తమభుజాలే మోస్తున్నాయని. ప్రపంచంలో కడను వాటికిమల్లేనే వుద్యోగమూను. పైమీద వేసుగోడానికి ఆమధ్య పెద్దజరీ అంచుకండువా, కొన్నాళ్ళు నేతసరుకు, తరవాత సిల్కు, ఇప్పుడు అత్తాకోడల్లూ అంచు సేలంకండువా, సిల్కుది. (షరా:- అంతా ఖద్దరుడ్రెస్సయినా దానికిమాత్రం ఎగ్జెమ్షన్ట). ఆమధ్య

"ఏముటోనండీ; Circumstances permit చెయ్య లేదండి, Something is better than nothing, ట్రైనింగు అయిఉండడం ఎందుకేనా మంచిదండీ'' అంటారట కొందరు. కొందరు "కడమ వాళ్ళకైతే చేతి చిలుం వదుల్తుంది. దీని కయితే ఏదో కొంతవరకు మనోవర్తి పారేస్తారు గదా, దాంతో తిండి వెళ్ళిపోతుంది, విశేషించి దూరాభారం వెళ్ళక్కర్లేదు, రాజమండ్రీ, గౌతమీ తీరం, పోనీ ఏదో కొన్నాళ్ళు గోదావరీస్నానం, ఈనీళ్ళు ప్రాప్తం ఉన్నాయి గావును'' అన్నారట. నే చెప్పేది వెనకటిమాట. అప్పుడైనా, ఆంతర్యాల్లో ఉండే ఊహాలట అల్లాంటివి. పైకి ఇవెవ్వరూ ఒప్పుగోకపోవట్టాన్ని, బోధయందు తమరికి ఉండే ఆయొక్క ప్రణయంకొద్దీ ట్రైనింగు అవుతున్నాం అనేవారట. నిజంగా ట్రైనింగువల్ల మేష్టర్లు తయారుకారని ఎవరెంత నమ్మినా, బోధనలంటే గురి ఉండి తరిఫీయతు అయేవారు ఉంటెచ్చున్నండీ ఎప్పుడూ కూడా.

అవునా, జనాభిప్రాయాన్ని అనుసరించి, ఉద్యోగాని కుండవలసిన లక్షణాల్లో మేష్టరికి ఒక్క లక్షణమూ లేదు. ఓం ప్రథమం. ఇందులో పైన ఏమీ దొరకదు. ప్రపంచంతో నిమిత్తం లేదు. అందుకుని రశ్మి లేదు, గొడుగు లేకుండా స్కూలు కెడుతూంటే సూర్యరశ్మి

తప్పు. కడం ఉద్యోగాల్లో చేరడానిచ్చేనవెక్కడం, మేష్టరీలో చేరడం డాబా యెక్కడం. మరిపైకి ఎగరడానికి వీల్లేదు. ఇటూ అటూ చలించడం మొదలిడితే, అసలే క్రింద పడడం. దీనికి ఎదుగూ పొదుగూ లేదు. అంటే ఇది గొట్టికోళ్లలాంటిది; ఇన్నిస్ పేట బ్యాండు లాంటిది: మన 'అపనా తనామనా' లాంటిది. బ్రతుకోతులు ఉండరు. ఏమీ సప్లయిలుకాపు పలుకుబడి ఉండదు. పెరుగుతూంటే ఖర్చులు కడిగియిచ్చే మొద్దం కెజీతంలోనే భరించుకోవాలి. మాట్లాడకూడదు. మాట్లాడితే త్రికరణశుద్ధి లేకపోవడం అన్నమాట. శుభాశుభాలు ఆ జీతంలోనే; లిఫ్టు అందులోనే; ఎలిఫెంటు అందులోనే; రోగాలూ రొచ్చులూ అందులోనే: దేవుడు ఖర్చూ దెయ్యాలఖర్చూ అందులోనే. సంసారం అంతా అందులోనే. దేశం అందులోనే ఆస్తులులేని వారసుతద్దినాలూ అందులోనే; బేవారిసు తద్దినాలూ అందులోనే. ఒక్కటే వాహనం సాధారణంగా, పెద్దది. అన్నీ సెలవలే—యెందుకూ? ఈస్థితి ఆలోచిస్తూ కూర్చోడానికి. అంతాపిల్లలే. కాని, మేష్టరీవల్ల దారిద్ర్యం అబ్బుతుందా? లేక దరిద్రుడైన తరవాతే మేష్టరీలో చేరతాడా? అని సందేహించారు కొందరు. ఎటుబడితే అటే వాదించవచ్చు. అసలు వాదించడం అంటే ఏమిటో తెలిస్తే అన్నాడొకాయన

‘దరిద్రుడు’ అంటే రెలెటివ్‌గా సుమండీ. జగత్తంతా ఆయొక్క “రెలెటివిటీ” మీదేకదండీ! ఏమైనా, మనం చెప్పలేం. మనజ్ఞానం చాలాపైకి ఎగురుతూంటుంది కాని, కొండొకచో “హాల్టు” అవుతూంటుంది అల్లాంటప్పుడు ఏమిటి చెప్పడం? వెధవ వాళ్ళకి తీర్థపు రాచిప్పలమీద అపేక్ష ఎంచేత? దోమలకి మానవుల చెప్పులంటే సరదా ఎంచేత? అల్లానే, దారిద్ర్యానికి మేష్టరీ అంటే ఇష్టం. అందులో తెలుగు మేష్టరంటే పరమప్రీతి. అతడెప్పుడూ నోట్సు (ఆఫ్ లెసన్సు అంటారు వాట్ని) వ్రాస్తూండడం ఒక తార్కాణమో అంటాను.

మేష్టరీ పామరులకి ఉద్యోగంలానే కనబడనిది అయినా, పదశక్తివల్ల మనం అనుకునే ఉద్యోగాలన్నీ దీన్లో ఇమిడి ఉన్నాయని ఋజువుచేస్తాను చూడమన్నాడు మరొకాయన! అని మొదలెట్టాడు. మేష్టరు- డాక్టరు, తరుచు రోగం కుదర్చడమే కాక, అంతకంటే తరుచు చావగొడుతూంటాడు గనక. మేష్టరు—ప్లీడరు; దీనికి మేష్టరీ ప్లీడరీ రెండూకూడా తరిఫీయత్తై మారకుండానో, లేక ఒకదాన్లోంచి ఒకదాన్లోకి మారో, ఏదో ఒకటిచేస్తూన్నవాళ్ళు కొంతసాక్షి. అదీగాక, మేష్టరు ప్లీడరికి మల్లేనే తలకాయలు మారుస్తాడు ఎటొచ్చీ, ప్లీడరు ఒకరితలకాయ మరొకరికి మార్చగలడు: “హరిపైనాదిశరంబు సాదిమెయి

జాత్యశ్వోత్తమాంగంబు" అన్నట్టు. మేష్టరు ఒకతలలోనే మార్పు తేగలడు వెనకటికీ ఇప్పటికీ!—మార్పు, అయితే మంచికీ, లేకపోతే చెడ్డకీ. పైగా, మేష్టరు, జడ్జీలాగ తీర్పులుచెప్పి, పోలీసులాగ చోరీలుపట్టుకుని మేజిస్ట్రేటులాగ దండించి జరిమానా వేసి, కలెక్టరులాగ వసూళ్ళు చేసి (జీతాలు) కుర్రాడిమనస్సుమీద ఎంత అధికారమేనా కలిగివున్నవాడవును. తిట్టడానికీ దీవించడానికీ, మెచ్చుకోడానికీ నిరసించడానికీ అన్నింటికీ ఒకడే గనక కొందరు కుర్రాళ్ళకి మేష్టరు దేవుడు; చాలామందికి దెయ్యం. చివరకి, ఆయన అన్నది మేష్టరీ చిన్నసైజులో "సర్వజ్ఞత్వం" అని.

సరే, జీతంకాక మేష్టరీలోవున్న ఇతరలబ్ధి చూసేసి చివరకి చక్కావద్దాం ఒకటి: పుస్తకాలు చెయ్యటం. పుస్తకాల్రాసీ, నాటకాలుపెట్టీ, కార్డువేసీ బాగుపడ్డ వాళ్ళు బహు అరుదు. పుస్తకాల్రాతలకి ఒకానొకచో కోర్టుదర్శనంకూడా అవుతోంది. రెండు: పెద్దపరీక్షల పేపర్లు దిద్దడం. అది సౌఖ్యమో, యమబాధో చెప్పడం కష్టం! జీవితంలో ఒకసారి పడ్డమేష్టరు మళ్ళీపడడు సాధారణంగా మశూచిలాగ. అదైనా, యావన్మందికి అందుతుందా? దానికెన్ని మారాముళ్లో? బ్రాహ్మణాబ్రాహ్మణ సమస్య అందులో ఏముందిగాని ఉత్తరాది, దక్షిణాది

సమస్య తీవ్రంగావుంది, ఉత్తరాది అంటే సిఫారసు ఉత్త
రాలు వగైరా; దక్షిణాది అంటే దానోపాయం వగైరా.
కొందరికి అయితేం, మూడు: పరీక్షలకి "నూ.రింటు"
అవడం, రెండుమూడు రోజాలకూలి నాలుగైదు మాసా
ల్లో పొందడం. ఈలోపున హెచ్చుతగ్గు పరిశోధనలు చేస్తే,
వెంటనే దవడశుద్ధీ, ఇంకా పైనుండి మేడలాంటివి దిగ
వలసివస్తే దేహశుద్ధీ రుచిచూడ్డం. నాలుగు: ప్రతివోటా
ట్యూషనే ఒకమార్గం. మేష్టరీలో అన్నీ విపరీతాలే.
గవర్నమెంటు ఉద్యోగి అయినాసరే, లా, వైద్యంలాంటి
కొన్నిశాఖల్లో అయితే ఫర్వాలేదుట, ప్రైవేటుగా
ప్రాక్టీసు చేసుగోవచ్చుట స్వాంతానికి. మేష్టరీలో అయితే,
బోధనకి వచ్చేటప్పటికి నవ్యత చెడిపోయి మరీ బాగుండే
బోధన సిద్ధించదట; ప్రైవేటు వ్యాపారాలు యెంత
మాత్రం కూడదట. మేష్టరు యేం జెయ్యాలో, యెల్లా
చెయ్యాలో, అడ్డమైన మనిషీ శాసించేవాడే, ఈ మేష్టరీ
పురాకృతం ఏమోగాని. అల్లాంటి ట్యూషను—అనగా
బోధనావ్యభిచారం-ఒకవేళ కూడినా, ఎంతడబ్బు లాగు
తున్నాడో చెబుతూ దరఖాస్తు పెట్టుగోవాలిట. ఏమీ
పుచ్చుగోకుండా, ధర్మార్థం పనికొచ్చే కుర్రాడు గదా
అనుకుని ప్రైవేటుగా చెప్పినా, దానికీ దరఖాస్తు కావాలి.
దరఖాస్తులేకుండా ఆఖరికి ధర్మమేనా చెయ్యడానికి వీలు

లేకపోవడం ఒక్క మేష్టరీలో కనుపడుతోంది. ఇంత అపనమ్మకం మేష్టరుమీద ఉంచి, "మీ కేమండీ హాయి గాను, మీవృత్తి చాలా "నోబిల్" అని పెదవులతో అనేసి కన్ను గీటుతూండడం మేష్టర్ని తృప్తిపరచడం కాదు "ఉంటే ఎంతైనా ఇవ్వవలసిందే. నీ కింతకంటె జీతం ఎక్కువ ఎందుకు? రూపాయిలు ఏంచేసుకుంటావు? నువ్వెళ్ళిపోతే నీజీతంతో నీలాంటి వాళ్ళని ముగ్గుర్ని తెచ్చుకుంటాం" అనే మాష్టరికి దిగి మొదటి ఖంజా యింపుల్లోనే మేష్టరీ శుద్ధవర్తక వ్యాపారమై పోయి నప్పుడు, "మేష్టరు త్యాగం చెయ్యాలి. చేస్తేవాడివంటికి చాలా మంచిది. బోధన "ఐడియల్" గా— అనగా భూమిమీద లేనిదానికి మల్లే ఉంటూండాలి. ఇదంతా ఉచితంగా మేష్టరు చేస్తే మంచిదని మా అభిప్రాయం అని అర్థంలేని పురమాయింపులు చెయ్యడం అనాలోచితం కాదూ? మేష్టర్ని సర్వాధికార్ని చేసి, 'అయ్యా, నీచిత్తం నాభాగ్యం' అని చేతులు హృదయపూర్వకంగా జోడించి నప్పుడు తప్ప మేష్టరు దగ్గర త్రికరణశుద్ధి దొరకదేమో అసలు? అట్లా త్రికరణశుద్ధి లేక నేకదూ, మొదట ఇందులో చేరి, ఒకటి రెండేళ్ళు కుర్రాళ్ళమీద 'ఎక్స్పెరిమెంట్లు' చేసి, ఇది జీవితం అంతా తమరికి శాశ్వతం అయిపోతే తమరు అట్లానే ఉండి పోవాలి ఫర్లాంగు రాయిలాగ అని

గావునుగా చాలామంది ఒకుప్పు దొరికినప్పుడు అది వృదిలి పెట్టి కడమా వృత్తుల్లోకి సగం కుంటొచ్చేది! ప్రస్తుతం ఇతర ఉద్యోగాల్లో ఉంటున్నవారు చాలా మట్టుకి మొదట్లో కొంతకాలం చిక్కుల వల్లయితే మేష్టరీ చవిచూసిన వారేగా: కాని ఒకటీ. అప్పట్లో, మనిషికి నచ్చిన పని ఫొస్తుకడే వరకూ మేష్టరీ ఒకటీ తేరగా ఉండేది. అందుకని చేరేవారు ఇటీవల అట్లా విలువ కట్ట రటం లేదు ట్రైనింగు అయినా సరే టీచరుగా చేరుండా ఉంటే, వట్టి వాళ్ళమాట ఒక్కేమిటి! కాని ఇప్పుడో చిన్న పేచీ-- మేష్టరీ చేసిన స్త్రీగాని ట్రైనింగులో సీటు ఇవ్వ రట. ట్రైనింగు అయి వెళితేగాని మేష్టరీ ఇవ్వరట. ట్రైనింగు అయిందాకా ఏమి చెయ్యాడానికీ తోచటం లేదు చాలామందికి. కొందరు, ఊళ్లు తిరుగుడం మానేసి, అదేట్టి పై వారికి రాసిచ్చిన బాండు రద్దు చేయించి, ఇతరం చూసుకుంటే శ్రేష్టం అంటున్నారు. కొందరు "ఏమిచ్చినా సరే బోధనవర్గం కురిపించక మానం" అని గ్రహస్థితి వల్ల కష్టాలెన్ని ఎంతకైనా సొత్తకడుతున్నారు. కొందరు గడుసర్లు "మాయాల్లో ఫలానా ఆయన వెళ్ళిపోతాట్ట, తక్షణం వెళ్ళమనండి నేను అఖండపిడాన్ని. ఏదికడితే అది చెబుతూ న్యాయపైనల్ని లాంగ తీసుకుని మావాడు నాకు ప్రాణం నీళ్ళు తాగిస్తాను" అని దర

శాస్త్రులు బారెట్టి చూస్తున్నారు. కొందరు "రెండు మూడు సంవత్సరాలు పెందరాళే పుట్టించకపోతివేమిరా, బ్రహ్మజీ!" అనుకుంటున్నారు ప్రస్తుతం ఇల్లాఇల్లాఅయిందండి సంగతి. ఇల్లా మేష్టరీ ఉంటే, "మీపనేబాగుందండీ, నెలకి ఇంతాఅని నియామకంగా ముట్టుతోంది ఏదో ఓటి" అని వాళ్ళని స్తోత్రం చేసే సరికొత్త శిష్యుడూ ఉంటూంటాడు.

అయితే వస్తుతః సర్వోద్యోగాల సర్వావస్థలయందూ కూడా ఉంటూన్న కొన్నికొన్ని విశేషాలూ నైసర్గికాలూ బట్టి మేష్టరీ ఎప్పుడూ ఇల్లాఉండేదే అని సకారణంగా గ్రహించి మనస్సమాధానం తెచ్చుకోవచ్చు. మేష్టరీ అనగా ఏవో పద్ధతి పుస్తకాల్లో వండిపెట్టినసంగతులు పాతవి కుర్రాళ్ళకి వడ్డించమనీ, అజ్ఞానం అనే పేరుతో అందరిమనస్సులకీ ఉండే సామాన్యరోగానికి మందెయ్యడమనీ, సృష్టించడం అనేది లేక అదివరకే సృజింపబడిఉన్న కుర్రాడి తెలివి ఊరికే గోడారంపాములాగ బాగుచెయ్యడమనీ, కుర్రాడు జ్ఞానార్థం బయలుదేరుతూన్నప్పుడు ఊరికే చూపున్నమనిషిలాగ లాంతరు చేత్తోపుచ్చుకు నడవడమనీ వగైరా ఉపమానాలు సంధించి అల్లాంటి పనులు చెయ్యడానికి బ్రతికున్నవాళ్ళు ప్రతివాళ్ళూ పని కొస్తారని మూర్ఖులూ జ్ఞానులూకూడా అనుకుంటూన్నంత

వరకు మేష్టరీకి గణ్యతతలక్రిందైనారాదు. మాప్రజలు జ్ఞానులు కావాలి, మాప్రజకు బోధ కావాలి సమర్థుల్ని అందుకోసం తేవాలి, వాళ్ళని తృప్తికరచి వాళ్ళకి సర్వస్వాతంత్ర్య మియ్యాలి, మాదేశం అభివృద్ధి కావాలి, మామతం, మాభాష, మాసర్వస్వ అనే మోస్తరుగా 'మా' అనేది పుడితేగాని, అహంకార రహితమైన 'మా' అనేది, మానుమత్వం సార్థకం చేసే 'మా' అనేది పుడితే గాని, 'మే' అనేదిపుట్టి మేష్టరీకి మన్నన గలగదు. అప్పు డూ అనుమానమే. దీనికి చాలా కారణాలు ఉన్నాయి. ఇది కడమవృత్తులతో పోలిస్తే, ఇది ఇట్లా ఎందుకుంటుం దో బోధపడుతుంది. కడమ వృత్తులు పెద్దవాళ్ళతో పని. మేష్టరీఅంటే అజ్ఞానులతో ప్రమేయం. పాపం. ఒకాయన ఒళ్లుమండిపోయిగావును, 'మీరేం జేస్తున్నారండీ?' అని అడిగితే 'దూడల్ని కాస్తున్నానండీ' అన్నాట్ట. అజ్ఞానితో ఏమిహెచ్చు తగ్గువచ్చినా జ్ఞానిదే తప్పు కాబట్టి, అజ్ఞాని ఏమిచేసినా, జ్ఞాని అంతకు ఓర్చుకోవాలి, తన్ని కానట్టు.

తిట్టికొట్టిరేని తిరిగి మాటాడక
అట్టుఇట్టుచూచి అదరిపడక
తననుగాని యట్టు తత్తరపడకున్న
నట్టివాడు బ్రహ్మమౌను వేమ.

అన్నదానిలో 'మేష్టరౌను వేమ' అని వేసుగుంటే కుదురు

తుంది. అజ్ఞానానికివిలువ బొలుడుకట్టలేదు. కట్టగలతండ్రి వగ్గిరాలు అప్పుడు అక్కడ వుండరు. అందుకని బోధన అమూల్యం కడమువృత్తులు ఒకండి పనే. బోధన ఇద్దరి తెలివితేటల వ్యవహారం. ఉన్నకివ్యాపారాల్లో ఎప్పుడు మాల దక్కేడిసింది? మేష్టరు తన తెలివివల్ల కుర్రాడికి తెలిసిందనీ, కుర్రాడు తన తెలివివల్ల గ్రహణం సిద్ధించిందనీ. పైగా, 'తెలిసిందా కా బ్రహ్మవిద్య.' కొన్నాళ్ళయిం తరవాత, అందుకనే, కొందరికి, తమరి చిన్నతనంలో మేష్టరు తమరికి చెప్పేడిసిం దేమిటి, అనిపిస్తుంది కాని, ఆ గురువుమాత్రం, ఆ క్లాసుకే జీవితం పూవత్తూ బోధ చేస్తూ—అంటే, క్రితం జన్మలో మేష్టరు ఒకక్లాసే తెగ ఫేలయి ఉంటాడు. అందుకనే ఈజన్మలో అది అన్నేసేళ్ళు చదవవలసి రావడం—చిన్నతనంలో తనదగ్గర చదువుకున్నవాడు పైకొచ్చి అక్కరకొస్తే, సందర్భవశాన్ని, 'ఫలానా ఆయన పూర్వం నా స్టూడెంటుస్మండీ' అని ఎవ్వరూ అడక్క పోయినా చెప్పాగుని మురుస్తూండడం తప్ప ఏమీ కోరకూడదు మేష్టరు. అది న్వత్వం చంపుగుని అన్యత్వం కోసం చేసిన ఎంత త్యాగమో అనుభవించిన వాళ్ళకి మరీ తెలుస్తుంది. తమర్ని చూసుగుని మేష్టరు ఎంత ఇదవుతూన్నా, కొందరు ప్యాసవడం తోటే గురువుని జ్ఞాపకం పెట్టుగోరు, పాపం ఎరగనట్టూ

చూడనట్టూ నటించి, మొఖం పక్కకి తిప్పుకు పోతారు; లేకపోతే ఓ నమస్కారం ఖర్చుపెట్టాలని. 'గురువు' అంటే 'తండ్రి' అనికూడా ఉండటం వల్లేమో ఈ ప్రమాదం జ్ఞాపకమే పెట్టుగోనవ్వడు, ఇక మేష్టరు తనకి వెనక తన అజ్ఞానాంధకారం వదలగొట్టినందుకు ఇప్పుడు ఉద్యోగంలోకి వచ్చి డబ్బు గణిస్తూన్న ఆతడు మేష్టరికి ఇచ్చిస్తాడా? మేష్టగు పుచ్చుకుంటాడా? లోకజ్ఞాన సముద్రుడైన వేమన్న ఈ సంగతి వ్రాసి తీరాడు.

గురువునకును పుత్రునకైన నివ్వరు
అరయ వేశ్య కిత్తు రర్థమెల్ల
గురువు వేశ్య కన్న గుణహీనుడేమొకో
విశ్వదాభిరామ వినర వేమ

అని. ఆమోస్తరుగా, కుర్రాళ్ళు, వెనక నేను ఫీజు కట్టేశాను పొమ్మంటారు. పోనీ, అది వాడి దగ్గరనించి పుచ్చుకున్నాడూ మేష్టరు? అబ్బే పిట్టపోరూ పిట్టపోరూ పిల్లి తీర్చాలి. వాడూవీడూ కాక మరోరుంటారు ఇచ్చి పుచ్చుగోటాలు నిర్ధరించడానికి. వాళ్ళే పల్లెను మధ్యవర్తులనచ్చు. మధ్యవర్తులు మన్ననలు చేస్తారూ? ఇంత అవకతవక ఎందుకోయా తేలకడమా వాటిల్లో లోపాయికారీ మధ్యవర్తులుండి బేరాలు పైసలుచేస్తారు. ఇందులో ముందు మేష్టరే, 'నేను చెబుతానండోయ్' అంటూ

తయారవుతాడుగాని, ఆ పిల్లాడు వచ్చిగాని, వాడి తండ్రి వద్దకు వాళ్లు వచ్చిగాని 'బోధించండి బాబూ' అని ప్రార్థించరు. ప్రార్థనమీాద ఎవడొక్కడికి వెళ్ళినా వాడిమాట వేదమే. పిలవకుండా వెళ్ళినప్పుడు గెంటకుండా పొమ్మనడమే కష్టం. మరొకరు 'ఫీజు' కడమూ చాలామందికి వల్లే మేష్టరూ బల్లకడితే, పదవికి హోదా ఎక్కువవుతుంది. అందరూ వచ్చి, "అయ్యా మేం అజ్ఞానంవల్ల బాధపడుతున్నాం, కాస్త ఆరోగం కుదిర్చి పెట్టండి" అని అడగడంవల్ల! అన్నారు, అల్లాయితే ఇతర లాభనష్టాలు ఉన్నా, కుర్చీలకీ బెంచీలకీ ఒక్కబల్లయినా దొరక్క చావవలసి ఉంటుంది పొమ్మన్నాడు ఇంకో ఆయన. అదీ గాక, 'కడమవృత్తుల్లో పన్లు కల్పించబడతాయి, బోధన కనపడదు'. అంటే. 'ఆ కోటమీాద మీాకు హక్కుభుక్తాలు శాశ్వతం చేయించాను. చూశారా నా తడాఖా' అని గాని, 'వెధవ మీారు శవాల్లాగా ఉంటే మిమ్మల్ని మెల్లిన్సవుడ్ కుమ్మరాడుబొమ్మల్లా చేశాను' అనిగాని, ఏలాయితేనా, ఏడాక్రేనా అనుకోవచ్చు ఒకరితో, ఆన కానక. కాని, మేష్టరు, కుర్రాడి తండ్రితో, "చూశారూ మీాకుర్రాడి మనస్సు చాలా ఇరుకుగా ఉంటూంటే నేను దానికి వ్యాప్తినిచ్చి విశాలత్వం పెంచాను" అంటే పామరుడైతే "ఛీ, పో" అంటాడు. తెలిసినవాడైతే "మీా

రొక్కరేకాదు లెండి, మావాడూ కృషిచేశాడు" అంటాడు. అందుకని మేష్టరీ పనిలో చేసింది చెప్పుగోడానికేనా ఉండను. మరోటి: కడమా టెల్లోకిమల్లే కాకుండా, ఇందులో, ఆఇచ్చేదానికే, చెప్పిందేచెప్పి చెప్పిందేచెప్పి తెగ్గడిల్లు చెయ్యాలట. ఎవడికి ఎన్నిసార్లు కావలిస్తే అన్నిసార్లూ చెప్పే సర్వజ్ఞుడు కావాలిట మేష్టరు. డబ్బుసంగతితెస్తే అపస్త్రంట ఇన్నిసార్లు చెప్పడంవల్ల బాడకుర్రాడు ఏంబాగుపడతాడో కాని, ఈ అలవాటు మేష్టరికి పట్టుకుని, ఇతడు ఇతరజనాంతో మాట్లాడేటప్పుడు కూడా చెప్పిందే చెప్పి మాట తెమల్చక జనాన్ని చంపేస్తూంటాడు. ఎన్నిరకాల గాలించి చూసినా, మేష్టరీలో ఇహసౌఖ్యం ఉన్నట్లు తోచదు. అంతే సన్న్యాసి అయిన వాడు మేష్టరీపదవికి తంగున సరిపోతాడు, అడక్కపోడం అటుంచి ఇచ్చినా పుచ్చుగోకుండాను అందుకనే పెద్ద పెద్ద గురువులూ ఆచార్యులూ, యతులూ స్వాములూను. కాబట్టి, మేష్టరు, శరీరంలో కాకపోతే పీడాపోయిరి అధమం మనస్సులోనూ, తప్పని సరిగా ఆత్మలోనూ సన్న్యాసి అయితీరాలి. డబ్బుసంగతి నోరెత్తకుండా పరసౌఖ్యం మోక్షం సిద్ధిస్తాయి, "పరముకన్న నేమి పావన మాసామ్ము" అనే నమ్మకంతో స్వార్థం వీడి పనిచేసే వాడు మేష్టరు. మేష్టరీ దేవుడు కొచ్చుకోవాలిగాని

మానవుడు మెచ్చడు. జ్ఞానంతో జోక్యం లేనివాళ్లు మేష్టరీ ఉద్యోగమే కాదంటారు కాని, అది మనకి కన బడే ఈ పాపపు ప్రపంచానికి నెత్తిమీద ఉన్న అమలిన బాలహృదయ రాజ్యానికి సర్వాధికారమని గ్రహిస్తే, దాన్ని ఉద్యోగం అనవచ్చు అహాఁ, దాన్నే ఉద్యోగమనా లి. అందులో ఈకాలంలో మరీను ఈకాలం ఎడ్యుకేషన్ ఎవరిచేతుల్లో ఉందో తెలియని కాలం. ఒకటి: గవర్న మెంటు! వారిని గ్రాంటు కోరకుండా ఉంటే వారికిచాలు. వారికి "ఎడ్యుకేషన్" ఎల్లా ఉన్నాసరే. రెండు: వారితరఫు ఏజెంటు అనగా ఇనస్పెక్టరు! కొత్త పద్ధతులూ, పాఠాల లీస్టూవుంటే ఆయనకిచాలు, "ఎడ్యుకేషన్" ఎల్లాఉన్నా సరే. మూడు: మేష్టరు! ఈయనికి ఒకటో తారీకూ, ఆ రోజున జీతంరాళ్ళూ సరిగ్గావుంటే చాలు, "ఎడ్యుకేషన్" ఎల్లాఉన్నాసరే. నాలుగు: విద్యార్థి! ఇతగానికి సంతర్పణ క్రింద మార్కులు కురిసిపోతేచాలు, "ఎడ్యుకేషను" ఎల్లావున్నాసరే. అయిదు: విద్యార్థితండ్రి! అతగానికి వాళ్ళ అబ్బాయి ఆ క్లాసు మెట్టూ దాటి మేష్టరు కటాక్షంవల్ల పైక్లాసులో పడితే చాలు "ఎడ్యుకేషన్" ఎల్లాఉన్నా సరే. ఆరు: ఇతరులు! ఈ ఇతరులకి ఏమీ అక్కర్లేదు; ఇప్పుడంతా నాన్సెన్సు, పాడైపోయింది. తమరు చిన్న ప్పుడు చదివించనదే చదువంటారు. ఇల్లాంటికాలంలో త్రికరణశుద్ధిగా చేసిందే మరీగొప్ప మేష్టరీ. మేష్టర్లంతా కలిసి ఆందోళన చెయ్యాలి అంటారు. కలియుగానికి

త్రాణవుంటే కాదుటండీ? పైగా ప్రతీమేష్టరూ ఒక్కొక్క ప్రత్యేక విశేషంతోటి థకా- మొక్కలకి అగి రాదుదేరి పోయిన వ్యక్తి కింద తయారై తన చేష్టలన్నీ శుద్ధన్యాయ మని స్థాపించుగోవాలని యత్నించి నెగ్గుతూంటాడు ఎర ని పిల్లల దగ్గర! ఇల్లాంటి వ్యక్తులు ఏ రెండూ కలవవు. ఆ మాం స్త్రే మేష్టరికి అస వ్యక్తే లేదు. ఏవో రెండు రాళ్ళు వస్తున్నాయికదా, హాలు పూచీ గడిచిపోతోంది, ఏమన్నాఅంటే ఆకాస్తగోడూ ఎక్కడ చెడుతుందో, ఇక మరేమీ చేతగాదాయిరి అని అన్నింటికీ వడట్టి గొంతు కత్తనివాడికి వ్యక్తిత్వం ఉండనడం తిట్టడం అన్నమాట. అంచేతనే కాబోలు, మేష్టరీ ఎంత కొంచమిాదిది అయినా, Findlay చెప్పినట్టు మేష్టరీ చేస్తూన్న ఏతండ్రీ మళ్ళీ తన కొడుకు మేష్టరుగా వుండాలని కోరడుట. అంటే తాను జన్మబాల్యం స్వీకరించి తనజన్మలో చేసిన త్యాగం తర తరాలవరకూ చాలుననేమో. అదేమోగాని, పది పది హేను ఏళ్ళు మేష్టరీచేసిన ప్రతీవాళ్ళనోటంటా ఇల్లాంటి మాటలు వింటూంటాం. “నాకు మొట్టమొదట్లో వెనక ఫలానా “ఛాన్సు” వచ్చినప్పుడు ఫలానా ఉద్యోగంలో చేరివుంటే, ఈపాటి చాలా గొప్ప ఋండావాణ్ణి అయి పోదును. అందాకా ఎందుకు? అప్పుడే ఆ ఛాన్సులో చేరిన ఫలానా వాడు ఇప్పుడు పెద్ద ఇనస్పెక్టరు. కన పడితే పలకరించనేనా పలకరించడు. కాని నాకిది రాసింది” అని మేష్టరీ ఉద్యోగమో కాదో తెలియదు కాని

ఉద్యోగులంతా మేష్టరు సృజన. ఇంతమంది ఉద్యోగుల్ని తయారు చేస్తున్నానుగదా, ఇహసౌఖ్య ప్రధానమైన ఉద్యోగం నేను అందుకోసం వదిలేస్తాను అనేవాడు మేష్టరు. ఇంకొకను బాగుపడితే తనూ బాగుపడ్డట్టే అనుకోగలిగినవాడు మేష్టరు. అంటే మేష్టరికి భావనాశక్తి 'భూమికీ ఆకాశానికీతాళం' అన్నంత ఉండాలి. క్రియ ముఖ్యం, హిందువులు వేదాంతులు. వారిలో మేష్టర్లు అగ్రస్థానం అలంకరించాలి. ట్రైనింగు అయ్యేటప్పుడు అధమం సహంకాలం, మేష్టరికి, ఆ సైకాలజీతో పాటు వేదాంతబోధ కుడా సవిస్తరంగా చెయ్యాలి, అందులో ముఖ్యంగా కర్మవాదన. వెనకటికాలంలో ఇండియాలో ఎక్కడపడితే అక్కడ కర్త, కర్మ, క్రియలు దొరికేవిట. కాని, క్రమేపీ, కర్తక్రియలని ఇతరులు హరించారు— కర్త కనపించడు, క్రియ శూన్యం అయింది. హిందువులు కర్మ ఒక్కటే ధరించి, భరించారు. భరించాలి. అందు చేత, ఈయొక్క మేష్టర్లున్నారే, వీరు, భుక్తి ఎల్లానూ ఇంతే అసలు ముక్తిమోక్షాలకోసం దేవుళ్ళాడి వని చెయ్యాలి.

"కాకఁ మానవు పూర్వజన్మకృతముల్
కర్మానుబంధంబులై
లేకఁ మాన వవెంత జాలిపడినన్
లేవముల్ సిరుల్ రాఘవా!"

ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ పట్టుదలలు

[5-3-27 తేదీని సర్. బి. యన్. శర్మగారి అధ్యక్షత
కింద రాజమండ్రీ ఆర్ట్సు కాలేజీలో, పాతవిద్యార్థి
సంఘము తరఫున, జరిగిన సాంవత్సరిక సమా
వేశ సందర్భంలో, ఒక విద్యార్థి
చదివిన వ్యాసము.]

నవ్వించడం అంటే మొత్తంమీద తిట్టడం, ఏకడం, దెబ్బలు తియ్యడం అనే ఉద్దేశం ఉంటూనే ఉంటుంది. కాని, అది హృదయంలేని ఉద్దేశం. నవ్వించడం అంటే కొన్ని లోట్లు కనపరచడం అని కొంత మంది ఉద్దేశం కాని, అది వివక్షత లేని వెర్రిఉద్దేశం. నవ్వించడం అంటే ఒకర్నే బాధించడం అని కొందరి ఉద్దేశం కాని, అది సానుభూతీ సరసం లేని ఉద్దేశం. కొన్ని నిముషాలపాటు అందరూ, ఒకే విషయం, సరదాగా, ఆలోచించుకోవాలనే ఉద్దేశం తప్ప, ఇతరమేమీ నా హృదయంలో లేదు. ఆంధ్రుల కందరికీ చెందిన విషయం "ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ" గనక ఆమాటలే నాలుగు అనుకుందాం. ఆ సంస్థ ప్రశంసనీయం. దాని కోసంచేసి చేస్తూన్న ప్రయత్నాలు గొప్పవి. ఇప్పుడు

ముచ్చటించేది, ఏతద్విషయం ఈమధ్య యావన్మందీ కన పరచిన పట్టుదలలుమాత్రమే.

అంధ + ర=ఆంధ్ర, అనేపదం చిరకాలంనుంచి అమలులో ఉంది. ఆంధ్రపత్రిక, ఆంధ్రమహాజనసభ, ఆంధ్రమహాసభ, ఆంధ్రుల చరిత్రలాంటివీ—అన్నట్టు మన ఆంధ్రసాహిత్యపరిషత్తు లాంటివీ—ఆవిర్భవించి ఆందోళన చేసింతరవాత ఇంకా చెప్పడానికి అలవిలేనన్ని ఇతర సంస్థలు: అభినవాంధ్రమహాదోమల ప్రత్యేక సమిష్టి, ఆంధ్రమహా-ప్రతీవాళ్ళా-అద్వితీయసభ! మొద లైనవి ఆర్భాటం జరిపి ఆంధ్రులవ్యక్తి ఆంధ్రులతడాఖా కనపరచినతరవాత, ఇన్నాళ్ళకి, ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ-(దీనికోసం ఆదినితపించినవారు కొంచెం ఎడంగా ఒత్తి గిల్లినతరవాత) అవతారమెత్తింది. ముందుసూచనలు లేందే అవతారం అమాంతంగా రాదు. ఇది పుట్టవలసి నంత అవసరం ఉందోలేదో చూడమని పైవారుమొదట ఓకమిటీని ఏర్పరచారు. "ఆ కమిటీలోకూడా బొత్తిగా నాన్-ఆంధ్రుల్ని వెయ్యాలి?" అని కొందరు ఆంధ్రులు పైకి కనబడనీకుండా "విద్దీ బ్రాకెట్సు" లో కొప్పడ్డారు. ఆ కమిటీలో పట్టి ఆంధ్రులేకాక, అరవ మహామ్మదీయ ఐరోపీయసోదరులుండబట్టీ, వారంతాకలిసి, ఇది పుడితేగాని వీలులేదనీ దీన్ని ఆంధ్రదేశంలోనే పెట్టాలనీ,

ఆంధ్రులకి ఆంధ్రభాషయందుండే అభిమానపులోతు కొలవడానికి గొలుసు లేదనీ వగైరా విశేషాలు ఉదార స్వభావంతో నిష్పక్షపాతంగా తీర్మానించారు ఆ కమిటీ లోనే ఇతరులు లేకుండా అంతా కేవలాంధ్రులే అయి వుంటే, ప్రతివాడూ వేరే సంఘివాడే అయినా, వేరే ప్రతివాడిహృదయంలోనూ ఎంత ఇష్టంవున్నా, ఏ ఇద్దరికీ భగ్గించక, అప్పుడే శిఖపట్లగోత్రంలోకి దిగి, మొకటి తీర్మానం—"ఇది తక్షణం కావాలి కాని, ఈ ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ ఆంధ్రజిల్లాలలో తప్పించి మరోచోట పెడితేగాని మావాళ్ళు హర్షించరు మా సంగతి. మా మజాకా, మీరెరగరు" అని చేసి ఉండేవారు, ఆ అవాంతరం తప్పింది. పోనీ ఆ కమిటీవారే "ఇది తప్పనిసరిగా ఫలానా గ్రామంలో పెట్టాలి" అని తీర్మానించి, అది పైవారితో చెప్పి ఓ శాసనం చేయించి పారేయ్యవలసింది. ఎందుకంటే, హెచ్చుతగ్గయితే బుర్ర ఊడిపోతుందేమోరా బాబూ అనిపించే శాసనం ఒక్కటిమాత్రం విధి అనుకొని శిరసావహిస్తాడుగాని ఆంధ్రుడు, తక్కిన ధర్మాలూ వగైరాలు అతగానికి నిషేధాలే—అనగా జాంతేనయ్! అల్లా కాక, కమిటీవారు కొన్ని క్షేత్రాలు జాబితా రాసి, వాటి ఔన్నత్యాలు బేరీజుచేసి, కొన్నిటిని తోసిరాజని, తక్కిన క్షేత్రాలు ఇల్లా ఇల్లా ఉన్నాయి, మీ చిత్తం వచ్చిన

చోటు క్షేత్రం చేసుకోండి కేంద్రం చేసుకోండి అన్నారు. "మాచిత్తం" అని ఆంధ్రులికే ఏదేనా వదిలిపెట్టి ఊరుకున్నప్పుడు, ఆంధ్రులికి తాత్కాలికావేశం బయలుదేరందెప్పుడు! మొట్టుకి యూనివర్సిటీ ఇవ్వడం కూడదన్నారు. యూనివర్సిటీ అనేముక్క ఇంగ్లీషుగా ఇండియాకి వస్తే సిపాయ్ మ్యూటినీయేడే కాని దానిభావం హిందూ దేశానికి కొత్తగాదు. చాణక్యుడు తక్షశిలా విద్యాపీఠంలో చదివాట్ట. నాలందా విశ్వవిద్యాలయానికి ఇతర దేశాల్నుంచి చదువుకోడానికి జనం వచ్చేవాట్ట. అంటే అవన్నీ అప్పట్లో; పోయినవి మళ్ళీరావు. అందుకని 'విద్యాపీఠం' 'విశ్వవిద్యాలయం' అనేమాటలు మాని "యూనివర్సిటీ" అనే పదార్థం సరిగా పైకి వలికేట్టు ఆముక్కే వాడదాం ప్రస్తుతం! (వెనకటివి పాతవాసన కొడుతున్నాయని ఇంగ్లీషాంధ్రులు తెప్పుకోనుంటాను). 'విద్యాపీఠం' అనే మాటకి గౌరవం వచ్చిం తరవాత అదీ వాడదాం.

పెద్ద పెద్ద లిచ్చిన నిర్వచనాలలోకి దిగకుండా టూకీగా పదమూలం చూస్తే యూనివర్సిటీ అంటే ఒకటి కింద మారిపోవడం, అని. అనగా అనేకత్వం పోవడం. ఏదేనా వేరే సాధించగల్రులుగాని, ఆంధ్రులు నానాత్వం చంపుకోగల్రా అని, కొందరి సందేహం. ఎవడిముట్టుకు వాడు తను కలిసికట్టుగా ఉండడానికి సిద్ధమే

తనఅభ్యంతరం లేదంటాడు, కాని అక్షరాలాతను అన్న మాట జరక్కపోతే ప్రపంచానికి చాలా ఉన్నాయిపాట్లు అంటాడు. ఓసభలో కొంచెం అల్లరిజరిగి గోల అయింది. సైలెన్సుగా ఉండాలని అందరికీ ఉంది. ఉండి ప్రతీవాడూ సైలెన్స్ అంటే సైలెన్స్, సైలెన్స్ అంటే సైలెన్స్ అని మొదలెట్టి పెద్దగొడవచేసి, మొదట గోలేనయం అని పించారు. అల్లాంటప్పుడేనా మరి కలవడం? పోనీ ఇల్లా అందాం. ఆంధ్రులు యూనివర్సిటీగనక నిర్వహిస్తే, మరి చెయ్యలేం దేమిటి! అయితే కాలేజీ ఉందికదా, కాలేజీకీ యూనివర్సిటీకీ తేడా ఏమిటి? అంటే "కాలేజీ అక్కడే ఆగుదాం అంటే యూనివర్సిటీ కొంచం ముందుకి నడు ద్దాం అంటుంది" అని. ఎవరికి, యూనివర్సిటీ కావలి సింది? నేను, నాకు కావలసినవాడు, ఒకటి వగైరా వేళ్ళు విడిచిన బంధువు, నాజ్ఞాతి, నాశాఖవాడు, బీరకాయపీచు, బాదరాయణసంబంధం, నాభాషవాడు, నామతంవాడు, నాగ్రామం, నా దేశం, నాఖండంవాడు — అనేమాట కూడా అణిచివేసుగున్నవాళ్ళకే 'అహం', 'మమ' గాళ్ళకి యూనివర్సిటీ అనవసరం. అనగా జ్ఞానులు చెప్పిన రాతిమనిషి, చెట్టుమనిషి, పశువుమనిషి, మనిషిమనిషి అవస్థలు దాటిన మనుష్యులకి కావాలి. లేకపోతే పారిస్ యూనివర్సిటీవారు ఒక ఆంధ్రుడి విద్య మెచ్చుగోడం

వీలుపడి ఉంటుందా? నేనూ నన్నెరుగున్న కొందరూ మాత్రమే బాగుపడాలి అని పెట్టుకున్న యూనివర్సిటీలు నిర్మూలించాయి, బాగుపడ్డ వాడల్లా నావాడే అను కున్నవి జీవించాయి అని చరిత్ర కేకలేస్తోంది ఏమైతేం? అర్హత చూడవలసింది, ఆచరణలోకిదించి మరీనూ. మన యూనివర్సిటీ ఇచ్చారు. ఇస్తే, ఏమైందీ, ఆంధ్రాయూని వర్సిటీ పుడుతూనే మూడు కాలేజీలున్న మూడు కేంద్రాల్లో వెలిసింది— మూడుమూర్తులసారంపు ముద్దయనగ— అన్నట్టు. ఒకటికాదు, మూడూ, కేంద్రాలు. వలయానికి ఒక కేంద్రం ఎరుగుదుం; పోనీ, కోలవలయానికి రెండు కేంద్రాలుకూడా ఎరుగుదుం; కాని మన యూనివర్సిటీ చాలా పెద్దలెక్కల్లోబొమ్మ గనక ముక్కేంద్ర భూయిష్ఠం అయింది. మరోమాపని : మూడు కేంద్రాలేమిటీ అంటే, మనకి ముగ్గురు పెద్దదేవుళ్ళు, ముప్పైమూడుకోట్ల చిన్న దేవుళ్లూనూ. కొందరు, ముందు ఉత్తరోత్తరా ఇవి వేరే యూనివర్సిటీ లవుతాయన్నారు. అంటే ఈ యూనివర్సిటీ పిల్లల్ని పెడుతుందని. మనలో ఇంకా ఓపూరాల పుడు తూన్న వాడికీ అప్పుడే సంతానాపేక్ష. అదీగాక, డెబ్బై ఎనభై వేల చదరపుమైళ్ళకి ఒక్క కేంద్రం ఎల్లా కుదురు తుంది? పైగా, ఒంటి, ఒకడు అంటే ఆంధ్రుడికి కోపం. ప్రతీఆంధ్రుడూ దేవుడు ఒక్కడే అంటాడు గాని ఆయన

పేరు విషయంలో మాత్రం ఏ ఇద్దరాంధ్రులూ సరిపుచ్చు కోరు. "ఫలానావిద్యలో మీ ఆంధ్రుల్లో గొప్పవాడెవడు?" అని అన్యుడు ఆంధ్రుణ్ణి ప్రశ్నిస్తే, ఇతడు "కోటి మందిని చెప్పచ్చు" అంటాడు. "ఏదీ, ఒక్కణ్ణి చెప్పండి చాలు," అంటే చూసిచూసి ఎవర్నీ చెప్పలేడు తీరా చెబితే తనమాటో, ప్రతీవాడికీ ప్రతీదీవచ్చునేగా!— ఏది!—అందుకని చెప్పడు. చెప్పలేనని భస్తే అనడు. ఒకవేళ ఏ దేనా పేరు చెప్పడానికి తనమనస్సు ఇష్టపడితే, [illegible] వాళ్ళ[illegible]న్ని తిట్టిపోస్తారు, ఎందుకొచ్చింది, అనుకుని ఊరుకుంటాడు. పోనీ అవతల అతనే "ఫలానా మీవాడు గొప్పవాడంటారే?" అంటే, "ఆఁ, వాడి మొహం పోదూ, నాదగ్గర తీస్తే, వాడికేంవచ్చు" అంటాడు. అందుకని 'శూన్యం' అనగా లేనిదానియందుండే మక్కువ ఆంధ్రుడికి 'ఒకటి' అనగా ఉన్నదానియందు లేదు. అనగా అతడు అనంతవాది. అవునా, అల్లాంటి స్థితిలో యూనివర్సిటీ కచేరీ ఎక్కడా అని వచ్చింది కాలేజీలు జుట్టుకున్న వాళ్ళేకచేరీలూ లగాయిస్తే కడంవాళ్ళనోట్లో కరక్కాయేనా, వాళ్ళకిమాత్రం కడుపుమండదా? అందుకని ఈకాలేజీ ఊళ్ళోనూవద్దు, ఆకాలేజీ ఊళ్ళోనూవద్దు, అని కచేరీలవిషయం తునితగూ చెప్పారు. తునితగూ అంటే 'తుని' లో పెట్టమనికాదు

మధ్యస్తంగా అన్నమాట, మొదట తిరస్కరించిన చోటన్న మాట, అంటే మనం తిరస్కరిస్తూన్నవి మనసు కుదిరితే పనికొస్తాయన్నమాట. చక్రం తిప్పడానికి అనేక విద్యలూ రాజకీయం, సారస్వతం, లోకజ్ఞానం ఇవి గలవార్ని నామకరణం చేశారు. స్వయంవరాల్లోవచ్చేవారిని ముందు చూడాలి. ఎన్నికలు, విద్యావిషయం లేనిచోట్ల పని చేసినట్టు విద్యావిషయంలో చెయ్యలేవేమో అని కొందరికి భయం. ఆమట్టున యూనివర్సిటీ చలాయించే సభ తయారవడానికి ఎన్నికలు కానీమన్నారు. అయిదేళ్ళ బియ్యేలు కొందరు పైకి తేలారు, మునిగిపోతూన్నవాళ్ళని కావలసినవాళ్ళువచ్చి అడ్డంపడి గట్టుకిలాగారు. అక్కణ్ణించి అనుకోకుండా అచ్చు ఉత్తరాలు ప్రతీటపాలోనూ కురిశాయి అనేకమందికి! ఇల్లాంటి అంశంతో—

ప్రథమవోటు తమది పారవేయుడు నాకు
తక్కినట్టివోటు తమరి మనను
డోలుకట్టివత్తు డోక్క బద్దలు చేసి
పంపుడయ్యనన్నె మాట లేల.
చెప్పటకును సిగ్గు చెప్పకుంటే చికు
చెప్పవలసి వచ్చి చెప్పుచుంటి
పట్టివాడికిచ్చి మట్టిచేయక వోటు
గట్టివాడనన్ను గట్టుకొనుడు.

ఆ ఎన్నికలమీాద కొందర్నీ, పేరుగొప్ప చెప్పిన కొందర్నీ కలుపుగుని సభ ఏర్పడడమే కాక అంతస్సభలు కూడా వెలిశాయి. కొందరు పామరులకి విద్యాధికులూ, ఉపన్యాసకులూ సభలోకి ఎక్కడం లోపల ఆట్టే ఇష్టం లేదుట. విద్యాక్షేమం కోసం మాసికలు పడడం ఇతరులకి తెలిసినంత దిట్టంగా మేష్టర్లకి తెలియదని. పైగా, విద్యావిషయం ఏమీా తెలియకపోతేంగాక శాసనసభల్లో వాదించి చొరవచూపే కొందరికిమల్లే చొరవచూపకుండా వీరు, అనేక విషయాల్లో భయపడి బెదిరి దేవుడిచ్చిన తలకాయలు ఒక్కటూగించి పారెయ్యడానికే ఉపయోగిస్తారేమో అనే దిగులుచెప్పినట. కాని, భ్రమాలంకారాల కెక్కడికి? సభావ్యవహారంలోకి రాకపూర్వం కొంచెం వెనక్కివెళ్ళి రావాలి.

కాలేజీయేనా లేదాయిరి, కచేరీలేనా లేకపోడం ఘోరం అని అన్న తునితగూ చూశాం. కాని, దరిమిలాని ఏమైందీ! కచేరీలు ఇప్పుడు మరి ఉండనే ఉన్నాయి కదా, కచేరీలున్నచోట కాలేజీ లేకపోడం శోచనీయం కదా, నామర్దాకదా! అందుకని అక్కడే అన్నింటికంటె గొప్పకాలేజీ పెట్టద్దా అనే అభిప్రాయం వచ్చింది! వెళ్ళింది అనలే మూడల్లా నాలుగై యూనివర్సిటీ నాలుగు స్తంభాలాట ఆడుతోంది. ఎక్కడున్నా బలమంతా కలిసి ఒకచే.

అసలు నాలుగుచోట్లు అవడంకోటే ప్రతీచోటా బలం తగ్గింది అన్నమాటేగా! అందులో, ఇతరమార్గాముళ్ళు, ఎప్పటికప్పుడు:

"పల్లెటూళ్ళ పట్టుదలలు" జ్ఞాపకంవస్తున్నాయి. ఒక పల్లెటూరి సభలో ప్రథమతాంబూలం ఇవ్వడం ఎవరికీ అని ప్రశ్నవచ్చిందిట. శూన్యంగారి కివ్వాలని ఒకయనా, కాదు పూర్ణంగారి కియ్యవలసి ఉంటుందని మరొకాయనా కు స్తీపట్టుగున్నారట.

మొదటివాడు—శూన్యంగారు గొప్పవాడు.

రెండోవాడు—పూర్ణంగారూ చాలాగొప్పవాడే;

మొ—శూన్యంగారు వృద్ధు. పూర్ణంగా డేమిటి, చవటా!

రెం—పూర్ణంగారు అతివృద్ధు. శూన్యంగా డేమిటి, చచ్చూ!

మొ—శూన్యంగారి తల నెరిసిందిలెండి.

రెం—పూర్ణంగారి తలా నెరిసింది లెండిమరి

మొ—ఛీ, ఊరుకో! శూన్యంగారికి అంతకంటా తల నెరిసింది!

రెం—ఛీ. అల్లాయితే, పట్టూ! నెరిసిన తల వెంట్రుకల సంఖ్య స్థిరపరచడానికి ఓ పంచాయితీ పెడదాం—అని.

అల్లాంటి పట్టుదలలు చిన్న గ్రామాల్నించి పెద్ద గ్రామాలదాకా పాకినట్టు కనబడుతుంది. భాషమీది భక్తిపోయి గ్రామభక్తిలో పడితే ప్రజకేం క్షేమం, జాతికేం గౌరవం? త్యాగయ్య, 'రామభక్తి సామ్రాజ్యం' అంటే మనం 'గ్రామభక్తి సామ్రాజ్యం' అని పాడుకోవలసివస్తోంది. ఆంధ్రుల్లో సరిసమానులైన గొప్పవాళ్ళు కొందరు ఇంగ్లీషున దెబ్బలాడుకున్నప్పుడు You how much? అంటే You how much? అనుకుంటూను నీవెంతయనిన నీవెంతయనుచు—అన్నట్టు. కాని పెద్ద గ్రామాలవారిప్పుడీ యూనివర్సిటీ కోసం నేనెంతంటే నేనెంతని దెబ్బలాడుకుంటున్నారు. అంతా ఒకందుకు ఒప్పుగున్నారు,—"యూనివర్సిటీ పెట్టేచోటు హుషారీగా మజాగా ఉండాలి. ఆకర్షించాలి, ఎవ్వడు లేచి పోదాంరా గురుడా! అని ఉండకూడదు" అని. అయితే అల్లాంటి ఊరు తమరి ఒక్కరిదే అని ప్రతీవాళ్ళూ దెబ్బలాడేది. స్వంతానికి ఏదేనా కావలసొచ్చినపుడు తర్కం దానంతట అదే చేతవుతుంది, తమరు మాట్లాడిందంతా తర్కమే అనిపిస్తుంది, ఈ దెబ్బలాట బయలుదేరిన తరవాత ఏఊరు ఎందుకు ప్రసిద్ధో అందరికీ విశదమైంది. అంటే యూనివర్సిటీ రాగానే ఆంధ్రులకి కొంతవరకు హిస్టరీ జాగ్రఫీలు ముట్టాయి. ఏదో గొప్ప సందర్భం

వస్తేగాని ఉన్న మహాత్మ్యాలు పైకిరావు—ఎలక్షనులో గాని మానవుల చతురోపాయాలూ, వివిధ ప్రజ్ఞలూ వర సాగ్గా తెలియనట్లు! "మా ఊళ్ళో అన్నం అరుగుతుంది, మాఊళ్ళో యూనివర్సిటీ పెట్టాలి" అని ఒకరు. ఏఊళ్ళో అరగదు, ఎవరికి? "మా ఊరవతల ఖాళీస్థలా లున్నాయి, అందుకని యూనివర్సిటీ మా ఊళ్ళోనే పెట్టాలి" అని ఒకరు. ఏ ఊరవతల ఖాళీగా ఉండదు? "మా ఊరు చల్లగా ఉంటుంది; కావలసినంత సేపు చదు వుకోవచ్చు: మీఊరు మంగళం, రోడ్లు అస్తమానమూ దుమ్మెత్తిపోస్తాయి; వాళ్ళ ఊరు బొత్తిగా పెనం, మనుష్యు లకి అస్తమానం వేపుడే; సరి, వాళ్ళ ఊరు గాడిపొయ్యి, తొడుగు ఊడిపోతుంది" అని ఒకరు. "మా ఊళ్ళో గోంగూర ఉంది" అని ఒకరు. "మాఊళ్ళో అదీ వంకా యలూకూడా తెల్లవారేసరికి ఎగిరి చక్కావస్తూంటాయి" అని ఒకరు. "మాఊళ్ళో పెదనారింజపండ్లు దొరుకు తాయి, ఇప్పుడదే ఫలరాజం" అని ఒకరు. "మాఊరు పక్కని కొండఉంది" అని ఒకరూ, "మా ఊళ్ళోనే కొండలున్నా" యని ఒకరూ, "వటప్, కొండమీదే మా ఊరుంది" అని ఒకరు. "మా ఊరు హాయిగా సముద్రతీరం, మా ఊళ్ళోపెడితే ఏం ఉప్పెనవస్తుంది?" అని ఒకరు. "మా ఊరు కొంచెం వేడిగా 'సహారా'

లాగ ఉంటేం, వంట చెరుకు కొనుక్కోకుండనే పదార్థాలు ఉడుకుతాయి, లాభం కాదా ?" అని ఒకరు. అయితే ఒకటి : అద్దికొచ్చిన పెద్దమనిషికి ఇంటాయన ఇంటికి ఉండే హంగులూ సౌకర్యాలూ చూపిస్తాడు, కాని ఖాళీ చేసిన ఆయన్ని కలుసుగుంటే ఆ యింటికే ఉండే ఇబ్బందులూ చిక్కులూ తెల్తాయి. "వాళ్ళఊళ్ళో ఇరకాటం, దోమలూ, కంపూనూ; మా ఊరు రైల్వే కేంద్రం, వచ్చేరైలూ పోయేరైలూను" అని ఒకరు. అంటే యూనివర్సిటీ అనే వస్తువుని ప్రతీ రైల్లోనూ కాస్త కాస్త రవాణా చేసి దేశదేశాలా ఉప్పు అందేట్టు చెయ్యొచ్చునని, "మీ ఊళ్ళో వెనక విద్యాపీఠం ఉండేదిట. ఇప్పటికీ పోనీ చిన్న పీట చెక్కయితేం ఉంది" అని ఒకరు. "ఎరుగుదుం లెండి, తెలుసు తెలుసు, దగ్గర ఉంటగానే సరిగాదు, మావూరికి కొద్దిదూరాన్ని ఒక విశ్వవిద్యాలయం ఉండేదిట. దానికేం : మా ఊరికి పడమట 'కృష్ణవేణెమ్మ'—పావని—ప్రవహిస్తోంది లెండి" "మా ఊళ్ళోనూ ఇప్పుడున్నది కోటగుమ్మం అయిపోయింది లేకపోతేనా : 'ప్రవహించు (మా) వీటి పశ్చిమప్రాకారమొరసి గంగస్నుసాగరము కొమ్మ,' అంటుం లెండిమరి. "మా ఊళ్ళో ఆరకట్టుంది లెండి"; "మా ఊళ్ళోనూ ఉంది లెండి" "మా ఊళ్ళో వంతెనగట్టిది లెండి, రైలు గబ

గబానే వేసుతుంది, మీకుమల్లేకాదు" "మాఊళ్ళోదీ కొంచెం జంకిస్తేమి! ఇండియాలో రెండోదిలెండి పాపుగు విషయం" "మీ ఆనకట్ట వంతెనకి కిందలెండి, ఆగండి మరి" "మాకు లైబ్రరీ ఉం...పోనీలెండి ఆగండి" కొందరు కొందరు "అన్నీ బాగానే ఉన్నాయి కాని, ఆ ఊరు దూరం, ఫలానా ఊరు దాటించి. యూనివర్సిటీ పెడితే మీకూమాకూ చెల్లే, మన్నల్ని పుట్టుగోకండి, డిళ్ళ" అని గునుస్తున్నారు. 'దూరం' అంటే, దూరం ఎవరికి? ఊళ్ళకి ఊళ్ళు సకుటుంబ సపరివారంగా బయలు దేంతారా ఏమిటి చెప్పే ఆంధ్రులు, ఆంధ్రాయూని వర్సిటీ డిగ్రీలకీ! ప్రపంచం మొత్తాన్నించి జనాన్ని లాక్కో వలసిన యూనివర్సిటీకి దూరమేమిటి? విద్యకి దూరం దగ్గిరాలేదు. ఎంచేతంటే, అది మనస్సుది, మనోవేగం అందరూ ఎరుగున్నదే! సంగతి చెబుతూ, "16 గంటల రైలుప్రయాణం పట్టే దూరం ఓ దూరమావిద్యకి?" అని ఒక జ్ఞాని ఈమధ్యనేఅన్నాడు. కొందరి ఊహా, యూని వర్సిటీ ఓ పెద్ద వళ్ళగంప అనీనీ, ఏఊళ్ళో పెడతారో ఆఊళ్ళోవాళ్ళంతా ఎవడిచేతికందినమట్టుకు వాడు (నాగ వల్లిపిడకలు లాక్కున్నట్టు) తలోటీచపాయిం చేస్తారేమో, దూరాన్ని ఉన్నవాడి గతేమిటీ? అనిగావును. ప్రస్తుతం ఆఊళ్ళో ఉంటూన్న వాళ్ళందర్నీ ఆబాల గోపాలంగా

తాంబూలానికి పిల్చి తలో డిగ్రీ భల్ప్రదానం ఇవ్వారు. కాని, ఏమిటో ఊరికే భయం! "వాళ్ళ ఊళ్ళో ఉంటే ఒక్కటేనుక్కలు. వాళ్ళేం జేసుకుంటారు యూనివర్సిటీ? పనసపండు తెచ్చి పళ్ళెంలో పెడితే తిన్నేని బ్రాహ్మడు దిక్కుదిక్కు చూశాట్ట. విద్యకి అర్హత ఉండాలి, యోగం కుదరాలి. మాఊళ్ళో పెద్ద సామగ్రీకాలేజీ ఉంది. ఇక్కడ గనక యూనివర్సిటీ పెడితే, మహారాజ్ఝాలాగ ఉంటుంది" అని ఒకరు. "మాఊళ్ళో వెనక మహారాజు కాదు. రాజ రాజే రాజ్యం చేశాడు" అని ఒకరు "మా ఊరుపేరు చెబితే విజయం మాకేఉండాలి" అని ఒకరు "విజయమే మాఊరు" అని ఒకరు. "మాఊళ్ళో పెట్టడానికి అనంత కోటి కారణాలున్నాయి" అని ఒకరు. "మహాప్రభో! వరహీనంవద్దు, వరవిక్రయంవద్దూ, సాంప్రదాయంచూసి మరీ ముడెట్టండి, నాయనా, వెయ్యేళ్ళపంట. ఇదేం బొమ్మలనోం కాదు బేసిరోజు చూసుగుని వాల్లాడించి పారెయ్యడానికి!" అని కొందరు వృద్ధులు. ఇంతా చేసి, కేంద్రాలోచనకోసం మొదట తీసుగున్న ఏడెనిమిది ఊళ్ళల్లోనూ కొన్నింటికి ఆంక్షవెయ్యాగా, తేలినమూడూ ఉన్నాయే, అవి కేవలం ఇదివరకు గవర్నమెంటు కాలేజీ లున్న చోట్లే అయి ఊరుకోడం, ఓగొప్ప రసాన్నలా కన బడుతుంది. కొందరు, ఫలానాచోట అది పెట్టితీరాలీ అని

ట్టుపడుతూంటే వేరేకొందరు అది ఫలానాచోట పెట్ట
ండదూ అని పట్టుపడుతున్నారు—వోట్లరోజుల్లో ("నా
ద్దు లేవోటు ఫలానా వాడికిమాత్రం ఇవ్వనని చేతులో
మ్మేయ్" అంటూ కొందరుజనం తిరిగినట్టు). ఒక
రాష కొంచెం ఏమన్నా నోట్లో వేసుగోబోతూంటే
ోకుర్రాడొచ్చి "నాక్కాస్త పెట్టవ్! సరేలే! జ్ఞాపకం
ంచుకో" అని అనేటంత కుర్రతనంగా వ్యాపారం మార
ంవిని, ఒక ఇంగ్లీషు ఎరగని పెద్దమనిషి ఇల్లాఅన్నాడు:
ంధ్రుడికి బుర్రఉంది, అఖండత్వం ఉంది. అది కలిసి
ంవరకు కనిపించలేదు. ఇప్పటిలో కనిపించేది ప్రత్యేక
క్తుల కృషే. కాని, మనవాళ్ళకి కొంచెం ప్రథమావే
కద్దు. అది సోడాకిమల్లే బుస్సుమని పొంగుతుంది.
ు తాగడంవల్లే ఈ బుడబుస ఎక్కువైంది. ఆ ఆవే
లో సంఘాలూ, సమాజాలూ, సభలూ ఏర్పడిపో
ాయి. ఆపిదప ఎవడిదారి వాడిదే. పెద్ద కాన్ఫరెన్సుల్లో
ప్పకుండా జరిగేవి మాంచిభోజనాలూ, కావలసినంత
హ్చ, కొన్ని ఘూటైన తీర్మానాలూనూ. ఒక గొప్ప
ంట సంఘం ఏర్పడేవరకూ పాకులాడడం, అక్కణ్ణించి
ు పీకులాడ్డమూనూ! తరవాత ఉండాలయ్యా, పట్టు
గా! అదిలేదు. మనఊళ్ళో పెట్టారు చూడండి "పేపరు
ట్సు" పోగవెళ్ళే గొట్టంమాత్రం బొబ్బర్లంకదాకా

కనబడుత్తోంది—ఛస్తే ఆడను. "ఏం దబ్బోళ్ళానండీ, షేర్లకి" అంటూ ఎంతో అంత ఇదయ్యాడు. అల్లాగ్గా, నష్టానికి ఒప్పుగుంటేనేకాని గొప్పసంఘాలు పడవు. ముక్కలూ చెక్కలూ ఊడకొడితేగాని ఘనపదార్థాలు అతుక్కోవు. శుద్ధన్యాయం ఎక్కడా ఉండదు. భూమిమీద అన్నీ అంతరాలే. యూనివర్సిటీ పెట్టడం విషయం శుద్ధన్యాయం జరగాలంటే అసలు పెట్టకూడదు. పెట్టితీరాలీ అంటే నాలుగు పద్ధతులు చెప్పచ్చు: ఏకంగా చెప్పాలంటే (అనగా one dimension లో- ప్రతీవాడి హృదయంలోనూ యూనివర్సిటీ కట్టాలి. చతురంగా చెప్పాలంటే (అనగా Two dimensions లో)- ఆంధ్ర దేశాన్ని విశ్వకర్మచేత వలయంగా కోయించి, జనంసరిగ్గా పట్టే ఓవలయంలో ఆంధ్రులంతా నిలబడి, కేంద్రమందు యూనివర్సిటీని ఊహించి, మాట్లాడకుండా చూస్తూ ఉండడం. ఘనంగా చెప్పాలంటే (అనగా Three dimensions లో యూనివర్సిటీని మొదటే (తరవాత మరి కార్యంలేదు) పూరణం ఉంచినట్టు లోపలఉంచి దానికి పైన చుట్టూ బూరిలాగ ఆంధ్రదేశాన్ని తొడిగించడం. చత్వారీగా చెప్పాలంటే (అనగా Four dimensions లో) "ఐన్‌స్టీన్" గారికి రాసి కనుక్కోవాలి, లేక చత్వారీగనక జోడుపెట్టుగున్నప్పుడు చెప్పాలి.

సరి, తక్కిన కథలోకి వత్తాం. యూనివర్సిటీసభ సమావేశం అయింది. స్వల్పాలు అయినతర్వాత 'వర్ణాకృలరై జీవను మీమాంస వచ్చింది' అనగా మాతృభాషలో పాఠం చెప్పడమా మానడమా అనే మీమాంస. అంటే ఆంధ్రుడితో ఆంధ్రుడు ఆంధ్రంలో మాట్లాడాలా వద్దా అనే మీమాంస! కాని ఈ మీమాంస చర్చ తెలుగులోనే కానివ్వండి అని పెట్టిన తీర్మానం పోవడమే నిఖారుసైన ఆంధ్రత్వం. సిద్ధాంతం స్పష్టమే గనక ఇందులో అసలుమీమాంస లేదన్నారు, పూర్వమీమాంస వాళ్ళు. కాని, ఇదిగొప్ప మీమాంసేను, ఇల్లా పారెయ్యండి అని ఉత్తర మీమాంసవాళ్ళన్నారు, వేదాంతులికి ప్రతీదీమీమాంసే గనక గావును! ఆంధ్రుడు ఆంధ్రంలో ఆలోచించి ఆంధ్రంలో మాట్లాడం అసహజం కాదుగాని, ఇటీవల అభ్యాసమో దురభ్యాసమో అలా అయింది. సరి,

పాపంబులు కర్జములని
యేపున జేయుంగనవియునింపగు ధర్మ
వ్యాపారంబు లకార్యము
లై పరిణతి బొందెనేని అట్టులు సెల్లున్.

అనగా! ఆంధ్రుల మాతృభాష ఇల్లాంటి చర్చలో ఉండబోతూంటే ఓఢ్రం, కన్నడం, ఉర్దూభాషల పిల్లలుంటే

వాళ్ళకికూడా పాపం వాళ్ళమాతృభాషలో చెప్పద్దా, లేకపోతే బాగుంటుందా? బంతిలో బాలబిక్షం చెయ్యచ్చునా? ఏడిచేదానికి ముగుడువస్తే నాలుగుడూ వస్తాడని శాస్త్రంగదా, వాటిమాటేమిటి: అని అప్పుడే వచ్చింది! రాకరాక బ్రహ్మాండంమీద కేసొచ్చి డాక్టరు వెళుతూంటే, "అవతలవాడు విల్లురాశాడో లేదో, నీతో నేనూ వస్తున్నా" అని ఓలాయుకూడా డాక్టరు వెంట పడ్డాట్ట, ఆరోగం ఉందిది అదీగాక, ప్రపంచంలో సగం ముప్పాతిక దెబ్బలాటలు అంధభాష నెత్తిమీదే ఊరేగుతున్నాయి. అవి అల్లా ఉంచగా, మాతృభాషలో చెప్పడాన్నిగురించి అఖండులైనవారు గొప్ప అభిప్రాయాలిచ్చారు.

మనం ఇల్లానే ఉంటాం తెలుగులో పద్య చెప్పలేకపోతే, అందుకని తెలుగు నిచ్చెన ఎక్కి స్వర్గంకేసి వెడదాం రండి అని కొందరు. తెలుగుపట్టుగుంటే వేరే అడగక్కర్లేదు, చివరకి సన్యసించిపోవాలి. తెలుగు నిచ్చెనకి మెట్లున్నాయిగాని కిందకున్నాయి. ఎగతే నరకమే గనక, అధమం ఇల్లానేనా ఉందాం— అని ఒకరు. కొత్త పిండివంటగనక చూరివవాల్చి చెయ్యాలి, ఎప్పుడో ఓ అప్పుడు: అని ఒకరు అంతా మాతృభాష మంచిదన్న వాళ్ళేగాని అందులో పాఠాలు చెప్పిన ఇతర యూనివ

ర్సిటీవాళ్లు లేరు, ముందస్తుగా మనమే ఎందుకు గోతులో దిగడం?-అని కొందరు. తెలుగులో చెబితే నవ్వుతారు పిల్లలూ పెద్దలూ కూడాను (విలువ లేకపోవడంవల్ల) నాన్సెన్స్, తెలుగు తేలిక, కొంచెం గంభీరంగా ఉండాలంటే కాస్త తెలియని సంస్కృతమో, తెలియని ఇంగ్లీషో, భావకవిత్వమో ప్రయోగించాలిగాని, తెలుగైతే సంగతి అందరికీ తెలిసిపోయి గౌరవాలు దక్కవు—అని ఒకరి తనలో మాతృభాషే మనకి దిక్కయ్యా, గ్రహించడం సులభం, సూక్ష్మం, 'రే' గారు, 'లార్డురోనాల్డుషే' గారు చెప్పారు—అని కొందరు. అయ్యా, మీకే కాదు, మాకూ ఉంది భాషాభిమానం ఓరికంటే ఎక్కువగా! కాని, అందుచేతే మా భాషని వాడకుండా పెట్టిలో పెట్టి, అది ప్రాణప్రదంగా నెత్తిమీద పెట్టుకోవాలి—అని మరి కొందరు. వాడిమూడం తయ్యా, ఆంధ్రులూ వాడకపోతే అది పెరక్కపోవడం అటుంచి చచ్చిపోతుందయ్యా—అనే వారు ఒకరు. అం. తెలుగులో మాటలు లేవు, పుస్తకాలు లేవు; తెలుగుకి గౌరవం లేదు; రాజభాష కాదు, స్వంత భాష కాదు; మా స్వంతభాష ఇంగ్లీషే—అని ఒకరు. మన్నన ఇతరత్రా లేదుగనకే మీ రేనా మన్నించివాడండయ్యా-అని ఒకరు. దేశభాషలందు తెలుగు లెస్స-అని ఒకరు. దేశభాషలందు తెలుగు less అని మరి ఒకరు.

"నన్ను తెలుగులో చెప్పమంటారు. నవీనశాస్త్రం నా సొమ్మేగాని నోట్లో తెలుగుసుక్క లేదు. తెలుగున్న వాడికి నవీనశాస్త్రం లేదు. రెండూ ఉన్నవాడు, ఓ వేళ ఉంటే, వాడు అలకపానుపు దిగడు. నేను తెలుగువాణ్ణా మె; తెలుగు రాదనీ, నేర్చుగోవాలనీ అన్యుడికిమల్లే పైకి ఎల్లా ఒప్పుగోడం?"—అని కొందరి జీవాత్మలో భయం. కేవలం గృహకృత్యానికి గుడుగుడు గుంచం ఆడుకోడానికీగాని, లోకకృత్యానికి తెలుగేమిటి?—అని కొందరు మూకలేశారు. ఆంధ్ర"రాష్ట్రం" వచ్చింతరవాత ఈ మాట గాని ఈలోపున ఆంధ్రాన్ని చెప్పడం, ఆనకట్టకి ఎగువున వంతెన కట్టుగుని అంతా దిబ్బవేసేటట్టు చెయ్యడమే—అని కొందరు. స్వతంత్రాలోచన ఎక్కువవుతుంది. తలకాయిలో పదశివాల్ని మొయ్యనక్కర్లేదయ్యా మాతృభాషైతేను—అని ఒకరు. మాతృభాష కేవలం మాతృస్థానం—అని కొందరు. తల్లికి వసంతం కొట్టడం వెనకణ్ణుంచీ ఉండిలేస్తురూ—అని అనబోమేవారు కొందరు. ఆమాటకొస్తే, మనలో ప్రతీవాడిదీ తలోమతం గనక మతం సమానంగాక, భాషా సమానంగాక, ఈ ఆంధ్ర జాతికి సమానలక్షణం ఏమిటి మరి, మాటల్తో కుస్తీపట్టుగోడమేనా?—అని ఓ ఆయన. ఆంధ్రులకి కల్చర్ లేదు' అది ఇంగ్లీషు కలవలో బాగా బొటగలు వేస్తేగాని

అబ్బను—అని ఒకరు. అన్ని శాస్త్రాలూ ఇంగ్లీషులో బోధిస్తూంటేనే మన ఇంగ్లీషు ఇల్లాఉంది, తెలుగులో చెబితే దేశం అసలే తెలుగుమీరి పోతుందేమో—అని కొందరు. ఇప్పుడు బియ్యేల్నే గణించటంలేదు, అప్పుడు బియ్యేని—వీడు కేవలం పట్టి తెలుగు బియ్యేరోయ్—అని ఏడిపించుకు తింటారేమో'—అని కొందరిభయం. పైగా ఉద్యోగాని కెళ్ళినప్పుడు—"నువ్వు వట్టి తెలుగుబియ్యేవి, తెలుగుబియ్యేకి లేవిడీ—అని దొరగారు కుక్కని ఇస్తూ కొలిపితే పరిగెట్టాలి, తెలుగూతేనూను"—అని ఒకరు. బోలెడులక్షలు చిమ్ముతూన్న హైదరబాద్‌లోనే మాతృభాషీకరణం కటకటలాడుతోంది— అని- ఒకాయన. మనవాళ్లు ఇక్కడ కొందరు ఫేలవుతారు అనుకోండి, వాళ్ళు మరో యూనివర్సిటీకి వెళ్ళి ఎల్లా చదువుకోడం వాళ్ళంత ఇంగ్లీషు రానప్పుడు?—అని ఒకరు. ఇంగ్లీషు భాషలోని గ్రంథాల్లోంచి లక్ష నేర్చుగోవాలి—అని ఒకాయన. "ఆఁ. అది ఫ్రెంచితర్జుమో, జర్మన్ తర్జుమో కనుక్కుని ఆభాషలే అఖండులు వెళ్ళి నేర్చుగువస్తే తీరిపోతుంది, మధ్య అనవసరంగా ఇంగ్లీషులో పండితుడై పోయి కూర్చోడం ఎందుకు?—అని ఒకరు.

"పొట్టకూటికి నేర్చు విద్యలు—పుట్టకీట్లు కద ల్చునా"—అని కవి.

......"నిను నాకటికిఁ గొనిపోయి యల్లక
ర్ణాట కిరాటకీచకుల కమ్మ త్రిశుద్ధిగ నమ్మ
భారతీ!" అనే పోతన్న లుండకపోతారా—అనికొందరు.

ఇట్టి మోస్తరుగా యీక్లిష్టసమస్య హోరెత్తిపోతోంది. తరవాత 'గ్రంథప్రచురణ' అనేసమస్య. యూనివర్సిటీ తనగ్రంథాలు స్వయంగా అచ్చేసి దేశానికి ఆదర్శంగా ఇవ్వాలా, వద్దా? ఇస్తే, గొప్పవాళ్ళచేత రాయించాలా, గట్టివాళ్ళచేతా? లేకపోతే గొప్పవాళ్ళనే ఎల్లానో అల్లా మాటలుపోగు చెయ్యమందామా? అదీ కాక, అచ్చువేసుకోగల శక్తి ఉండి ఇతరపనిలేని తెలివిగలవాణ్ణే రాయమందామా ఏకంగా? పోనీ చాలమందిని రాసి పంపమని, కొందరివే స్వీకరించి తక్కిన అబ్బాయిల్ని రోడ్డుచ్చుగోమంటేమిటీ? మనం తీరా ఏదేనా పుస్తకం నియమిస్తే, మొన్నాడు దాని తాతలాంటిది వచ్చితీరితే ఏమిటి చెయ్యడం? భాషాంతరీకరణం అల్లాటప్పా పనికాదుగదా, ఎన్నివళ్ళు పడుతుందో! లిక్కికి లిక్కి అక్కడ పెడితే గ్రంథశవాలు తయారుకావా? ఉభయభాషానిధులు కావాలి. ఎవరు? ఒకగ్రంథం సామాన్యగ్రంథం అని మనకు తెలిసీకూడా అచ్చెయ్యడమేనా? లేకపోతే భాషలో ఉన్న మడ్డి కిందికివెళ్ళి భాష తేరేవరకూ ఆగాలా?—అనే చర్చలోకూడా సభవారున్నారు. "గ్రామాంతరోపన్యాసాలు" వగైరా బోలెడు

ఇతర సమస్యలున్నాయి. మనం ఆగి, ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వచ్చింతరవాత జనం ఏమనుకుంటున్నారో చూసి, చివరికి వద్దాం.

ఇంగ్లీషు గంధం లేని ఆంధ్రులికి 'ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ' వచ్చింది అంటే ఆంధ్రులకి ఏమొచ్చిందో కూడా తెలియడం లేదు. "ఇంకేం మీావని బాగుంది, ఓమంచి ఉద్యోగం లాగచ్చు" అని ఆంధ్రంలో గట్టివాళ్ళని వారి స్నేహితులు హెచ్చరించడం వింటున్నాం. ఆంధ్రశబ్దంమీాంగ తగలించి ఉండడంవల్ల, ఇది, ఇంటింటికీ ప్రతీ వాళ్ళకీ పెట్టేసారేమో అని కొందరు పామరులు. ఓ ఆయన, "ఏమండీ! మా నూతివగ్గర ఖాళీగా ఉంటుంది, పోనీ, ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ అక్కడ పెట్టకూడదూ, నిక్షేపంలాగ చాపా అదీ వేస్తాను" అన్నాడు. "కుర్రాళ్ళకి ఇంగ్లీషున చెప్పిన పాఠం ఇహ ఎక్కటం లేదు. సమాధానంలో అంశం తెలుగుని చెప్పమంటే దంచేస్తున్నారు– " అంటారు కొందరు మేష్టరు. ఇంగ్లీషు స్పెల్లింగు చాలా తప్పులుగా ఉంటంటే—"ఆంధ్రాయూనివర్సిటీ వచ్చిందండి—ఇంగ్లీషుమీాద అట్టే ఖాతరీ లేదు" అంటున్నారట కొందరు అనుభవశాలులైన విద్యార్థులు. "ఇంగ్లీషు మేష్టరకి ముట్టుతూన్న జీతాలు తెలుగు మేష్టర్లకీ, తెలుగు మేష్టర్లకి ముట్టే జీతం రాళ్లు

ఇంగ్లీషు మేష్టర్లకి ముట్టుతాయిట ఇక్కణ్ణించి ఇహా''— అనుకుంటున్నారు కొందరు. ప్రతీ ఆంధ్రుడూ ఆంధ్రా యూనివర్సిటీ పుణ్యక్షేత్రానికి తీర్థంవెళ్ళి ఓ కొబ్బర కాయ కొడితే నైవేద్యంపెట్టి తనకి సహంచెక్కా ఇస్తారు, ఇవ్వకపోతే దెబ్బలాడి పుచ్చుకోవచ్చు అని కొందరు. "అందరికీ ఉండే లాభంకంటె కొద్దిమందికి ఎక్కువలాభం ఉంటుంది దీనివల్ల'' అని నమ్మరు చాలా మంది. కొందరిఉద్దేశం—"మనవాడు వట్టి 'Stay at-home' అనగా గుడిపాము. ఒక్క ఊరూ ఎరగడు. ఏమీ చూడందే అన్నీ చూసినవాడి బాబులా మాట్లాడ తాడు! Which is taller, North Pole or South Pole? అనే విషయంకూడా జోరుగా లెక్చరు దబా యించే గిరీశాలు బోలెడుమంది ఉన్నారు! అందుకని అథ మం ఇండియాయేనా తిరిగిరాందే డిగ్రీ ఇవ్వరట. ఈ యూనివర్సిటీలో!'' అని మనకు స్త్రీలుమాని యూనివర్సిటి పాగేసంగతి చూసుకోకపోతే, ఈలోపుగా ఆంధ్రుడు అనేవాడు లేకుండా గురుపరంపర తయారయితే అప్పుడు ఆంధ్రంలోనేనా పాఠాలు చెప్పడం లేక మనకీ మనకీ ఎప్పుడూ కుదరదేమో గనక అన్నీ అరవంలాంటి భాషలో చెతేనే గాని విలువలేదని వస్తుందా?—అని కొందరి సందేహం. ఈ వాదనలు జరుగుతూండగానే ఆంధ్రజిల్లాల అంచులమీాది వాళ్ళు ఆంధ్రనామాలు ధరించేస్తారేమో అని కొందరు. ప్రతి యూనివర్సిటీ

లోనూ ఓ గ్రాంధికభాష (అనగా కంటిది) లేందే లేదు. ఆంధ్రాయూనివర్సిటీలో ఇల్లాంటి పురాతన ప్రమాదాలుండవుట. నిమిషంలో డిగ్రీ అక్కడ పెట్టించవచ్చు. ఇంగ్లీషుకూడా ఉండదు గనక—అని కొందరు. ఇల్లాగ్గా ఇవీ అంతులేవు.

'న్యూమన్' అంటేనే యూనివర్సిటీ అర్థం అయింది గనక ఆమహాత్ముడి ఉద్దేశాల్తో విగమించుదాం—"ఉపాధ్యాయుడు: అఖండమైన జ్ఞానం, పేరు, ప్రతిష్ఠ, సంభావనలోనే కనపడే వర్చస్సూకలిగి ఉండాలి"—అని. యూనివర్సిటీవారు ఇల్లాంటివాళ్ళని నిర్ణయించుగునేటప్పుడు అఖండులుకానట్టి ఆంధ్రులూ, అఖండులైన నాన్-ఆంధ్రులూ ఉంటారు. అప్పుడు తగాదాలు ఉంటాయిగా, ఇప్పణ్ణించీ ఎందుకూ?—"ఇక, విద్యార్థి; విద్య దైవికం, కనక విద్యార్థికి భక్తి ఉండాలి; విద్య పవిత్రం, కనక విద్యార్థికి నైర్మల్యం ఉండాలి; విద్య శాంతిదాయకం, కనక విద్యార్థికి దయ ఉండాలి. ఇవి లేకపోతే, విద్యార్థి పైనదేవుడికి, మధ్య తనకి, చుట్టూసంఘానికి ద్రోహి" అని చదువు చెప్పడానికీ, ఖండాంతరాలకిపంపి చదివించడానికీ అర్హత ఉన్న విద్యార్థుల్ని రేపణ్ణించి ఏరాలి. అప్పుడు తగాదాలు ఉంటాయిగా, ఇప్పణ్ణించీ ఎందుకూ?—"విద్యముందు మొహమాటాలు కూడదు. డబ్బు, దర్జా, సత్తా ఇవన్నీ విద్యతరవాతే. విద్యఉంటే డబ్బు లామ్కురాగల్దుగాని, డబ్బుండడం అనేది ఓగొప్ప

విద్యకాదు. యూనివర్సిటీ పెట్టి దక్షత మాసుగో వాలిగాని దక్షత ఉందిగదా అని యూనివర్సిటీ పెట్టరు"—అని. యూనివర్సిటీ విద్యకోసం ఇచ్చినధనం ఏంజేస్తారో, ఎవడు తింటాడో అడక్కుండాకుడా సహృదయంతో ఇవ్వాలి గాని, తద్దినంకిందగాదు. ప్రతిఫలం స్వంతానికే కోరి మరి దేనికేనా దానం చెయ్యాలిగాని, యూనివర్సిటీకికాదు. కాలేజీ అంటే మనకి అబ్బురంగా ఉందిగాని "లువైన్" అనే పట్టణంలో మేడకొంపప్రతీదీ కాలేజీయేట. మన జనం రెండుకోట్లు గనక ముందు చాలాకాలేజీలుపుట్టాలి కాబట్టి, గ్రామభక్తి తగ్గించి, ముందుకు నడవాలి. మొట్ట మొదట, న్యూమనే చెప్పినట్టు, "కాలేజీలు యూనివర్సిటీ కిందికి రావాలి, కర్మం చేతికిరావాలి లేకపోతే యూని వర్సిటీ అనేది నామమాత్రం, పట్టీ మహార్ భానీయే కాని వ్యక్తీకాదు, శక్తీకాదు" శాసనసభ్యుల్లో ఉందిటఅంతా. వారు పెళ్ళిపెద్దలతో చెప్పి, సిఫారసుచేసి, యూనివర్సిటీకి కాలేజీల ఫలప్రదానమే కాక మరి ఇతర సంభావనకూడా ముట్టచెప్పించాలి. ఆ విషయంలో అందరూ పట్టుదల చూపడం కర్తవ్యం. క్రియాముఖ్య—"లోకానికి దీని యందు అనురక్తి, సానుభూతి, అనేకుల అప్రయత్నసమ్మే ళన, విద్యఅంటే అపారమైన తృష్ణ, విద్యసాధించాలనే కసి—ఇవే యూనివర్సిటీ జీవం" దాన్ని నిలబెట్టడంపూచీ గవర్నమెంటువారి మీదకంటె ముందు ప్రతి ఆంధ్రుడి మీదా ఉంది. నమస్కారం.

తమ్ముడు పెళ్లికి తర్లీవెళ్లడం

అబ్బే, ఏంలేదండీ! ఓనాడు తెల్లవారీ వారడంతోటే ఉదయం రైల్లో ఊరికే పిరంగిగుండులా ఊడి పడ్డాడు మా మేనమామ, కాకినాణ్ణించి. ఇల్లా యింకా గుమ్మం దాటి లోపల పళ్ళేదు, ఆవళంగా హాత్తెరీ అనీ దొరకవుచ్చుగున్నాడు మమ్మల్ని! "పెళ్ళి పెళ్ళి పెళ్ళి, వ్యవధి లేదు వ్యవధి లేదు" అంటూను. కాళ్ళు కడుక్కోడు కూర్చోడు, ఆగడు, ఆలోచన తోచనివ్వడు! "శుభస్య శీఘ్రం అన్నాడు. కళ్యాణం వచ్చినా కక్కొచ్చినా ఆగదు. పెద్దలంతా వ్యాపారం అల్లా రైటు చేశారు. ఇహా చూస్తే లాభం లేదు, నడుంకట్టాలి గాని!" అంటాడు. నిజమే ఆమాట. పుట్టడానికి పూర్వంనుంచీ కూడా అనుకుంటూనే ఉంటాంగా మేనరికం సంబంధం! కాని, మన్లో మాట, మా తమ్ముడూ తెముదయావల్ల ఏవో రొండు ముక్కలు చెప్పుగుంటూ ఉన్నవాడేగాని వుట్టి రికామీ మనిషి కాడు. వాడికీ కోరంటే కోటిమంది అన్నట్టు, వస్తూనే ఉన్నారు, లాంఛనాలు మినహా, కట్నం, ఓపిల్లి కూనదాకా చెబుతూను ఏంజరిగితేం, మాకు మొదణ్ణించీ దీనిమీదే ఉంది మనస్సు, కానైతే. అందు కన్లేదూ! ఏదో ఆడపిల్లవాళ్ళం మేం అయినట్టు అతగాని

ధోరణికి చెబుతున్నా! మేనరికం అంటే కన్యాప్రదాతకి కాస్తంత స్వరాజ్యం గావును! రెండుమూడు దఫాలు విశ్వప్రయత్నం చేశా అక్కడికీ "చెప్పావుకాట్టయ్యా. శాస్త్ర నిదానించు, గుట్టుందిగు కొంచెం, మరి. ఇల్లా కచ్చల్లో కందుల్లువేయించితే ఎల్లాగు! వెనకాముందూ చూసుగోనీ. కావలసినవాళ్ళమేగదా, ఏదో పైసలు చేద్దాంలే!"—అంటూ పెట్టి ఒక్కరవ్వ కసురుగున్నట్టు డబాయిద్దాం అని. అయితే అతనెక్కడ? అబ్బే! ఉహుఁ. తను చెప్పేదేదో అదేగాని, తెడ్డయినా మామాట చొర నియ్యందే! మళ్ళీ మాటచెప్పడం సొంపు మాఅందరి దగ్గిరా ఉంది. ఉంటేం? ఏమీ! అతడు వినిపించుగోందే! సరేం! పైగా మేనమామ. ఓవేళ మాట్లాడ్డాని కాతడు మాకు తెరపిచ్చినా మేం అతణ్ణి నెగ్గగల్తుమా? అమ్మయ్య! ఏదో ఆభోజనం చేసేటప్పుడు ఆ ఆనామీ ఏం తమాయించాడోగాని, అస్తమానం ఒక్కవరసగా ఉన్నాడూ, మరొక్కవారం ఉంది ముహూర్తం అని కాయితంమీద రాసిచ్చాడు లగ్నం అదీని, సరి ఆ మధ్యాన్నవేళ రైల్లో గావును వాళ్ళ ఊరు నిష్క్రమించాము.

అవునా! ఉన్నమాట అనేస్తే తీరిపోతుంది, నాకు మాత్రం మాచెడ్డతట్టుగాలేసుకొచ్చిందీ, చెప్పద్దూ! కాని ఏమంటే చెయ్యడం! పెద్దవాడూ! శుతోటీ, అతనన్నదీ

నిజమే! శుభశోభనాలన్నీ ఏదో చక్కాపికీగా సబబా హైరానగా అయిపోతూంటాయి గాని, ముందెంత గుణించు చుకు కూర్చున్నానరే వీటిల్లో స్థాయిగా ఉండవు బహు అరుదు. ఒకసారి నేనుకూడా అట్ల ఆలోచించాను. "ఇక పెళ్ళిళ్కీ, వడుక్కీ అంటూ ఇంతంతా ఇంతంతా లేదు మనికి చెల్లెళ్ళూ తమ్ముళ్ళూనూ. చెల్లెళ్ని అత్తారింటికి పంపేశాం, తమ్ముళ్ళు ఈవరకే సంతానవంతులయారు; ఎటొచ్చీ ఇహ నాలుగో తమ్ముడు పిడొక్కడూనూ. వీడు కూడా ఓయింటివా డవడమేగదా మనం కోరేదీనూ. ఊహూ, మంచిచెడ్డలు చెప్పడానికి మాత్రం దగ్గిర పెద్ద వాళ్ళెవరున్నారు గనకా" అని తలపోసుగుని, నేను మనసు నిబ్బరంచేసుగుని, నాస్నేహితుడు ఒక మేష్టరు మా భవనంలోనే మరోభాగంలో కాపరంఉంటే ఆయన్ని తక్షణం కలుసుగుని, హైసా అని ఆయనా నేనూ కలిసి వట్టి పట్టుమని కొన్నికొన్ని ఖంజాయింపులు చేసుగుని, రివ్వున వెళ్ళి ఉత్తరాత్తెచ్చి, మాతమ్ముళ్ళకీ, పెత్తండ్రి గారికీ, కడమా బంధుకోటికీ ఈసంగతంతా గోకేసి ఆహ్వానం రాసి, నుంచున్నపళాన్ని వాళ్ళని యావన్మం దినీ యకాయకీని బయల్దేరి వచ్చేవాలమని, పెళ్ళికి ఓ ఇదెనీ, ఓ అదెనీ ఆడవాళ్ళు పురమాయించిన మీదట ఏవో బజార్లో కొనుక్కొచ్చి ఇంట్లో గిరవేస్తూ

ఆముహూర్తానికే కాకినాడ వెళ్ళడానికి ఆయత్తపడడం వెంటనే ప్రారంభించాం.

పెద్దవాళ్ళు కార్యాదులు ఎల్లా కొనసాగించు ...గాని, ఆనాటు ... రోజులూ మాకేమన్నా ... కాళ్ళ విరగదొక్కుతున్నారుగాని! ముహూర్తం అనే మాటలో ఉంది ఎంత సొగసైనా! అది మానవులే పెట్టుగుని, అదొచ్చి మీద పడిందంటారు. దాని బలిమి ఏం బలిమి! డబ్బు కుదురుతుంది, పీలు కుదురుతుంది, మనసు కుదురుతుంది, చాలమందికి జలుబువ్యాధిలి రోగం కుదురుతుంది, జరిగితీర్తుంది! సంబంధించిన పుని స్త్రీలకి నెలలు నిండడంగాని, సంబంధించిన ముసలమ్మలకి ఏళ్ళు నిండడంగాని జరక్కుండా ఉండాలిగాని, ముహూర్తం మానవులకోసం ఆగదు. ముహూర్తాలంటూ పెట్టక పోతే, మన్లోఉండే విధ్యుక్త కార్యనిర్వహణానికి ఒకపెళ్ళి పడకనేపోను అసలు! ఈమాట అందరికీ తెలుసు అంచేత మారపు బంధువులైనా అశ్రద్ధలు చెయ్యరు. చేసినా పాకెన్న దాటనివ్వరు. కావలిసినవాళ్ళు పిలుపందక పోయినా రాక మానలేరు—వచ్చి తమరికి సరియైన పిలుపే లేదని దెప్పడం గునవడమూనూ. గునవడానికి బాగా సావకాశం ఉండేనిమిత్తమే పెళ్ళి అయినరోజు లంటూ ఏర్పాటుచింది అని కొందరి ఊహ. సరి, మా

వాళ్ళూ నా ఉత్తరాలు చూసుగుని సెలవచీటీలురాసి పారేసి ఆమ్మటున చక్కావచ్చారు. క్రితంనాడు మధ్యాహ్నాని కప్పుడే మాపెత్తండ్రిగారూ, వాళ్ళవాడూ, పిల్లలూ అంతా నున్నా సిమ్మ నిమ్మణంగా ఒహొక్కరే ఒహొక్కరే నా అన్నవాళ్ళంతా జేరుకున్నారు ఎల్లాగైతేం ద్వారబంధానికి తోరణంగట్టి, పెళ్ళికొడుకుకళ్ళకి కాటికా, బుగ్గనిచుక్కా పెట్టేటప్పటికి వొస్తుంది గావును పెళ్ళికళ. ఆపళంగా అదివరదాకా సంసారపక్షంగా ఉంటూన్న ఇంటిల్లపాతి జనంలోనూ ప్రతీ సన్నరంతిగాడూ కూడా గొడ్డలిపెట్టుగా ఒక గొప్ప మొగపెళ్ళివాడుగా మారిపోయి ఊరుకుంటాడు. అక్కణ్ణించి అడుగులు లెక్కెడుతూ నడిచేవాడొకడూ, సిద్దరోతూ మాట్టాడేవాడొకడూ, అభోజనం పడుకుంటానని గడ్డంపట్టించుగునే ధీరోదాత్తుడొకడూ, తాను భంట్రోతంటే తనికి భంట్రోతనే ఘరానా వాజమ్మ ఒకడూ, "అబ్బ! వాణ్ణాళ్ళమందూ సక్కలా ఉన్నాడూ!" అని ఎగేసే మనుసు డొకడూ ఆవిర్భవించడంవల్ల వ్యాపారం తారుమారవుతుంది. కాని సందడి అంటే అదే సందడిలెండి మరి! "ఈదాల్లో తుంగచాప పరిచా రెవరూ?"—(ఎవడు చెబుతాడు సమాధానం?) "ఈటముకు పెట్టె ఎవరిదర్రా, కాలు బద్దలవుతూనూ?" "ఏమర్రా, మూడుకోతల దంతపుసువ్వెన్న

చూడలేదుకదా, మీరెవరూ?" "ఇదుగో, చూడూ నా పట్టుతాపితాలు ఎక్కడున్నాయి? ఇయ్యి, అవీ మర చెంబూనూ!" "ఈవెధవని తియ్యవే ఇక్కణ్ణించీ? తీసి సీళ్ళట్టా" అంటూ అనవరతమూ కేకలు వినబడుతూ, చంటిపిల్లల గుక్కలట్టడాలు కాస్త పెద్దపిల్లల అల్లర్లూ—పల్లకీలో కూర్చోడానికి తగూలూ, గాయికం వచ్చిన వాళ్ళు మొత్తుగున్నా వినిపించుగోకుండా పేకాటలూ, ముసలివాళ్ళ కూకలెయ్యడాలూ లాంటి వాటితో నిండిఉండే అప్పటి ఆ వైభవం సంసారసౌఖ్య సారం అనచ్చునేమో! చెప్పొచ్చేముక్క, మేమంతా ఇంకా ఆడపెళ్ళివారి ఊరెళ్ళి వాళ్ళేర్పాటుచేసే విడిదిలో దిగకుండానే, ఇక్కణ్ణించీకూడా తయారుగానే ఉన్నాం. ఇంతంతగలిభీ, హడావిడీ జరిగిపోతూంటే పైవాళ్ళమైతే మహాచెడ్డ సొగసుగా చూడచ్చు! కాని ఎవరో ముగ్గురో నలుగురో నడుంకట్టి వ్యవారం అంతా చక్కపెడుతూ, అడిగినవి ఇవ్వడానికీ, ఇచ్చినవి అమర్చడానికి అమర్చినవి ఉపయోగించడానికి వెన్ను వాల్చడానికేనా తీరిక లేకుండా యెముకలు పొడుంగావలిసినవాళ్ళు ఉండితీరాలిగా! ఇక్కడ ప్రస్తుతం నేనల్లాంటివాణ్ణి. ఇహాను ఆ తెల్లారకట్ల అయిదుగంటల రైలుకే ప్రయాణం. అంతా పడుకున్నారు నేను వీలైనప్పుడల్లా ఓకునుకులాగుతూ లేస్తూ గడిపాను. మా ఆవిడమాత్రం—వరి పెద్దలు ఇంట్లో లేరుగా మరి!-

రాత్రెల్లా చిమ్మెటల్లా ఏదో సవరిస్తూనే ఉంది; సవిరింపు తెమల్నే లేదు.

ఇక ప్రయాణ సరంజాంకల్లామూలం మావాళ్ళు నాలుగు బళ్ళు చెప్పొచ్చారు. చెప్పొచ్చీ, ఇహా తమనిద్దర సంగతేగాని మరి బండీవాళ్ళ అతీగతీ కనుక్కో లేదు. వాళ్ళూ చాలాసేపు అరిచారట, ఆగారట, ఎంతైనా తంటాలుపడ్డారట. కాని ఛస్తారా ఏమిటి, సికర్లేకపోతే! ఆవళంగా విసుగేసుకొచ్చి వాళ్ళు మాయమై చక్కా-పోయారు ఈసంగతి నాకు నాలుగు గంటలకి మెణుకువ రావడం ఏమిటి, తెలియడం ఏమిటి, రెండూ ఓమాటే జరిగాయి! బండీవాళ్ళ పిలుపులు వినిపించుగోనందుకు నాకు చర్రుమనిపోయింది — నేనైనా తప్పనిసరివల్ల కోప్పడతానుగాని, నేనుమాత్రం వినిపించుగోకూడదూ! ఆగి, అప్పట్లో కడంవాళ్ళ నందర్నీ లేవగొట్టడం శక్యం అయిన పనిలా కనపడక, తీరా రైలుదాటిపోతే (అందర్నీ కదుపుకుని వెళ్ళేటప్పటికి), మళ్ళీ స్నాతకం అడ్డుతుందేమో గదా అని హడలెత్తి, "పోనీ. కొంతమంది ముందువెడితే" అనిపించిందినాకు. సరి, పెళ్ళికొడు కొహడూ—పెళ్ళికి పెళ్ళికొడుకూనా అన్నట్టు—నేనూ, మావాళ్ళూ వెళ్ళి తీరాలిగా! తక్షణం, "రైలువేళయింది లేవండర్రోయ్" అని ఇంట్లో మేఘధ్వని ఓటి ఖర్చుపెట్టి, మేం ముగ్గురం ముఖ్యం అనుకున్నదీ, చేతికి అందిందీ ఊచిపుచ్చుగుని,

రైలుస్టేషన్కి ఎగడ్డాం. కొంతరంగం ధౌడు తీసేటప్ప టికి, ఓ ఒంటెద్దుబండీ కునికిపాట్లు పడుతూ మాకు ఎదురు పడితే అది బేరం లేకుండానే వెనక్కి స్టేషన్కి పట్టమన్నాం. ఎట్లానో బాధపెట్టగా, వాడు ముందుబరువూ, వెనక బరువూ, అసలుబరువుఅంటూ మమల్ని కొరుక్కుతినేసి అషీషూ స్టేషన్కి ఈడ్చుకుపోయాను, స్టేషన్లో ఊహాహూ కోలాహాలం బయల్దేరింది—ఇటోటీ అటోటీ రెండురైళ్లు న్నాయిలెండి, అప్పుడే! మా రైలు కర్ణశూలంవంటి రాకుసి కూత ఓటి ఎక్కడకూసి పోక ముడి చేస్తుందో అని నాకు ఓటే బెంగ! "ఉబ్బిప్పియండి బాబుగోరు, వెల్తాను!" అని బండీవాడు. నాదగ్గిర చిల్లర్లేదు. "ఉండరా, టిక్కట్లు కొన్న తరవాత నీడబ్బు ని మొహాన్ని కొడతానూ!" అన్నాను. అంటే వాడు అల్లా ఎల్లాగండీ అని బలవంత పెట్టి, నుంచున్నపాళ్ళ కక్కుమని కూర్చున్నాడు, "నీ మొహం తగలేసిరిగదరా, నీమొహంతగలెయ్యా!" అను కుని, గొడుగుంటేను చేతులో, అది వాడి మొహంమీద కొట్టి, "ఇదుమ్ము ఏడవరా, డబ్బిచ్చిందాకానూ!" అని నేను నోటుపైకి తీసి పరిగెట్టి, కిటికీదగ్గిర ఉల్టాసీదా అంత పని జరిగి, ఎల్లానో మూడు టిక్కట్లు కొయించాను. మా వాళ్ళిద్దరూ మించిపోయినట్టు స్టేషన్లోకొచ్చి దిక్కులు చూస్తూ నిలబడ్డారు. ఇంతట్లో నేను చిల్లరట్టుగుని "ఇదుగోరోయ్" అంటూ బళ్ళదగ్గరికి వెళ్లేటప్పటికి, ఏడీ

బండీవాడూ? ఈ భూప్రపంచంమీద లేకుండాపోయాడు. "నాలుగుంబావలా కిమ్మత్తు అసలుబుట్టమార్కుది, నిక్షేపంలాంటిగొడుగు, నీపొట్ట నెట్టుగున్నావుట్రా, నీపాడుగు బొగ్గులుగానూ!" అనుకున్నాను. అనుకుని, మావాళ్ళ మీద కొంచెం చిర్రుబుర్రుమన్నాను. వాడికోసం ఎల్గానూ బయల్దేరిన కోపాన్ని నిరర్థకంగా అంతరించిపోనీకుండాను!

ఇంతట్లో, ఇంటిదగ్గిర నా కేకత్తోటి మావాళ్ళంతా పొగేస్తే తేనిపట్టు రేగినట్టు ఒక్కమాటు చలించారట. ఓముగ్గురు తెగతిరిగి నాలుగు వీథులూను, బ్రహ్మాండం మీద రెండుబళ్ళు సమకూర్చి యింటికి తెచ్చి వాటిల్లోకి పెళ్ళివారిసామాన్నీ పెళ్ళివార్నీ చిటికెలో రవాణాచేసి పారేశారట. ఇహ బయల్దేరపోయే సమయాన్కి కనకమ్మ గారు తనతల్లిని తీసుకుని, ఓట్రంకుచ్చుకుని, ఓ అరిటిగెల వేసుకుని కాకినాడ తనూ వస్తానంటూ కాళ్ళకి అడ్డంపడిం దిట. కనకమ్మ మాకు చుట్టంకాదు పక్కం కాదుమ్మండి, మా హావేళీలోనే ఉంటూన్న పొరుగావిడ. క్రితం ఆర్నెల్ల నించీ ప్రతినిత్యమూ ఆవిణ్ణి చూస్తొచ్చినా, ఎప్పుడూ సం బోధించలేదు. వినడం ఆవిడ దొడ్డమనిషే అని, మనిషి ఊరికే సన్నంగా కదురులా పేనులా ఉంటుంది, నిజమే నండి, ఉత్త అటుగ్గింజ, పాపం! కాని, కట్టె వీలగా ఉంటేం, గాత్రంమాత్రం మహాగట్టిది, గావుకేక పెట్టడానికి, కాదు

శరీరం ఏమో, ఆవిడ అనేక పుష్కరాలకి కోటిలింగాల రేవులో స్నానంచేసింది, ఆవిడికి ఓతల్లి! ఈవిడికి కన్యాకాలూ కొంతవరకే ఉన్నాయిగ్గాని, మడీ ఆచారంమట్టుకు చెక్కుపూటుగా ఉన్నాయి, వీరికి ఓట్రంకుట! అబ్బో, ఎంత ట్రంకండీ, నా మొహం! ఉత్త మన పెద్దబాలశిక్ష పుస్తకంఅంతాయె, పైపెచ్చు ఓచిన్న అరటిగెల! వీళ్ళు ఎక్కడి కక్కడికేఅని పెళ్ళివాళ్ళతో తెల్లారగట్టే తయారయారు, సమూహంలో కొట్టుకు పోవచ్చుగదా అని! సరే అనుకున్నారట మావాళ్ళు, అనుకుని ఓరెండు నిముషాల్లో వీళ్ళనీ ట్రంకునీ అరటిగెల్నీ సర్ది ఎక్కడోను బళ్ళు తోలుకుని మేహాలమీద వచ్చిపడ్డారు స్టేషన్కి, గుడ్డిలో మెల్ల, ఇంకా నూరైలు కదల్లేదు, వస్తూనే, మా రెండో తమ్ముడు నాదగ్గిరి కొచ్చేసి, "మేష్టారు సాయంత్రం వస్తానన్నాడు, మనికి పన్నెండు టిక్కట్లు కావా లన్నయ్యా!" అన్నాడు, "సరే, మీరెళ్ళి సామాన్తో రైల్లోపడండి!" అని నేను అదివరలో కిటికీదగ్గర మోచేతి త్రోపిడీల్తో టిక్కట్లు కొన్నవాణ్ణే ఇప్పుడు లోపలి కెడితే ఎదోమహా పాడిచేస్తా నన్నట్టూనూ, మనకీ ఉద్యోగమేగదా, టిక్కట్ల గుమాస్తా నన్ను మన్నించకపోతే యెరగడా మనమజాకా అన్నట్టూనూ, గిరుక్కున తిరిగి లోపలికెళ్ళి, "అయ్యా! దయచేసి కాకినాడకి పన్నెండు!" అని జాతిభావతో

అడిగి, ఆటికెట్లూ చిల్లరా బహునమ్మకంగా — మళ్ళీ పల్లెటూరి గబ్బిలాయికి మల్లే తిరిగి లెక్కపెట్టుకుంటూ కూర్చోక — జేబులో వేసేసుగుని, ఏదో గొప్ప దిగ్విజయం చేసినట్టు గరాగరీగా ఇవతలకి వస్తూంటే ఒకడు "అయ్యా! ఈ టికెట్టు ద్వారపూడి కేనా చూపిపెట్టండి!" అని నన్ను కనుక్కునేటప్పటికి, నేను "అయ్యో! పిచ్చి పుల్లాయిలా ఉన్నావేమిటి ఎక్కడో! అక్కడికే!'' అంటూ వాడి అతి జాగర్త అసహ్యం మగుంటూ వక్కాపోయి, మావాళ్ళంతా బండీలో పడగలిగినందుకు ఆనందపడి, ఇహ రైలు కూసి పొగ వొదలి ముందుకి సాగేవేళకి నేనూ ఎక్కేసి పెట్టె తలుపేసుగుని, "అమ్మయ్యా" అనుకుని లోపల కూర్చోపడ్డాను.

రైలు "ఆఁ నేను వెళ్ళను" అన్నట్టు కొంత హారామీ చేసి వెనక్కి కదలడం మొదలెట్టింది. ఆఖరింగా రైలువాడు "ఏడిశావ్, నష్టూ, నీయిష్టం ఏమిటండీ!" అన్నట్టు చెవులు గింగురెత్తేలాగు రైంయ్యమని గావు కూత ఓటేసి, రైల్ని పాతాళం అంటేట్టు ఒక్కటేశాడు. దాంతోటి పాపం రైలు నెమళ్ళు కక్కుకుంటూ పరిగెత్తడం మొదలెట్టింది కావలసినంత బలం ఉంది రైలుకి! ఉంటే? అన్నిపుట్ల ఇనపసామ్మగ్రీకూడా ఒక్క నరమానవుడు ఎల్లా చెబితే అల్లావింది, వొదిలిపోయింది.

నాకేమైందీ? రైల్లో పడ్డానికి కాదూ సహాళతోక్కళ్ళా టాజరిగిందీ, ఆమట్టున కిటికీలోంచి కొడుతూన్న ఆ ప్రభాత మందపవనం ధర్మమా అని కళ్ళు ఇట్టేయూతడి ఊరుకున్నాయి. నిద్దర, కూర్చున్నప్పుడు మరీవొస్తుంది. ఒక్కొక్కప్పుడు కూర్చుంటేనేగాని రానేరాదు, దాంతగలెయ్యా! ఎల్లానే గాస్సేపుజోగి, ఓతభరరా, ఆకునిక పాట్లు షీకాగలో నేను మరీ జోరుగా కుడిపక్కకి ఒసిలే సరికి గభీమని మెలుకువ చక్కావచ్చి, 'ఎక్కడికొచ్చాం?' అన్నాను. అంటే "ద్వారపూడి దాటాం!" అన్నాడు మాపెత్తండ్రిగారివాడు. ఏమోంగాని, "ద్వారపూడి" అనేది చెవిని పడ్డంతోటే నాకు మహాభయం వేసి పోయింది చెప్పద్దూ! అప్పుడే రెండోమాటు వినడం మరి ఆపేను. అనేంజేశాడూ మావాడూ! నేను పైన తగిలించిన నా కోటు జేబులో—పొడుంకాయకోసమే అని జ్ఞాపకం—నిమ్మణంగా చెయ్యెట్టాడు. పెట్టేటప్పటికి టిక్కెట్లు దొత్తరతగిలింది; యూదాలాభంగా అదిపైకి తీశాడు. అప్పటికి తెల్లగా తెల్లారింది. తీసిచూసి, "ఇదేమిట్రా; ద్వారపూడీ!" అని చదివాడు. అయ్యా చెబితే మీరు నమ్మరూ! నాకు ఒళ్ళు నీరైపోయి ఉపద్రవంగా భయం, దారుణంగా కోపం బయల్దేరాయి. వాడు, సరి ఆటిక్కట్టు కొనక్కెట్టి తరవాత దానికేసిచూసి "ద్వారపూడి" అని

మళ్ళీ చదివాడు. "టిక్కట్లమ్మే ద్రోహిగా, ఎంతపని జేశావురా, నీ మొహాన్ని జీడెట్టా!" అనుకున్నాను. నా కళ్ళు చింతనిప్పు లయిపోయాయి, మావాడూ ఒక్కొక్క టిక్కెట్టే తీస్తూండడం చిలక్కిమల్లే "ద్వారపూడి, ద్వారపూడి" అని చదువుతూండడం లంగించుకున్నాడూ! అల్లా పన్నెండు టిక్కట్లు ద్వారపూడికని చదివాడు. చదివి, "ఒరేయి, ఇంకామూడు ఎక్కువ ఉన్నాయియెందుకురా?" అన్నాడు, అన్నీ, అవి మూడూ కాకినాడకని చదివాడు. అంతాకూడా ఊరికే విస్తుపోయి ఊరుకున్నారు. మాకొండోతమ్ముడు నాకేసితిరిగి "ముందొచ్చిన మాముగ్గురికీ టిక్కట్లు పుచ్చేసుకున్నావా ఏమిట్రా లేదనుకుని నేను పన్నెండు చెప్పానూ!" అంటూ సర్దడం మొదలెట్టాడు. "పడిసినట్టే చేశావు! ఇం తేపన్లు! దమ్మిడీసాయం లేదు. మాగోడవెందుకు, తరవాతొచ్చిన స్వయాపాల సంఖ్య నేనడిగితేనూ!" అని నేను లేచాను. "ఒరేయి, నువ్వూ చదువుకున్నవాడివేగదా! నేను "పన్నెండు" అనేటప్పుడు "నేను ఇల్లాఇల్లా మాముగ్గురికీ టిక్కట్లు పుచ్చుకున్నాను. కడంవాళ్ళెందరు?" అని నాతో చెప్పి మరీ అడగద్దుట్రా? అది చెప్పద్దా! పోనీ, ఎప్పో కొన్నవాడవు ఎల్లానూకొన్నావు గనక చూసుగోవద్దా, అవి ఎక్కడికిచ్చాడో?" అంటూ మావాడుఅందుకున్నాడు. 'ఏముంది

వృత్తి భయవారకం, తెలివితద్దేవు దద్దమ్మలు వీళ్ళు?" అంటూ కుర్రాళ్ళమీద నేను! "నీపెద్దతనం మట్టుకు? ఉన్నమాట మనస్సులో పెట్టుకు ఇద యూవు?'' అంటూ వాళ్ళు. ఇంతలో ఆడవాళ్ళు, "ఇందులో తక్కువ తిన్న వారెవరు? అందరి ప్రయోజకత్వాలు ఒక్క టాకీగానే ఉన్నాయి, ఆడగాలి వేరేను?" అని ఈసడింపులు మొదలెట్టారు. నాకు రావణా రేచిక్క వేసింది. అంతా స్వజనం అయిపోవడంవల్ల ఊరుకున్నానుగాని, లేకపోతే ఒక్కొక్కర్ని ఇల్లా చీరేసుందును.

రెండో కంటివాడెక్కుండా, గుడ్ల నీళ్ళు కుక్కుకుని, ఈసంగతి కప్పెట్టేసి పైకి మామూలుగానే కనపడగలిగితే వ్యాపారం దివ్యచకోరంగా ఉండేది, సరిపోయేది. కాని అబ్బే, మేమూ! నానినప్రతివాళ్ళకూ హోరు జోరైపోయింది. వాటిముందు రైలునవ్వులు చప్పబడిపోయింది. రైలు ఆగిందో, నడుస్తోందో, బోల్తావేసిందో కుడా మాకు నిమిత్తం లేకుండా పోయింది. గోడుగా పాయె. టిక్కట్లు మూడు దండగాయె కడంవా ద్వారపూడికి తగులడ్డాడాయె, వాడి ద్వారపూడి దొంగల్లూరా! ఓడితే ఏడుద్దుం! అక్కణ్ణించి 'చాల్లే తెలివి' అంటే వాల్లే తెలివిఅనుకుంటూ, "నీమూ లాన్నే''అంటే "నీమూలాన్నే" అనుకుంటూ, ఒకరిమీద ఒకరు నేరం మోపుతూ, అడ్డమైన

హడావిడిగానూ పడిపోయాం. రైలెప్పుడో సామర్లకోట స్టేషన్లో ఆగి ఊగుతుంది. ఉత్తరక్షణంలో గుద్ధ ఖంగా రుతో లోపల గొణుగులు, పైకి అరుపులు, రుసరుస, తీవ్రంగా చూపులు, చేతులో వస్తువు నేలనెట్టికొట్టడం— పిల్లంగో అతికోలాహలంగా కొందరం దిగి ఆడవాళ్ళనీ పిల్లల్నీ దింపడం ఇల్లా మొదలెట్టామో లేదో ఇంకా, ఆవళంగా యమకింకరుడులాగ బాగా ఓ తాడి చెట్టంత మనిషైతే చక్కా వచ్చి—సూనంగా వాళ్ళూ ఇన్నాడో, వినకుండా వసేట్టాడో పండావాడు— ఊడపున్నుగు లెంపకాయ లాగిస్తూ, "టికెట్, టిక్, సాక్" అని అడిగాడు నన్ను. ఇంకా మెట్టు దిగీ దిగకుండా ఉన్న అవస్థలో ఉన్న నన్ను ఒక అల్పుడిలా ఇల్లా వచ్చి దబాయిస్తాడని నాకు కట్టరాని రోషం వచ్చింది. అయితే ఆ క్షణం, రోషాలు పక్కకొస్తాయా. ఆ రోషాలు పనికొచ్చే చేసు లారా చేసుకున్న వాణ్ణి, చెప్పండి! అందుకే నేను టికెట్టు ఉన్నవాడి బాబులా నటిస్తూ క్షమాపణగా వినయ నమ్రతతో, "ఉండవయ్యా! దయచేసి, దిగనీ సూండు!" అన్నాను, వాడు తొందరగా ఇంకోర్ని అడగడానికి పరుగెత్తి పోతాడేమో అని. అంటే, అబ్బే! వాడెక్కడ పోడు ల్తాడు! మమ్మన్నే పట్టుకున్నాడండీ తిన్నగా వచ్చి! ఎల్లా పోల్చాడో, వాడి తస్సాగొయ్యా, వాడిదామరి ప్రజ్ఞ, తక్కినవాళ్ళదా?

పెట్టెలు దింపారు. చివరకి కరకమ్మగారి తల్లిని గూడా కిందికి సాయం పట్టారు, అనగా రైల్లోంచి. దాంతోటి, అరటిగెల దింపడం పనికూడా అయిపోయింది— అంటే ఆవిడ ఒళ్లో పెట్టుగు కూర్చుంది కాదూ మరి గెలా! ఇంతలో రైలు కాలకృత్యాలు తీర్చుగుని, ఊగిసలాడి, కూసి విరమించింది. మేం, ఇహా, మమ్మల్ని పట్టుగున్న మనిషి దెయ్యాన్ని వొదిలించుగుని, కాకినాడ టిక్కట్లగొడవ చూసుగుని ఆ రైల్లో వేగిరం వెళ్ళి పడాలీ అనుకుంటూంటే, ఏం జేసిందీ కరకమ్మగారూ! మాంచి దెయ్యమల్లా చూపూ ఊపిడానూ, "అయ్యో, హయ్యో, అయ్యో, హాయ్యో" అంటూ మొదట చిన్నచిన్న కేకలెట్టి, అక్కణ్ణించి, ఏమని చెప్పను. ఓ తరవాయి లేకుండా, ఓకూను స్వరాలుగాను, ఓ దీర్ఘాలుగాను, ఓ రాగాలుగాను, మాదుంప తెంపి, పెద్దపెట్టున శోకన్నాలు లంకించుగుంది, కొండపిరిగి మీద పడేటూ! మామూలుగా నేనుకోపిష్టినీ కాను, ఏతావార్తా ఆవిడతో ప్రసంగించాలేను కాని, రంగం మారిందిగా! అక్కడత్తోటి నేను పళ్లు పటపటా పిండేల్లా కొరుకుతూ, "నువ్వొక్కడ నావరించావమ్మోయ్, మంచి శనిలాగోయ్! నీ కేమి ఏక్షేత్తు వచ్చిందమ్మోయ్, నీ కేమి ఉప్పెన వచ్చిం దమ్మోయ్, అంత ఏమపుకోయ్?" అంటూ గుక్క తిరక్కుండా గర్జించడం

మొదలెట్టాను. "టికెట్ టికెట్" అంటూ టిక్కట్ల సైతాను సంపాదించడం మొదలెట్టాను. "సౌభాగ్యం అంతా మట్టికొట్టుకు పోయిందండోయ్! నా వెండి బంగారాలకీ నాకూ ఎడబాపులు వచ్చాయండోయ్! ఇంతమందున్నారు మళ్ళీ, ఆస్తి పిట్టలాగ లేచి పోతూంటే పట్టుగోలేక పోయారండోయ్!" అంటూ కరకమ్మ మరీ గోల చెయ్యడం మొదలెట్టింది. పిట్టకొస్తి, కూతఘుంగ అన్నట్టు ఇంతంతపాలి కేకలూ నాటుమేకులాగున్న కరకమ్మ వెయ్య గలదని నేను లోగడ ఎరుగున్న స్తే కానైతే. అప్పట్లో పోనీ అదిక బ్లీకుస్తేమను గందా కస్తవడితగ్గించుతుం దేమో అని భ్రమించాను భ్రమిస్తే! హెచ్చించింది గస్సాగొయ్యా. నాకువాళ్లు భగ్గుమని రవిలిపోయి ఆ పైషష్టములో నేనూ అందుకున్నాను. అందుకుని, "నీది పోయిందేమిటమ్మోయ్ అసలోయ్! మాంకో ఆమాట చెప్పి తగులడవమ్మోయ్! శుభానికి వెళ్తుంటే మాకు నిమ్మేకుపు బొజా లేమిటమ్మోయ్! ఓఘూయిత్యం కాదానూ! నువ్వేమిటమ్మో మాంకోయ్! పెళ్ళి కెడుతూ పిల్లిని దాకనెట్టుగు వెళ్ళినట్టు నిన్ను పట్టుగొచ్చారేమి టమ్మోయ్, మావాళ్ళోయ్! పెళ్ళిలో దెబ్బలాటలు పెళ్ళికొడుక్కీ పెళ్ళికూతురికీ తప్ప కడంవాళ్ళ కెదికే నమ్మోయ్!" అంటూ జ్వాలాతోరగంలా చెలరేగిపోతూన్నాను. "నా కుటుంబపెట్టి లో

కొట్టుకుపోయిందండోయి. అందులో ఉన్న రొంటువంద లకీ తిలోదకాలైనా యండోయి" అని కరకమ్మ బాహాటంగా ఏడుపుసాగించి, నెత్తిబాదుకుంటూ చెప్పడం మొదలెట్టింది సరి, యీ యేడుపులో తల్లికూడా మూలుగుతూ మధ్యత్తే, వణుకుతూ "మందో వాళ్ళదో చూసి మరే ఏడవ్వే అమ్మాయోయ్, అనవసరంగా ఏడిస్తే తరవాత మళ్ళీ ఏడవాలి" అంటూ కూతురుకో సలహా. అక్కణ్ణించి నేను "అప్పచ్చుపుమాట లెంకాకమ్మా! ఇరవై పెట్టెలు దిగాయికందా మావి, నీకు ఒక్కగాని ఒక్క పెట్టాయిరి (తెలగడా అంతే)? మమల్ని చంపుకు తినడానికి కాకపోతే, నీకొచ్చిన మొళ్ళకి, అదొక్కటీ నువ్వు నాటపెట్టుగోవాలీ, చెప్పూ! గెల ఆ ముసిలిదే పట్టుకుంది కదా, నువ్వు చేస్తూన్న ఉద్యోగంఏమిటి, వెధవ ఉద్యోగం నువ్వూవూను!" అల్లాగ ఇల్లాగ అంటూ నేను మండిపడ్డాను. ఏనుదుగుతారుకథా. నేనేమో కారాలూ మిరియాలూనూ, ఆవిడా తల్లో హాలోలక్ష్మణా అని ఏడుపులూ పెడబొబ్బలూనూ; పక్క టిక్కట్లతణికీవాడు సతాయింపూ! మావాళ్ళు "ఊరుకోరా, అబ్బా! ఊరుకోవమ్మా!" అంటూ ఊహలబాయిలూ ఢబాయిలూనూ ప్లాట్‌ఫారంమీద అశేషజనం ఆశ్చర్యం వేసిపోయి నవ్వులకి పడ్డారు. అప్పుడు, మహారసకందాయమప్పట్టులో ఉంది వ్యాపారం, అని చెబుతోచ్చారు, పైవాళ్ళు!

ఇల్లా నడాడుస్తూంటే, ఆ కాకినాడ రైలు కాస్తా ఉడాయించేస్తుందేమో అని చెప్పేసి, మా వాసు—నా తరవాత వాడు-వాడి దగ్గిర (సమాంబ గారూ టీ చెప్పాగో వాలి) బాగా కార్యనిర్వాహకత్వం ఉంది!—టిక్కట్లు పంతుల్ని కాస్త అసింటా లాక్కెళ్ళిపోయి తాకీగా వాణ్ణి సంతోషపెడతానని నాకీ ఆశపెట్టి వాడిచే ఇంతగుందికీ (సరే, నుతిమాడినట్టే ఉంది! ముగ్గురికి ఆహారింపా యిగా! కడంవాళ్ళకే) టిక్కట్లు తెప్పించి, వాడికేదో ముట్టచెప్పి, ఓరోంము కరుకుగూపాయిలు స్టేషను మేష్టరు పాదాలదగ్గిర పారేసి, కరకమ్మని తీసిగెళ్ళి ఆ మనికి అప్ప చెప్పి-రాజమండ్రీకించి తమతోకలిసి కాకినాడ ప్రయాణం చెయ్యదలచి కూడా వస్తూన్న ఆమనిషి తాంబూకుకిమ్మంతయినా ఓట్రంకుపెట్టి వృత్త అజాగ్రత్తవల్ల చెయిదాటి వాత్తేరుకేసి కొట్టుకుపోయినసని, అది వెనక్కి తెప్పించి పెట్టి ఆవిడకి అంపజేసి పుణ్యం కట్టుకోమనీనీ ఆయనతో అనేసి, బతుకు జీవుడా అని అక్కడ ఆవిణ్ణి వదిలించేసుగుని, మేం అంతా ఈ లోపుగానే ఎక్కి సిరీక్షిస్తూన్న పెట్టిలోకి ఇహ రైలు కదల్తోంది అనే వేళకి వచ్చిపడ్డాము. కరకమ్మతల్లి, వాళ్ళ బంధువులెవరో కాకినాడవాళ్ళు కనబడితేనూ, అరిటిగెల ప్రాణపదంగా పుచ్చుగుని మూలుగుతూ వాళ్ళ పెట్టెలోనే కూర్చుంది. సరే, మేం కాకినాడ చేరుకున్నాం [illegible].

ఆసాయంత్రం రైల్లో వస్తానన్న మా స్నేహితుడు రాత్రి లగ్నం గనక కాస్త కద్దనగానే వచ్చి తరవాత వృత్తాంతం తను చెప్పాడు. అయిదింటికి ఆయన సామాన్లు కొట్టేసేమను ప్లాట్‌ఫారంమీద విహితుల్తో కలిసి మాటా పలుకూ అంటుకుంటూంటే, గాభుపుకొట్టినట్టు మొహం ఎరికిపోయి ళ్ళు గా ఇంకెలోనుకి దించుకుపోయి కర కన్నీగారు చక్కా వచ్చి ఆయనతో (పొద్దున్న జరిగిన సంగతి నా సుంత్రాం వచ్చే ఆయనకి కొట్టిన పిండైనట్టు) "దొరికిందండి పెట్టె, పట్టుకున్నారు, పాపం! ఏమీ పోలేదు. అరిటిగెల ఎక్కడుందో మీకు తెలుసా" అందిటా. "పెట్టేమిటీ, అరిటిగెలేమిటి" అన్నాట్ట ఆయన. అంటే "మా అబ్బాయి వచ్చాడుగా, మా తమ్ముడూ! మా తమ్ముడికి జీతం! వాడొచ్చి నా పెట్టె టెల్లిగ్రాఫులో తెప్పించాడు" అని మళ్ళీ అందిటావిడ. అప్పుడు "అయితే ఏమంటారు? పెట్టేమిటి? అరిటిగెలేమిటి? అబ్బాయేమిటి? ఇదంతా యేమిటి?" అని ఆయన తరిచి తరిచి అడిగిన మీదటగాని, ఆవిడ తన పెట్టె తప్పిపోవడం—ఏది?—సంగతీ, సంబర్బం, దొరకడం, అరిటిగెల తనుదే అని, వాళ్ళమ్మ ఎక్కడేనా వైదిలేస్తే, పెళ్ళివారు జాగ్రత్త చేసుకుని తలో అత్తం మడిగట్టుగుని నోట్లో వేసుకుంటారేమో అని తనకి భయమనీ, కూలివాడికి డబ్బులిచ్చేసి

మేమే అది తమబసలో పడెయ్యవలసి ఉంటుందని, ఏమి టేబిటో చదివిందిట. కాని, ఆ చవట గెల ఎవడికావాలి? పైగా, ముసిల్ది ప్రాణమేనా వదుల్తుందిగాని, గెలవదిలి పెట్టి ఒక్కక్షణమేనా ఉంటుందే అసలు! సరే, గెల ముసిల్దే పట్టుకుపోయిందని మా స్నేహితుడితో చెప్పేశాం. అక్కణ్ణించి, "ఓరి సునకంగారు బంగారంగానూ" అనుకోడం మొదలెట్టాం.

పెళ్ళిపీడ దీంతో వొదిలింది మాకూ అప్పట్టు పెళ్ళి లక్షణంగానే జరిగింది. అంతా చివరంటా సవ్యంగానే ఉంది. ఆఖరికి, మరోమాట! మేం కాలక్రమాన్ని రాజమండ్రీ వచ్చేసినతరవాత, ఇక్కడ తప్పాటిక్కెట్లు ఇచ్చినాయన, పాపం జ్ఞాపకం చేసుకుని మాకు డబ్బు ముదరా ఇచ్చేశాడు బండీవాడు—పోనీ, బండీఆయన—గోనెను మాకు వాపసుచేసి తనబేడా పుచ్చుకెళ్ళాడు. కాని, "చెల్లిగారిం తాలూకు ఇచ్చిన రొండు రూపాయలూ మట్టుకు కరకమ్మగారిదగ్గర వసూలుచెయ్యలేకపోయానుగదా, తస్సాచెక్కా!" అని కొంతకాలం నేను అనుకోవలసిన అవసరం వచ్చినా, పాపం, ఆవిడా ఇచ్చేసింది. అవాంతరాలూ, ఒడుదుడుకులూ మధ్యమధ్య గాని, చివరకి, అబ్బే, ఏం లేదండి!

విమానం

కొంతకాలం కిందట ఓ విమానం రాజమండ్రీ వచ్చి గోదావరిలో దిగింది. ఇటీవల ఓ జోడా విమానాలు వచ్చి గోదావరి తిప్పమీద వంతెనకి ఉత్తరంగా దయచేశాయి. వెనకటిది జలంమీంది ఎగిరేదికాని, ఈ రెండూ భూమిమీంచి రాంబంగిల్లాగ ఎగిరే రకం. అసలు విమానంలో దేవతలు బైటాయించవలసిందిగాని, తీరా చూస్తే దొంగ్లే ఉన్నారు. వ్యాపార్యంబట్టి దొంగ్లు దేవతలేగా మరీ! ఆమాటకొస్తే, విమానం ఎవరెక్కినా వారు నెత్తిమీంది వారే అవుతారు. ఆ వచ్చినవారు వ్యాపారం మీంద వచ్చిన వారవడంచేత, ముందు రాజమండ్రీలో దిగుదామా, బెజవాడలో దిగుదామా, విశాఖపట్నంలో దిగుదామా, అనంతపురంలో దిగుదామా. ఖాళీ మైదాంలో దిగుదామా అని గుణకారాలు ప్రారంభించుకోలేదుట. వేర్వేరు గుణకారాలకి ఏకఫలితం ఉండడం చాలా అరుదు, అనో, దీర్ఘాలోచన మీందట విమానం కంటె ముందు వ్యాపారమే ఎగిరిపోతుందనో గాబరుపడి—ఏదో యేత్పాటుమీంద వీలు చూసుకుని వారు రాజమండ్రిలో దిగేశారు. విమానం ఆకాశంలో వెడుతూన్నప్పుడు జనం చూస్తోచ్చినందుకు మాత్రం వీరు టిక్కెట్టు పెట్టలేదుగ అది నేలమీద వాలి ఉన్నప్పుడు దాని దగ్గిరికి వెళ్ళి,

దాన్ని పరకాయించడానికి ఓపావలా టిక్కెట్టు, నిర్ణయించారు—సర్కస్ జంతువుల్ని చూడడానికి వీలునుబట్టి ఓఅణా పెట్టినట్టు. ఇది గాక, చిన్న ఎగురుకి పదిరూపాయలూ, పెద్ద ఎగురుకి పాతికరూపాయలూ, ఇంకా కావలిస్తే దామాషాయీని మైలుకి రెండున్నర రూపాయలూ—రేట్లలో వీరు చాలా మందిని ఎగరేసి, తిప్పితిప్పి నేల మీాద దిగవిడిచారు. చిన్న ఎగురు అయిదారు నిముషాలు; పెద్దది పది పదిహేను—టిక్కెట్టురూపాయలు లెక్క నూనుగున్నంత సేపులేదు. దిగింది లంకమీాద గనుక వరదలకీ స్టీమరుకీ కొంత తడి తగిలింది. జనం, తీర్థానికి ఇంత రద్దీగా వెళ్ళరు. వెనక ఓలంకమీాదికి దిగారు స్వాములవారు వేంచేసినప్పుడు స్త్రీపురుషులు ఇంతకంటె భక్తితో వెళ్ళినా, ఇంత తప్పని సరిగా మురుపు చూపించలేదు.

కొత్త పరిస్థితుల్లో ధనంకంటె సాహసమే ముందుకొచ్చి పడుతుంది. అందుకని చాలా డబ్బున్నవాళ్ళు, పొడుగుపాటి బేరాలుచేస్తూ ఆగిపోగా, సాహసులు—(వీరిలోకొందరు అణాబిళ్ళమాత్రులు) మొదట్లోనే ఎక్కి షికారు తిరుగొచ్చారు. స్త్రీలు కొద్దిమందిమాత్రమే ఎక్కవచ్చారట ఒక ముసలమ్మ తన ప్రాణానికి తెగించి కర్రతోసహా ఎక్కిందట. ఆ "ట్రిప్పు" లోనే, ప్రమాదాలు వచ్చి ముసలమ్మలుపోరుగదా అనే ధైర్యంకొద్దీ,

ఇద్దరు ధీరులు దెబ్బలాడి మొక్కారట. లంకమీదికి వెళ్ళ లేనివాళ్ళు, విమానం ఊరుమీంద తిరిగేటప్పుడు బయలు దేరే హోరుకి ఇవతలకివచ్చి పైకిచూసి సంతోషించే వారు. అనగా, విమానం పూరేగ వచ్చేసరికి జనానికి ఊర్ధ్వదృష్టి, ఊర్ధ్వశ్వాసా బయలుదేరాయి ఇది ఎన్ని సార్లుచూస్తే అంతఘనత అనుకుంటారని గావును, "అబ్బో నేనప్పుడే పదోమాటు ఇది చూడడం!" అని కొందరు బడాయి కొడుతూండేవారు. పాలకొల్లుకేసి ఇది సబురు తిరిగేటప్పుడు ఇది ఒకగ్రామం మీంచి పోతుంటే, అక్కడ తద్దినం జరుగుతోందట; భోక్తలు భక్ష్యాలు విరుస్తున్నారట కర్త పారణ కలుపుతున్నాడట. ఈవిమా నపుహోరుకి యజమాని వీధులోనికి ఎగడి పక్షివతుగా ఎగిరిపోతూన్న విమానాన్ని చూసి, పితృదేవస్థానంలో కూర్చున్న గోపాలాన్ని రెక్కలంకించుకుని మొర్రో మొర్రో అంటూండగా చేతిలో గారెపళ్ళెంగా ఆయన్ని నడివీధిలోకి ఈడుస్తూ, "ఇంకా చూస్తావేమిటి గోపాలం, ఎగిరిరాకా! తద్దినం మళ్ళీవచ్చేదే" అని కసురుగున్నా డట. ఇది అశాస్త్రీయం అంటే ఏంప్రమాదమో అని మంత్రం చెప్పేఆయన, "ఇక్కడికి మీనాన్నగారి ఆత్మకి విమానదర్శనం చేయించారు, ఏమిపితృభక్తి" అని మెచ్చు గున్నాడట. అల్లాగ్గా, అందరూకుడా ముందు దీన్ని

చూసి, తరువాత మరోపని చేసుకునేవారు. ఇది ఒక అమ్మవారై పోయింది. దాని ధ్వనిలాంటిధ్వని ఏది విన బడ్డా సరే, జనం ఇవతలికివచ్చి చూడడం పరిపాటై పోయింది—రాజు రాజవీధిని వెడుతోంటే పుర స్త్రీలు ఏపనిలోఉన్నవాళ్ళు ఆమట్టుగానేవచ్చి అతణ్ణి తొంగి చూశారని ప్రబంధకవులు వర్ణించినట్టు! ఇం ట్లోంచి విమానధ్వని విని కొందరు కొందరు తెమిలి వీధిలోకి వచ్చేటప్పటికి అప్పుడే అది శోకముక్షిచేది. ఇతర ఊళ్ళనించి కేవలం ఈపనిమీదే ఇక్కడికివచ్చి "వేరే పనుండి వచ్చాంలెండి" అని దబాయిస్తూండడం కొంత వుంది. రెండు మూడురోజులయేసరికి ఊళ్ళో విమాన విశేషాలు విజృంభించాయి. "మనుష్యుల్ని అందులోకి ఎక్కించి గానుగెద్దుకి కట్టేస్తారు కళ్ళకి గంతలు కడ తారట. ఏమీ కనిపించవుట, అల్లాంటప్పుడు ఇహ ఈ రకంవారిగాళ్ళు ఎక్కి ఏం లాభమో!" అని ఒకరు. "మనిషిని తోలుపటగాలెట్టి బిగదీసి రెక్కలు విరిచి విమానపు రెక్కలకి కట్టేస్తారట" అని ఒకరు. "పైకి వెళ్ళడం అంటే పైకి వెళ్ళడమే. ఎక్కడిమాట! ఈ ఎక్క పీనుగులు విల్లురాసేసి మరీ ఎక్కడం మంచిది" అని కొందరు జాగ్రత్తపరులు. 'ధనిష్ఠాపంచకాల చిక్కు లేకుం డా శాస్త్ర ఏకాదశిలాంటిది చూసుకుని ఎక్కడంవల్ల

మోక్షంకూడాను" అని కొందరు భక్తిపరులు. "ఇది ఇందాకా మాయింటిమీంచే వెళితా—దానికింద చెక్కిన అక్షరాలుకూడా చదవడానికి వీలైంది. నేను ఇహా ఎక్కదల్చుకోలేను" అని ఒక దర్జాపురుషుడు. "రేట్లు మరీ చురుకుగా ఉన్నాయి, నేను సగం రేట్లు అయింతరవాత గాని ఎక్కను" అని ఒక బేరగాడు. "ఇది దిగిన లంక మీద ఇన్స్యూరెన్సుకంపెనీ ఏజెంట్లు మకాంచేశారట వీళ్ళసందర్భాలు ఇదైపోనూ, ఓ ఘూయిత్యంకుడాను! నా ఎడంకన్ను అదురుతోంది. నేను రాను బాబూ!" అని ఒక శకునప్రధాని. "మొన్న ఓ కోమట్లబ్బాయి విమానం ఎక్కి అది కదలబోయేవేళకి భళ్ళున డోక్కున్నాట్ట, మృత్యువంత పనిజరిగిందిట. ఎందుకొచ్చింది!" అని ఒక ధైర్యశాలి. "డోక్కోడంగీ తెమిల్లేదుట" అని ఒక వెకిలిఅబ్బాయి. "అంచేతే ఆ అబ్బాయి దగ్గిర మరి పది రూపాయలు వసూలుచేశారంట" అని ఒక ప్రత్యక్షవాది. "తుదనగ్గి నేలమీద కాలెట్టిందాకా నమ్మకంలేదుట. ముందే డబ్బివ్వడం దండగేమో!" అని ఒక గడసరి తన స్నేహితుడికి సలహా ఇవ్వగా, ఆ స్నేహితుడు, "అల్లాగనక జరిగితే తరవాతే ఇస్తానంటాను ఎంజేస్తారేమిటి?" అన్నాడట. రాజవీధిని పోతూన్న విమానాన్ని మెడనెప్పెట్టే వరకూ చూసి, ఒక బాటసారి తనపక్కనున్న పెద్దమని

షిహో, "ఏమండీ అయ్యా! ఎక్కి వెళ్ళేందుకి గాలివానవడం వల్ల ఎవడికో నిరాగాడికి చూపులు కన్పిస్తున్నాయి. ఏమిటికి మీ ఊహ?" అన్నాడు వెంటనే ఆ పెద్దమనిషి, "ఏం? మీ యింట్లో ఎవరికీనా మూగా?" అన్నాడు. అందుకు బాటసారి, "లేదండీ, మా యింట్లో దానికే" అని జవాబు ఇచ్చాడు. ఆపైని పెద్దమనిషి "అస్పష్టపంతులే ఇహాను ఆంగ్లా ఎంచుకూ" అన్నాడు. వాంగాని "నయం అవుతుందంటారా?" అని అడిగాడు. పెద్దమనిషి, "ఏమోగాని, క్షణికసౌఖ్యానికి పాకులాడి బలహీనంవల్ల దినదిన తక్షణం బిగాసకూడా నాటుపోతుంది" అన్నాడు. ఈ లాగ్గా చిత్తానుసారం వృత్తాంతాలు చాలా రేగి సాగడం ప్రారంభించాయి.

తరుణం వచ్చినప్పుడు ఉపన్యాసకులు అనర్గళంగా మొదలెస్తారు. ఎల్లానో సందుచేసుకుని ఒక సందర్భంలో వెనకయ్య అనే ఒకాయన విమానాన్ని కరించి తెచ్చుకు పేల్చాడు! "ఇప్పుడంటే ఎవరో ఆ గీతలు నుట్టాలు 'ఈరిప్లేన్', 'ఈ-ప్లేన్' అంటూ ఎగబడుతున్నారు గాని మనస్వంతానివి తెప్పటండీ గొప్పతనము విమానాల్ని పురాణంలో లెక్క ఉన్నాయి. ఆదిని, విశ్వకర్మకి బాలాశీరు బడిగా ఉప్పుష్పము అనే విచిత్రశక్తిలేని ఒక విమానాన్ని ప్రయోగం చేయించాడు. ఆసంగతి కుబేరుడు తెలుసుకుని సంతోషించి

అతడు బ్రహ్మగారింటికి వెళ్ళి అభోజనం పడుకుని అతని దర్శించి ఆదిశాస్త్రం చెల్లించుకు చక్కాపోయాడట. ఈ మాట రావణబ్రహ్మ విని కుబేరుణ్ణి పక్కలు విరగతన్ని అది తనింటికి పట్టుకుపోయాడట. లంకలో ఆ జనీలవారు చూసింది అదేట. ఆరావణాసురుడి తలకాయ లొంగక చివరికి వాడి హృదయం చీల్చినతరువాత రాములువారు సీతామ్మవారితో కలిసి దానిమీదే అయోధ్య వెళ్ళారట. 'మళ్ళీ కావలిస్తే కార్డు వ్రాస్తాం పో' అని రాముడు అన్నమీదట చోదకుడు లేకుండానే అది అలకాపురం నిష్క్రమించిందట. అదీగాక, సకలలోకాలలోనూ ఉంటూండే జట్టీలు తెలుసుకురావడానికి నారదులవారికి బ్రహ్మగారు ఓ విమానపు లైసెన్సు మందణ్ణించి పారేశారట—(కొడుకు గనక మామూలు లంచం లాగకుండానే ఇచ్చారట ఆ లైసెన్సు మాత్రం.) ఇంద్రజిత్తులవారు మాయచేశారంటారుగాని విమానంమీంచేట యుద్ధం గావించింది. పూర్వం ఒక హిందూరాజుతో ఒక యవనుడు పేచీపడి, తరవాత మెత్తనిమాటలు చెప్పి ఆరాజుని విమానపు షికారు చేయిస్తానని పైకి కొట్టుకెళ్ళి, విమానం మాంచి వేగంలో ఉన్నప్పుడు రాజుని బెడ్డముక్క గిరవటేసినట్టు కిందికి గిరవటేశాడట. వెనక మరో రాజు పెళ్ళానికి పురుడురోజులట, ఆవిడ అక్కడికి చాలాదూ

రాన్ని ఉన్న ఒకచోటికి వెడితేగాని నీళ్లాడనని కూచుం దిట, అమట్టున అతి వేగంగావెళ్ళే వాయువిమానం కట్టి ఆవిణ్ణి ఆప్రకారం చిటికెలో తీసుకువెళ్ళవలసిందిగా ఆ రాజు తన ఆస్థానశిల్పుల్ని ఆజ్ఞాపించాడు! భోజుడు వర్ణించిపదాల్లో కూడా ఏజంతువు ఆకారంలోనైనా సరే విమానం నిర్మించవచ్చునిన్నీ, ఇనుపగుళికలో పాదరసం ఎక్కించి దాన్ని వేడిచేస్తే యంత్రం పైకివెళ్లీ, వేడితగ్గిస్తే కిందికి చేరుతుందనిన్నీ ఉంది. వెనకట్లో మనవాళ్ళు సామాన్యం అని చూస్తున్నారా ఏమిటి? హేం.”

ఇల్లా, చాలామంది వెనకచూపుచూసి హిందువుల పూర్వప్రతిష్ఠ చెబుతూండగా, కొన్నికొన్ని చోట్ల, విమానం ఎక్కివచ్చిన వాళ్ళకీ ఎక్కనివాళ్ళకీ సంభావ ణలు జరుగుతోచ్చాయి. విమానం ఎక్కినవాళ్ళల్లో ఎవ డైనా ఇతరగ్రామం పనుండి వెళ్ళినప్పుడు అతగాడిని ఓ పెద్ద కథానాయకుడుగా కట్టి జనం విరగబడి చూడరావ డం జరుగుతోచ్చింది — అతను అదెక్కినతరువాత అతని ముఖంలో ఏమన్నా మార్పు ఉందేమో అన్నట్టు. ఒక్కొ క్కప్పుడు ఒక్కొక్కణ్ణి ఇల్లా చూస్తూంటారులెండి. ఇది వరదాకా మోటారుడ్రైవర్ని చక్రధరుణ్ణి చూసినట్టు చూడలేదూ? ఇప్పుడంటే ఇల్లా అయిపోయిందిగాని, ఇది వరదాకా బి. యే. లని సరస్వతి విగ్రహాలని పొగడ

లేదూ? అల్లానే ఇదీగావును. విమానం ఎక్కినవాడు కొండయ్య అయితే, ఎక్కినవాడు నేలయ్యగానే ఉంటాడు. అల్లాంటివారికి ఈదిగువ ప్రసంగం లాంటివి నిరంతరంగా జరుగుతోచ్చాయి:—

నేలయ్య—నువ్వు మహా ఎగురుతున్నావుట మా ఊరుమీద నిజమేనా?

కొండయ్య— ఎవడా అన్నది?

నే— ఇదిగో సూర్య విమానంలో కొండకొట్టుగా! ఎన్నిపాలు!

కొం— ఎలాగా తెలిసింది, ఇప్పుడేను?

నే— 'తెలుసు కేంజేస్తుంది' అనుకోకసంభాషణలు రహస్యంగా జరిగవ్.

కొం— అల్లాగేమరి! నేటం నిజంగా ఎక్కి దిక్కూచాను పదిరాళ్ళు! ఒక్క జీతంగాని తీరపోదు బులబాటం.

నే—ఎల్లాఉంది?

కొం— బాగా నేఉంది!

నే— అంటే?

కొం— ఏం చెప్పను? ఆకాశంలో వెలుగుతున్నట్టుంది!

నే— పడిసినట్టేఉంది. అదికాదు నీకు భయం వెయ్యలేదూ?

కొం—దానికేమిటి? అది మనిషినిపట్టే ఉంటుంది.

నే—అధమం కళ్ళైనా తెరవలేమా!

కొం—అదీ అంతే! కొందరికి అసలు! కొందరికి చూస్తే నే కళ్ళు వచ్చులుగిమ్మి చెప్పులు గుయ్యాసుకొంటారు ఎక్కడికి!

నే—కుదూపు [illegible] ఉంది!

[illegible]—[illegible] [illegible] [illegible]! [illegible] నానికి అమ్మా[illegible] [illegible] [illegible] ప్రయాణం పసివ[illegible] [illegible]

[illegible]—అయితే, [illegible] [illegible] [illegible]

కొం—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] పాకి ఆ వేగంలో నేల [illegible] [illegible]

నే—[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ఇంతా పసి [illegible]దే?

కొం—నీయుప్పు విమానశక్తులు ఇంకా అంత మట్టుకి రాలేదు

నే—సరేగాని, పైనించి చూసినప్పుడు నేను కనబడ్డానూ?

కొం—ఆఁ సరిగ్గా నుప్పులానే కనబడ్డావు. అంతా కూడా అల్లాగే ఉన్నారు. జంతువులు నుప్పులాగే ఉన్నాయి.

ఇదివరకు నేను ఎరుగున్న బ్రాహ్మలూ అబ్రాహ్మలూ, హిందువులూ మహమ్మదీయులూ, పునిస్త్రీలు వెధవముండలూ—వీళ్ళవయినం తేలకుండా కనిపించింది. పైకివెళ్ళి కిందికి చూసేటప్పటికి భూమిమీద మానవులు పెట్టుగునే తేడాలు నాచర్మ చక్షువులకే అంతరించాయి. విమానం కేసి చూస్తూన్నప్పుడు మానవుడి అఖండత్వం, కిందికి చూస్తూన్నప్పుడు మానవుడి అల్పత్వం కనిపించాయి. నేను చేతిరుమాలు ఊగించాను నువ్వు చూశావూ?

నే—తలుగాని, లోపల గాలి ఉంటుందా?

కొం—చెమటగా ఉంటుంది! కాని, పక్కల్ని ఉండే అద్దాలు ఒత్తిగించి వేలు బయటికి పెడితే గాలి యొక్క జోరుకి వేలు తెగిపోతుందా అనిపిస్తుంది.

నే—సరేకాని, విమానం ఎక్కడేనా మళ్ళుపు తిరిగేటప్పుడు రామస్మరణ మంచిదంటారు, నిజమే?

కొం—కొంచెం ఒరుగుతుంది కాదూమరీ, అందుచేత అల్లాఅంటారు. కాని, ప్రతియాత్రంకూడా మళ్ళుపులో అంతే. ఈ యాత్రం గురించి జనంయొక్క ప్రత్యేక భయం ఏమిటంటే, ప్రమాదానంతరం శరీరమే కనపడదేమో అనుపత్తికి ఈడవడం దేన్నిఅని.

నే—పోనీ మనవూళ్ళో పెద్దభవనం ఎల్లాఉంది?

కొం—లక్కపిడతలా ఉంది.

నే—పెద్దబరి ఏగతిగా ఉండుకుంది?

కొం—పొయ్యిలాగ ఉంది.

నే—గోదావరి వంతెన?

కొం—భీముడిచేతులో ఉండే దవ్వళపు గరిటె కాడలా ఊరుకుంది.

నే— లోపల జనం మాట్లాడుకోవచ్చా?

కొం—ఆ, చెప్పలేం. ఊళ్ళోవాళ్ళకే అంతధ్వని వినిపిస్తే అందులోవాళ్ళకి నిశ్శబ్దంగా ఉంటుందా? అందుకనే దమయంతీ స్వయంవరానికి ఇంద్రాదులు బంగారు విమానాలమీద భూమికి వాలేటప్పుడు మేఘగర్జనలాంటి ధ్వని అయిందిట.

నే—అల్లాయితే, విమానంలో పోతూన్న రంభానలకూబరులమాటలు కిందున్న కలభాషిణికి వినిపించాయి అని సూరన్న రాశాడే? కోశాడన్నమాట!

కొం—పూర్తిగా కొయ్యలేదు అందుకు గురు కారణం ఒకటి నేర్పుగా తగిలించి సర్దుకున్నాడు. సూరన్న మీదిక ఆట్టే వెళ్ళకు. అతను, ఊహించో, గ్రంథాల్లో చూసో, పెద్దలవల్ల వినో రాసిన దూరదృష్టి దూరశ్రవణాలు సిద్ధించలేదూ నేడూ! భోజుడుచెప్పిన విమానాల మాట అతగానికి మనస్సులో ఉండి అల్లా రాశాడేమో! వాటికి పూరులేదేమో!

నే—సరే, వీటికేం గాని, నువ్వు ఎక్కి చూసొచ్చావు గదా, భూమి గుండ్రంగా ఉండటం గురించి నువ్వు ఏమి "సెటిల్" చేసుకున్నావు?

రాం— ఏమో! ఈమాటు పూర్తిగా చూడాలి.

నే— [illegible] సూర్యుడు ఏమైనా జూలో కనిపించాడు.

రాం— నా [illegible] ఏమిటి?

నే—(నాకు నవ్వొస్తోంది) ఒక్క ఎలాగైతేం; ఆహా! ఇప్పుడు నాకూ తెలుసు. "సూర్య శైలంబులు [illegible]..."

ఈలాంటి [illegible] రాలకి అంతులేదు. కిళ్ళీ దాను గార్దన మాస్కో [illegible] విమానంలో తిరుగు [illegible] లో [illegible] ఏమీ కూడా కింద [illegible] ఉండక [illegible] వెలిసి [illegible] లాభం లేదని [illegible] గాని. లేకపోతే [illegible] ఓ నిష్ఠవనం [illegible]. "ఇక కొన్ని ఏళ్ళల్లో [illegible] నేను [illegible] నే [illegible]!" అని ఒక [illegible] సిద్ధాంతం చేశాడు. "[illegible] మోటారుకారు [illegible]!" అని ఒక కారు [illegible] దుఃఖించాడు. "[illegible] తాలూకు కూడా [illegible] తెలుగు [illegible]

పాడవుతుందిగదా!" అని భాషాశ్రోత్రియుడు ఒ[illegible] ఆచమనం చేశాడు. "సృష్టించిన ప్రామిసరీనోటు కేసుల్లో ప్లీడరుసాక్షిని, 'ఆ వేళ నువ్వు మా ఊళ్ళో ఉన్నానంటున్నావు గదా, ఆ వేళే అంత దూరాన్ని ఉన్న ఊళ్ళో సంతకం ఎల్లా చేశావు?' అని అడగలేదు ఇకవిమానాలు" అన్నాడు ఒక కొట్టుగబ్బిలం.

చలనం జీవసూచకం. గమనం ఇంకా ఎక్కువ జీవానికి తార్కాణం. గమనవేగం మరీ ఎక్కువ జీవానికి లక్షణం. గమనవేగాంతరం అతీతమైన శక్తికి చిహ్నం. జంతువులలో వేగం లేడిది. పక్షులలో మహావేగం వానకోయిలది. అది గంటకి 200 మైళ్ళు. మోటారుకారు యొక్క మహత్తమవేగం, ఇంతవరకు గంటకి 217 మైళ్ళు. వాయువేగం గంటకి 250 మైళ్ళు (సుమారు) విమానం యొక్క మహత్తమవేగం గంటకి 318 మైళ్ళు, కాలం యొక్క పారిధావ్యమును గణించడం నాగరకతకు తెలుసును కాబట్టి అది ఎప్పుడూ వేగమే కోరుతుంది. బలం దేశాన్ని జయించగలదేకాని, వేగం దేశకాలాల్ని జయిస్తుంది. వేగసిద్ధికి యంత్రమే దిక్కు. వెనకటి మాటలటుంచి, ఇప్పుడు యంత్రం హైందవేతరుల సొమ్ము. అందువల్ల, ఇతరులు గమనవేగంకోసం నిరంతరయత్నం చేసి, విశేషధనం వెచ్చించి నానావిధయంత్రాలు నిర్మించి.

తె టాలు పడుతూన్నమాట నిజం. ఆ యంత్రాలలో ఈ విమానం ఒకటి. ఇప్పుడు ఇతర దేశాల్లో విమానాల మీద పడవలు, భోజనాలు, అల్పాహారవిందులు, పురుళ్లు, టెన్నిసుఆటలు, యుద్ధాలు, జననష్టంకూడా అవుతూన్న విలాసయుద్ధాలు—ఇలాగ్గా సమస్తమూ జరిగిపోతున్నాయి. ప్రస్తుతకాల హైందవులు మాటలు చెప్పుకుని గాలిమేడలు కడుతూంటే, నేటి ఇతర దేశీయులు గాలి ఓడలు కట్టుకుని మూడేసి వందలమంది ఒకేసారిగా ప్రయాణాలు వెడుతున్నారు. కాని, మనం ఇల్లా అనుకో వచ్చులెండి, వాళ్ళదేశం ఇరుకు గనక వాళ్ళు దేవుడా అని పైకి లేచిపోతున్నారు. మనదేశం విశాలం గనక—(కొందరు అనుకుంటున్నారు) మనం కాళ్ళు చాచుకుని కూర్చోవచ్చు!'' అని. ఏమైతేం, ఇంకా ఎక్కువ వేగం సంపాదించాలని ఇతరులు ప్రయత్నిస్తున్నారు. గంటకి వెయ్యిమైళ్ళ పైచిలుకు వేగం సిద్ధించితే భూప్రదక్షిణం ఒక్కరోజులో చెయ్యటం వీలుపడునుగదా అని కొందరు [illegible] చూస్తున్నారు. ఇంతలో ఖర్చు పడేటటువంటి 'పెట్రోలు' విసర్జించి ప్రమాదాలుకూడా లేకుండా అయస్కాంతంతో నడిపేటట్లు కల్పనలు కొందరు చేస్తున్నారు. రాత్రి [illegible] విమానం ఏటుగా ఉండేటందుకు [illegible] మళ్ళ కాంతి స్తంభాన్ని నిటారుగా ప్రసరింపచేస్తా

టట్టి వాయువుని ఒకాయన కనిపెట్టాడు. కొందరు ఉత్తర దక్షిణ ధ్రువాలదగ్గిరికి విమానాలమీద వెళ్ళాలని చూస్తున్నారు. "అక్కడేముందీ, చావుకోడానికి! వీళ్ళ మొహం! ఇంట్లో కూచోకూడదూ, ఏదో ఇంతతినీ!" అని ఒక ముసలాయన కొట్టొచ్చాడు ఈసంగతి ఆయనతో చెప్పేసరికి. చాలామంది ఎవరెస్టు శిఖరం లాంటివి ఎక్కాలని చూస్తున్నారు. "వీళ్ళు తీరా వచ్చి చెడి ఎక్కేసరికి, అక్కడ ఏ అయ్యర్ కాఫీహోటలో ఉంటుంది. ఎందుకు వీళ్ళ కీ శ్రమ?" అని కొందరు చప్పరించేశారు. మరికొందరు భూమి వదిలి పైకి ఎంతదాకా వెళ్ళగలమా అని చూస్తున్నారు. ఒకాయన నాలుగుమైళ్ళ ఎత్తుకి వెళ్ళేసరికి, అక్కడ గాలి పీల్చుకునేటందుకు చాలక, ఆయనకి ఉక్కిరి బిక్కిరి అయిందిటగాని విమానంమాత్రం ఇంకా ఎగబాకుతూనే ఉందిట. ప్రాణవాయువు సప్లై చేసేయంత్రం చేత్తో పట్టుగుని మళ్ళీ ఎక్కకమానానుగా అనుకుని ఆయన దిగిపోయాడట. వాయువు లేనిచోట కూడా విమానం వెళ్ళగలిగినా, లేక గాలిలేనిచోట వెళ్ళగల యంత్రం మరోటి ఏదేనా బయలుదేరినా ఎప్పుడో ఒకప్పుడు మానవుడు ఇతరగ్రహాల్ని ఓ దెబ్బ తీస్తాడు, అది ఆక్రమించుగోడానికి ఐరోపీయులంతా కొట్లాడుకుంటారు. ఆదెబ్బతోటి, నరుడికి గ్రహచారం వదిలిపోయి,

గ్రహాలకి సంచారం పట్టుకుంటుంది విమానోదయం తోటి మానవులకి కొండకీ భూమికీ తాళం అన్నంత ఆస్తి కలిసి నట్టుంది.

ఇవి చుట్టుపక్కల సంగతులు. మన దేశంలో విమానపు లైసెన్సులు ఇంకా ఇస్తారో ఇవ్వరోట. హిందువులు ఇంకా కొంత కాలం రోకలిబండల్లాగ నేలబారుగానే బతకవలసి వాళ్ళైతే పిళ్ళకి విమానపు లైసెన్సులు ఇప్పట్లో దొరకవు. అందుకని, టిక్కెట్టు కొనుక్కుని పొన్ను తెచ్చిన బొద్దెవిమానం ఎక్కడమో, లేక విమానం ఎగురుతూన్నప్పుడల్లా తెల్లపోయి చూస్తూ, మాటల్లో మాత్రం, "మాకూ ఉండేదిట. మా సగోత్రముత్తాతకి ఇంచక్కని విమానం ఉండేదిట. అంతలో ఆయన షికారువెళ్ళేవాట్ట. నేను మా విమానాన్ని ఎక్కేం? బొమ్మలేదు చూశాను మా పుస్తకాల్లో" అని చెప్పుకుంటూ మురియడమో వీరికపట్టిన అదృష్టంలా కనిపిస్తోంది ఇన్నాళ్ళకి.

పల్లెటూరు స్కూలు తణిఖీ తంతు

వెంకటాయిగారు గడ్డిపాలెంలో ఉపర నిమిత్తం బడి పంతులుగా కుదురుకున్న సాధారణుడు. ఆయనబహు సౌమ్యుడు. ఆయనకి స్థిరాస్తి భార్య, చరాస్తి తనే. అతిగానికి నమ్మకంగా వచ్చే సాలాదాయం ఏమీ అంటే ఒక ఆవుశిశువు; కొండొకచో కవలలు. పైఖర్చుకి నాలుగు రాళ్ళుకాక, పంటలరోజుల్లో ఊరివాళ్ళు వసూలుచేసి అతనికి ముట్టచెప్పే ఇరవై బస్తాల ధాన్యమూ అతని సంసారానికి కొంతకాదు. పంటలు అటూ ఇటూ అయినప్పుడల్లా ఈధాన్యం గురించి జనం, లోపల కొంచెం తిట్టుకున్నా ఇస్తూనేఉండేవారు. పైగాక, ఇతరత్రా ఓ అక్షరాభ్యాసం అనో! ఓ దసరా అనో పేరెట్టి అతను ప్రజల దగ్గిర్నించి ఓ జామూరో గ్రటో గుంజుకుంటూండేవాడు. పైగా, ఓ దస్తావేజు గోకిపెట్టో, ఓ సంబంధం ముడిపెట్టించో, ఓ సాక్ష్యానికి తగులడో, ఓ బ్రాహ్మణార్థానికిపడిశో దిష్టి కొట్టకుండా ఇంతో అంతో కతుకుతూండేవాడు. ఇంకా, స్కూలు తణిఖీదార్లలో ఎవడేనా ఒకొక్కప్పుడు తరిపి ఘటం వచ్చినప్పుడు అతగాణ్ణి మనుగుడుపుకి మేపినట్టు మేపి అతని సిఫార్సువల్ల గ్రాంటు కొడుతూండేవాడు. క్రితం ఏడు మాత్రం, పై అధికారి గ్రాంటు సరిగా పారెయించ

లేదుట—ఏదో ఒకానొక సప్లయి తృప్తికరంగా జరక్క! ఇన్నిన్ని వీళ్ళు ఉండడంవల్ల అతనికి మరోహా లోటు ఏమీ రాకుండా నిమ్మకి నీరోసినట్లు జరిగిపోవలిసిందేగాని ఒక్క అసిఘాత వచ్చిపడింది. ఆపాలెం మొత్తానికి అతనిదే ధర్మలోగిలి. అందువల్ల ప్రతిప్రయాణీకుడూ కుడా వీళ్ళింటో ఆగడం సాగించాడు. పొద్దెక్కితే పొద్దెక్కిందనీ, ఎండైతే ఎండనీ, వానైతే వానని, మబ్బైతే మబ్బనీ, ఏదైతే అదనీ కారణంగా చెప్పి, తనిస్తి మెడేసుగుని బలవంతపెట్టగా అవతల కన పన్లన్నీ నిప్పడిపోయినా సరే ఇక బాగుండదని తప్పనిసరివల్ల ఆగిపోతూన్నట్లు నటించి వాళ్ళింటో ఆ ని బంధుత్వమూ, తిష వెయ్యాలి పరిచయుడూ, బసచెయ్యాని బంధుపరిచయుడూ, చెయికడగని పరిచయబంధువుమూ లేదు. అల్లాంటప్పుడు ఖర్చు ఒకయెత్తూ, చాకిరీ దాని ప్రయెత్తుగా మరీ! పిల్లల చాకిరీతోగాక ఈపెద్దల చాకరీకోసం కాండా ఇంటావిడ తంటాలు పడేది. పోవడం రూపైతేగాని, రావడానికి మార్గాలు ఏర్పడవు. వెంకటాయిగారు సంసారవిషయంలో వీల్లేక, చదువు చెప్పడం విషయంలోమాత్రం కుమ్మరి పురుగులా ఉంటూ ఆర్జనకి ఇంకా అన్యమార్గాలు అన్వేషిస్తూండేవాడు. పక్కఊళ్ళో ఎక్కడేనా (అనగా, గడ్డపాలెంచుట్టూ ఊరగాయి కుండలున్నట్టు అనేక గ్రామాదులున్నాయి)

ఎవరేనా కుంకు తప్పుకుంటే సరి, అక్కడల్లా ఇతడు హాజరు—కబురు ఏకాకి చెప్పేదో కాని! ఏదేనా తూతూ బాకాగాని, రాండోలుగాని వినిపించితే అదే కన్యాప్రదాతగారి సవినయాహ్వానం. వేరే పిలుపెందుకు! అని వెంకటాయిగారి మతం.

ఒకసారి వెంకటాయిగారి పెళ్ళాం పురుడోసుగోడానికి పుట్టింటికెళ్ళింది—ఏమేటాం ఇదో చిక్కుగా! తోల్చూసుకోవడానికి ఒక్కడూ మాత్రం తండ్రితో ఉండిపోయాడు (చదువు చెడిపోతుందని). ఆ తరవాత వాళ్లు అంతాకూడా ఆడపిల్లలే అవడంవల్ల వాళ్ళు అయిదారుగురూ తల్లితోనే వెళ్ళిపోతుగారు. దాంతోటి ఇంట్లో గంజికాచి పోసేవాళ్ళే కరువయారు కాని జనం రావడం మానరేం. కొత్వాళ్ళు వెంకటాయిగారే చెయి కాల్చుకున్నారు. అయితే ఆ దెబ్బతోటి తనూ కుర్రపాపగట్టూకూడా దిగనాడుకు రావడంవల్ల తన పిన్నత్తగార్ని పదిరోజులపాటు ఉండిపెట్టవలసిందని ఆవిడ కొడుక్కి—వెంకటాయిగారు రాయడు, రామేశ్వరతీర్థం గంగని కలపడానికి, ఆవిడ కాశీ వెంచేసిందని అతడు అప్పట్లో జబాబురాసి మరి మాసంనాటికి ఆవిణ్ణి పంపించాడు. ఆవిడ వచ్చింతరువాత కొంపలో హద్దులేనిసాదమాత్రం దిగింది. వెంకటాయికి మాత్రం ఎప్పుడేనా పిల్లలో ఖైరా

యుద్ధామనుకుని గడపలో పాదం పెట్టేసరికి ఆవిడ వెంకటాయిగారిమీద ఓ టాప్పడవ బూతులు దిమ్మరించేది, లేకపోతే కుర్రాణ్ణే మాటనిపిల్చి రుంజావాయించినట్టు బాదేది. ఆపళంగా వచ్చినవాడు తారెత్తి నిర్మ్మామిస్తూండేవాడు. కాని, మరోగ్రహాచారం! ఎవరు మాట్లాడుతున్నాసరే ఆవిడ వినిపించుకోదు పైగా, ఆవిడవచ్చిన రాత్రిరే ఊళ్ళో ఒక పెళ్ళి ఊరేగింపుకి అవుట్లతో బాణాసంచా కాలుస్తూంటే, "ఇదేమిటి? ఇంత పొగ ఎక్కడిదో!" అని అవిడ ముక్కుమీద వేలేసుకోడాన్నిబట్టి, ఆవిడికి ఏమాత్రమో కొన్నిపిసాలు చెముడుకూడా ఉన్నట్లు వెంకటాయిగారు గ్రహించాడు. గ్రహించి, ఆవిడ ఎవర్నైనా పట్టుకు దులిపేటప్పుడు తనే నోరు నొక్కుగుని, ఊరుకోమని, ఆవిడికి సంజ్ఞచేసేవాడు. సాంజ్ఞలుచేస్తే చెమిటివాళ్ళు కంట్లో పడతారు. అందుకని అల్లాటప్పుడు ఆవిడ గట్టిగా, "నాకేం? నీ నోరే నొక్కిస్తా! ఎల్లాగైతేం చేశావు బోడి ఉద్యోగం, మా అమ్మాయికి ఒక్కపగేనా పెట్టలేకపోయావు!" అని అరిచేది. "కొంపలో ఇదో తంపికూడా వచ్చిపడిందేమిట్రా ప్రభో" అనుకుంటూ వెంకటాయిగారు స్వహస్తపాకం చేసుగునేనాటి కంటే కూడా చిక్కి సగమయాడు.

మరికొద్దిరోజుల్లో పక్కఊరైన నందిపిల్లిలో వివా

హం అయింది. కర్మంజాలలా వీరికి పిలుపుగూడా వచ్చింది. నడిచే ఓపికలేక వెంకటాయిగారు "పోనిస్తూ నాంతగ లేసిన భోయింగం" అని చాలభాగం విరక్తి తెచ్చుకుని మానేసెయ్యాలని అనుకున్నారుగాని ఆవిడ "నడితేవాళ్లు లేకపోతే మానును. నడిస్తే నాకేమీ వుష్టి లేదు. లేకపోతే నాకేమీ నష్టి లేదు. వచ్చినాసగే నేను ఈవాళ బియ్యమూ పొయ్యను పప్పూ వెయ్యను" అని కేకలేసింది. పాపం వెంకటాయిగారు ఎనిమిదింటికే స్కూలుకు వెళ్ళి (ఇనసపెక్టరు కొత్తవాడోచ్చాట్ట, వాడెల్లాంటివాడోగదా అని మనస్సులో కొంత భయంగా ఉన్నారు) కొడుకుని [illegible] కేసుగుని పందిపిల్లికి అడ్డంవడ్డాడు.

ఆవేళ రెండుజాములు తిరిగినతరవాత ఇద్దరు మనుష్యులు గడ్డివాతోటలో ప్రవేశించారు. ఒకడు కొన్ని కాగితాలూ గొ[illegible] సంచీ పట్టుకుని భంటోతుకి మల్లే తొందరగా ముందు నడుస్తూంటే, రెండోవాడు బుట్టతలపాగా మళ్లీ, పిల్లింపక బాధవయింది, తలపెక్కించి అంగలువేస్తూ వెంబడించాడు. ఆయన నడకయొక్క మాంద్యానికి ఒక కారణం దర్జా అయివుంటుంది కాని, అంతకంటె బలువయిన కారణం బొజ్జ. ఈ చివర లక్షణంతోటి ఆయన సరిగ్గా మూషుమూర్తిలా సూ[illegible]ళ్ళతనిఖీ గారులాగ ఊరుకున్నారు. ఊళ్ళో చాలామంది హాకిం.

పోయి పగటిమతాబాలు కాలుస్తూ వీధులో నిలబడి ఉండగా, వాళ్ళని దర్యాప్తు చెయ్యడంలో మేష్టరుగారు గ్రామాంతరం వెళ్ళడం గ్రహించి, వాళ్ళు తిన్నగా స్కూలుభవనం దగ్గిరికి దారెట్టి, దాని సింహద్వారం తలుపు ఉతగ మెత్తి పారేసి లోపల ప్రవేశించినమీాదట బంట్రోతు మాత్రం ఇవతలికివచ్చి మేష్టరుగారిఇల్లు అడిగి కనుక్కొని ఆయనా పిల్లాడూ నందిపిల్లి భోజనానికి వెళ్ళడపుసంగతి ఆ చెమిటమ్మగారి దగ్గిర్నించి కొన్ని పావు గంటల్లో కమ్మెచ్చులాగి పుచ్చుగుని, ఒక కూలివాడిచేత ఆ ఊరు కబురుపంపించి, తను మళ్ళీ స్కూలుభవనం లోకి వెళ్ళిపోయాడు. ఊళ్ళో పెద్దలుకొందరు వోరవ చేసి లోపలికెళ్ళి ఆ అధికారితో అనవసరపు సంభాషణచేస్తూ కూచున్నారు.

మనిషివాడు చావంతపని జరిగి నందిపిల్లిలోపడి పందిరివేసి ఉన్న ఒక ఇంటిదగ్గిర ఆగేసరికి అప్పుడప్పుడే [illegible]లు ఇవతలికివచ్చి త్రేణుస్తూ చేతులు కడుక్కొ- [illegible] మేష్టరుగారుకూడా తన చేతికి ఏమాత్రమో జిడ్డు పట్టుకోగా తన బిరుసుగడ్డం వరపోకట్టెలా ఉండడంవల్ల వేళ్ళు గడ్డాన్నెట్టె పాముతూ పక్కాయనతో, "పరాయి ఇంటో విస్తరివేసేటప్పటికి ఎంత మొగ్రో అంటూన్నా నెయ్యి కాస్త ఎక్కువగా వడితీరుతుందిస్నండి. జిడ్డు వదల

టం లేదు!" అంటూ ప్రసంగంలో ఉండగా మనిషివాడు ఆయన్ని సమీపించి, "వదుల్తుందండి. ఇనవమేష్టారు వచ్చారండి. తమర్ని యెంటనే దయ్ సెయ్యమన్నారు" అన్నాడు. "ఓరి నీ యినుం కాల్చా! వచ్చింది మాసి గంగారా, కాళ్ళుకడగడంగారా? ఈమధ్య మాసిగంగారు మారి కొత్తవాడు కూడా వచ్చాడన్నారు! అతనొక్క డేనా వచ్చింది? పెళ్ళాం పిల్లలూకూడా రాలేదుకద, నాలుగెడ్లబండీ చేసుగుని? అతడేమీ ఖాళీబస్తాలూ, ఖాళీడబ్బాలూ వేసుగురాలేదుకద?" అని మేష్టరు కను క్కున్నాడు. వాడు సమాధానం చెప్పకుండానే ఇందా కటి పక్కాయన, "అయ్యా మాసిగం, కాళ్ళుకడగడం అంటున్నారేమిటి? తెగతిని పెళ్ళిపందిట్లో ఇవేం కూతలు మీ శ్రాద్ధపుకూతలు?" అని కొద్దిగా కూకలేస్తూ హెచ్చ రించాడు. తను మేష్టరుగనుక అవన్నీ వడితెరాలి అనుకొని గావును వెంకటాయిగారు అవన్నీ వడి, "అయ్యా! స్కూళ్ళ పెద్దదణిఖీదార్ని మేం తద్దినం అనీ, తరవాత ఆయన్ని మాసిగం అనీ, మరీ మైనరుతణిఖీదార్ని కాళ్ళుకడగడం అనీ సంభాషణలో చెప్పుగుంటూంటాం. తద్దినపుబాధ అస్మదాదులైన అల్పులకి లేకపోబట్టి నేను పైరీతిగా ప్రశ్నించాను. వారు మాకు పిత, పితామహా, ప్రపితా మహాలాంటివారు. ఇదీ సంగతి!" అనిచెప్పి, "కుర్రాడా

పదరోయ్!" అని కేకేసి పైమీది కోల్లాయి నడుంకి పట్కాలాగ బిగించి, అమాంతంగా ఎగడి, "ముందు సూచించకుండా వచ్చాడు. ఈకొత్తవాడికి ఇదోరోగం గావును" అని అనుకుంటూ ఉడాములమీద స్వగ్రామం జేరుకుని, పరిగెత్తే అవస్తలోనే బొట్టు గిల్లేసుకుని, జుట్టు రక్కేసుకొని, తనయింట్లోకి అడుగెట్టి "గాల్లోంది వంట కానీవమ్మోయ్!" అని పిన్నత్తగారి చెవులో ఉరిమి బయటికి ఉరికి, తెంపుగుని పడ్డట్టు స్కూల్లోకి పూకి, ఆ బొజ్జాయనే అధికారి అయిఉంటాడుగదా అనుకుని, ఆయన పాద[illegible] భూస్పృష్ట నమస్తేసేసి నోరు వళ్ళు జెట్టి కర్రలా బిగుసుకుపోయి స్టు పడిపోయాడు. ఊరల్లరంతా నిజమే అనుకుని పలుగుపారాపోగై "క్షణంలో వచ్చేది తెలియదుగదా" అంటూ ఎవడో ఓ పెద్దచెంబుడు చన్నీళ్ళు వెంకటాయిగారి మొహాం మీద పరిచి, ఓ తప్పెగిన్నెడు వేడిగంజి లోపలికి ఎక్కించగా, అప్పటికి ఆయన కాస్త కళ్ళువిడడి, పెదవికదిపి, అధికారి కేసి తిరిగి, "అయ్యా— తమరు—నాడిపిల్లి—దాన్ని— వస్తున్నారని—తెలిసి—అల్లా—వెళ్ళి—" అని చెయ్యిఊపుతూ "ఏమైతేం? క్షమించాలి!" అని గోణగగా, అధికారి నిజంగా అతడు గాలువుదెబ్బ తిన్నాడనుకుని, "ఓ యెస్, క్షమించాను లెండి. ఎండగదా ఎందుకొచ్చినశ్రమ మీ

కిదీ? ఏం రాము? ఒండీ పంపలేదని కోపగించేబాపతు కాదుమాది! ఫర్వాలేదు లెండి!" అని అభయం ఇచ్చిన మీదట వెంకటాయిగారు లేచి, "తమకు వేళదాటింది. దొరువుదగ్గిర ఒళ్ళొత్తిడుపుగుని మడిగట్టుకోండి" అని ప్రార్థించగా, ఆయన "అట్లానే, కాలకృత్యాలు అయినాయి. ఇక లేపనమే మా ఆలస్యం లేదు. కాని నాకోసం తెం శ్రమపడి ఎక్కడలేనివీ పుట్టించుకొచ్చి విశేషయత్నం చేసేరుగనక! ఒక్కటివద్దు. ఈ పక్కఊళ్ళో — ఏదదీ? (అని కళ్ళుమూసుకుని) దేవుడు చాలా మేలుచేస్తే, గోకాగం! (కళ్ళు తెరిచి) గోకాగంలో నాకు పెట్టిన భోయినం ఏంభోయినమండీ! నాలుగుకూరలు, నాలుగు పచ్చళ్ళు, క్షీరాన్నం, మాషచక్రాలు, అబ్బ, అబ్బ! యధావిధి! యధావిధి! అయితేం, నేను ఆదినించీ ఇంత జఠరాగ్ని జీర్ణపుష్టి ఉన్నఘటాన్ని గనక ఇట్టే చిక్కు లేకపోయింది. మరోనాటిస్వరూపం అయితే ఆపాటి టెక్కట్లు పుచ్చుకోవలసిందే, సరే, త్వరగా రాసిండి. నేను ఉండలేను" అనగా, "చిత్తం. పచ్చడీ మెతుకులూనండీ, నాకేముందీ కుటుంబీకుణ్ణి, రండి" అంటూ వెంకటాయిగారు అధికార్ని తిన్నగా తనఇంటికి తీసికెళ్ళి, ఆయన మొఖం ఇంకా ఏదో ఆలోచనలో ఉన్నట్టు కనిపెట్టి, "వస్తా" అని ఆయన దగ్గర ఒకమాటు సెలవుపుచ్చుగుని, "అబ్బాయి, పం

తులుగారికి తుంగచాప వెయ్యి, చూస్తావేం?" అని కుఱ్ఱాణ్ణి కసురుగుని, లోపలికివెళ్ళి, ఒక పావుగంట తరవాత ఒక గిన్నెపట్టుగుని పైకివచ్చి, "వంటాలస్యం ఉందండి ఒక్కక్షణం. ఈ లోపులో తమరిది స్వీకరించాలి!" అని అది అక్కడపెట్టగా, అధికారి "మీకేమన్నా మతి చలించిందా ఏం!" అని గట్టిగా కోపపడి, వెంటనే "ఏం తెచ్చారేమిటి!" అని నిమ్మళంగా కనుక్కున్నాడు. "అబ్బే ఒక సేరుపాలు—మజ్జిగూడలంటివి—మరగకాచి, ఇంత మిరియప్పొడీ పటికి పంచదారచూర్ణమూ సంగరించానండి. మాంచిపని చేస్తుంది, ఇదివరకాయన ఇదంటే చెవి కోసుగునేవారు. మరోమాట చెప్పకండి. పుచ్చుగోండి" అని మేష్టరు పట్టుపట్టగా అధికారి అతిసిగ్గుతో అయిష్టంగా (విషంపుచ్చుగుంటూన్నట్టు అభినయిస్తూ) నిమిషంలో గిన్నెలో తడేనా లేకుండా ఊడిచేసి, పిదప నాలుగైదు నిమిషాలు కళ్ళుమూసుగుని ఆయాసంనటించి, కళ్ళు తెరిచి, "అబ్బ!" అని,

అ—అయితే పంతులుగారూ!

వెం—చిత్తం!

అ—వంటాలస్యం ఉండనేఉందిగనక, ఈలోపున పోసి నేను తలంటు అభ్యంతరం తీర్చుకుంటేం?

వెం—(మనస్సులో "నాదుంపతెంపు, నీమొహం

తగ... ..." అనుకుంటూ) ఓ మరీ మంచిదీ! తమ ఓపిక! మంగళ్ని పిలిపిస్తాను! అబ్బాయి, ఇల్లారా! (కుర్రాడు వస్తాడు)

అ—మంగలి ఏం లాభం! అంటుకునే వస్తువు లభ్యంకానప్పుడు?

వెం—ఏవస్తువు?

అ—ఆవునెయ్యి! గోఘృతంతోగాని అభ్యంగనం చెయ్యను. అల్పులు వాడుకునే తైలాలకి మెదడు మొతగవాసన! నామెదడు కొనుక్కోవాలని పెద్ద పెద్ద కంపెనీలవాళ్ళు తన్నుకుంటున్నారు!

వెం—ఎవరుతన్నుకున్నా, సాయింత్రం ఊళ్ళో కనుక్కొని కాస్తకాస్తే పోగుచెయ్యాలండి.

కుర్రాడు—అమ్మకి పురుడొచ్చిన తరవాత తాతయ్యగారిఊరు పంపడానికి ఓ శేరు ఆవునెయ్యి కొన్నావుగా నాన్నా! ఇంట్లో ఉంటేనే లేదంటావేం!

వెం—(కుర్రాణ్ణి చేగోడీ నమిలినట్టు నములుదాం అని మనస్సులో అనిపించినా పైకి నవ్వుతూ) మరే రోవ్! ఇట్టేమరిచిపోయాను! (అని అధికారికేసి తిరిగి) మావాడికీ, పాఠాలుతప్ప కడంవి అన్నీ వ్యాత్కవిలిగా జ్ఞాపకం ఉంటాయండి, మీ ధర్మమా అని.

అని ఇంట్లోకివెళ్ళి నెయ్యితెచ్చి మంగళ్ని పిలిపించి

అధికార్ని తలంటుకి కూచోపెట్టి. దొరువునీళ్ళు తెచ్చి, నీళ్ళ కింద మంటచేసి నీళ్ళు ఆయన కోరినన్నీ బాలింతరాలికి పోసినట్టుపోసి, ఆయనచేత మొత్తానికి మడికట్టించాడు.

ఈలోగా, అడక్కుండానే కుర్రాడు చెప్పినమాటల వల్ల వంటచేసే ఆవిడ పేచీమనిషి అనీన్నీ, తన ఘ్రాణేంద్రియ సాహాయ్యంవల్ల తయారవుతూన్న పిండివంటల స్వభావమున్నూ అధికారి పసిపట్టి, పొట్ట నానుగుపోకుండా బట్ట కొంచెం వ్రేమలుచేసుకుని వీధి అరుగుమీద పచారుచేస్తున్నాడు. వెంకటాయిగారు వచ్చి, "పీటా అడి వేశారు రండి" అని అధికార్ని పిలిచారు. "మనికి అల్లాంటివిలేవు వడ్డించెయ్యమనండి" అని అధికారి వడ్డనకి హుకుం ఇచ్చాడు. మేస్తరు మళ్ళీ లోపలికెళ్ళి ఒక్క క్షణంలో పైకొచ్చి, "వడ్డన అయింది రండి" అని అధికార్ని లోపలికి తీసుకువెళ్ళేసరికి, అధికారి నిర్జీవుడైపోయినాడు అనగా మరేంలేక, విస్తరికేసి చూసేసరికి గుండె ఝల్లుమని పోయింది. దాన్లో బకాసురుడికి వేసినట్టు కుంభంముట్టుకుంపోడి ఉంది. దాని అగ్రమందు—సార్వా గడ్డికొంపమీద కొండముచ్చు మొహంలాగ—వెక్కిరిస్తూ ఉస్తికాయంత ఉసిరీపచ్చడి ఉంది. అధికారి, అంత మనిషీకూడా వట్టి పాకంచలిమిడి అయిపోయి ఆపీటమీద కూలబడి మరోటేమీ అనలేక "బాబోరో మరీ!" అన్నాడు.

వెంకటాయిగారు, నేను తరువాత కానిస్తానులెండి, ముందు తమరు పుచ్చుకోండి ప్రొద్దుపోయింది. ఏమీ ఆట్టే చెయ్యలేకపోయాం నిమ్మళంగా కూచోవాలి—కావలిసినవి నాతో చెప్పి వడ్డించుకోండి ఆవిడికి చెముడు" అని మనవిచేసుకున్నాడు. అధికారి కళ్ళనీళ్ళతో పరిమించి విస్తరిచూపిస్తూ "ఎల్లా సెవిది ఏడవడం?" అన్నాడు. తక్షణమే వెంకటాయిగారు నిరుడు తనకి తక్కువగ్రాంటు మాత్రమే రాగలదని పైనించివచ్చిన ఆర్డరుకాగితం తెచ్చి అధికారి మొహంమీద పెట్టి, నేనెల్లా ఏడవడం ఇదీ!" అని ఒకొక్క అక్షరమే ఉచ్చరించాడు. అధికారి ముక్కుమీద (ఎడంచేత్తో) వేలుపెట్టుకుని, "ఇదివరకు వాడికి ఏకదాహంట, నేనూ విన్నా. అదితీరక చాలా చోట్ల ఇల్లానే చేశాట్ట నేను గ్రాంటు కుదిపిస్తాను చూడండి, అన్నం పట్టుకు చెబుతున్నాను!" అని వెంకటాయిగారిని సమాధాయించాడు. "అల్లాయితే రానీవమ్మా రానీ! ఆపెద్దవిస్తరి యిల్లాపెట్టు!" అంటూ వెంకటాయిగారు ముసలమ్మకి సంజ్ఞలుచెయ్యగా, ఆవిడ వేసివున్న విస్తరి పట్టుకుపోయి, తాజావిస్తరి తెచ్చి పెట్టింది. అధికారి మొఖవికాసంతో దంత పరిశ్రమచేస్తూ రంగంలో ప్రవేశించాడు. నేతిగిన్నె పక్కనే ఉండడం ఇంటిదగ్గర అలవాటని ఆయన చెప్పడంవల్ల, వెంకటాయిగారు ఆవిడచేత

అల్లా చేయించడమేకాక, దొన్నెకుట్టివేసి, అంగులో కూడా ఆద్యం ఉంపించాడు. చిటిగెలో అధికారి గారెల పర్వంలోకి వచ్చాను మొదట్లో, ఆవిడ రెండుపుంజీలు మాత్రమే వడ్డించింది. అవి జమిలిగాతింటూ, అధికారి బొజ్జ ఎడంచేత్తో నిమురుకుంటూ,

అ — అబ్బ! ఏముటో అనుకుంటూంగాని, భోజనం చెయ్యడంకూడా కష్టమేస్తుండి.

వెం — అడ్డమా! నా ఉద్దేశంకుడా అంతేనండి. నింపాదిగా కూర్చోండి. తమకు తెలియాని దేముందీ! కోటివిద్యలూ కూటికొరకే!

పదపడి, ముసిలావిడ పళ్ళెంతో గారు మారు తెచ్చింది. వేగినవి వడ్డించమని ఆవిడకు చెప్పమని అధికారి (అంగొస్త్రుం పెట్టి ఎడంచేత్తో ముక్కుతుడుచుకుంటూ) కోరగా, వెంకటాయిగారు తన వేలితో పళ్ళెంలో వేగిన గారెలున్న భాగంచూపించి, ఆ ప్రాంతానివి వడ్డించమని ముసలమ్మకి సజ్ఞచేశారు. వేగినవి ఆపళ్ళెంలో మరోప్రాంతాన్ని ఉన్నాయని తన తాత్పర్యం అయినట్టుగా ముఖంచిట్లిస్తూ అధికారి ఆభాగం చూపించాడు. వెంకటాయిగారు తనమాటే నెగ్గాలని తను మొదట చూపెట్టినచోటే మళ్ళీ చూపించాడు. ముసలమ్మకి ఈ బొంక్కు వయినం బోధపడక, ఇవీ, అవీ, మరి మిగిలినవీ

కూడా అధికారి విస్తట్లో బోర్లించి, పళ్ళెం వెంకటాయి నెత్తినెట్టికొట్టి "సత్రంబొక్కు జంతువుల్ని తీసుకురావద్దని ఎన్నిమాట్లు చెప్పినా సిగ్గులేదు. మర్యాదట! తెచ్చి తెచ్చి ఎవణ్ణో సర్వభక్షకుణ్ణి తెచ్చావు! కుర్రాడికి ఒక్కటేనా లేదు. వాడికోసం మళ్ళీ వండి తగలడాలి!" అనిసాధిస్తూ వంటింట్లోకి తుర్రుమంది. అధికారి "ఈమెకి ఇంతకోపం ఏమిటండీ! నేనుగనుక సరిపోయింది. మరోళ్ళయితే తత్తణం లేచిపోదురీపాటికి! బాగానేఉంది. మీకు దెబ్బ తగలేదుకదా!" అని వెంకటాయిని ఓదార్చి, నిశ్శేషంగా గార్లు పుచ్చుకుని, "మజ్జిగ అక్కర్లేదండి" అన్నాడు! వెంకటాయిగారు చాలా నొచ్చుకుని "అయ్యో! కర్మమా. కోపం వచ్చినట్టుంది, మీరేమీ అనుకోకండి. ఆవిడ స్వభావమే అంత!" అన్నాడు. అధికారి "అందుకోసం కాదండి. గార్లు తరవాత పెరుగైనా సరే చేదే" అని లేచి చెయ్యికడుక్కుంటూనే డ్రెస్సు వేసుకోబోతూ "ఇక మనం బళ్ళోకి వెళదాం. పిల్లల్ని పిలుచుకురండి. మీ కుర్రాణ్ణి ఇంతలో భంట్రోతుకి అన్నం పెట్టమనండి" అన్నాడు. వెంకటాయిగారు "చిత్తం" అని లేచి కోటు తొడుక్కుని పిల్లలకోసం వెళ్ళాడు. కుర్రాడు భంట్రోతుకి పీటవేసి వడ్డన ప్రారంభించాడు. అధికారి కోటు తొడుక్కుని, గుండీలు పెట్టుకుని, తలపాగా పెట్టుకుని

"బాబోయ్!" అని కెవ్వున కేకెట్టాడు. "ఏమిటి ఏమిటి" అని భంటోతు అడిగాడు. "తేలు తేలు! తలంతా అంటపొడిచింది. పాగాలో ఉందిగావును బాగా నొవ్వ కుడుతోంది" అని కళ్ళుబిగించి మూలుగుతూ ఊరుకున్నాడు. తరవాత భంటోతు చెప్పినమీదట ఆయన పాగాతీసి దులపగా కప్పంత తేలు రాలింది. చెప్పుచ్చుగు కొట్టి కుర్రాడు దాన్ని చంపాడు. చంపి, "మానాన్న దగ్గిర ఉల్లిపాయిలో చేసిన తేలుమందు ఉందండి" అని ధైర్యం చెప్పాడు. "అది ఒకవేళ సెబులిపాయేమో నాకు సయించదు. నేనేసుగోను కుర్రాడా!" అని అధికారి డోక్కోడం ప్రరంభించాడు. భంట్రోతు కరువో కాలమో అన్నట్టు అన్నం అంతా రెండు ముద్దల్లో లాగిస్తూ, అధికారితో "భయం లేదండి అయ్యగారు! తలమీద కట్టువం వల్ల మరి పైకి ఎక్కి, దానికి వీల్లేదు. కొమరు వేవపుల్లా, గారె, లాంటివస్తువులు వాడతారు గనక ఆ చేదుకి తేలు కాటు లోపలికి అసలు ఎక్కదు. మందు అనవసరమండి" అన్నాడు. వాడి తిండి అవుతూనే ఇద్దరూ స్కూలుకి పరిగెత్తారు. మేష్టరబ్బాయికూడా వెనకాలే వెళ్ళాడు. మరి కాసేపటికి కొంతమంది కుర్రాళ్ళని వెంటబెట్టుగుని మేష్టారు స్కూలు చేరుకున్నాడు. అధికారి పొట్టవాదిలి తలపట్టుగుని ఆవసోపాలు పడుతున్నాడు.

మే—అదేమిటండి?

అ—తేలండీ!

మే—ఎక్కడా?

అ—తలమీద.

మే—మందు తెస్తునా?

అ—వద్దండీ. ఇప్పుడు టైములేదు. అసలు పని పాడవుతుంది మందేస్తూ కూర్చుంటే!

అని మూలుగుతునే "చూడండీ! మేష్టారు!"

మే—చిత్రం!

అ—ఈవేళ శుక్రవారం. నేను రాత్రి అన్నం తినను.

మే—దయచేసి చెప్పాండి ఏం తింటారో!

అ—ఇందాకటివే అయిదారు పెరుగులో పార యించమని ముసలమ్మకి కబురు పంపండి.

మే—(తేలయేది జెఱ్ఱియేది ఆ మినప దినుసు మీాద పీడి ఏవ అల్లానే ఉంది అని మనస్సులో అనుకని) అవశ్యం!

అని తిట్టుగుంటూ కుర్రాణ్ణి పంపించాడు. వాడు ఇట్టేవెళ్ళి చకా-వచ్చాడు.

అ—మేష్టారూ! నాకు బాధగాఉంది! సంగతి త్వరగా తెమల్చండి!

మే—తమ చిత్తం! నాలో ఏముందీ!

అ—సరే! స్కూలంతా సరిగ్గా ఉన్నట్టేనా?

మే—చిత్తం.

అ—హాజరుపట్టీ, వగైరా అన్నీ! (అని మూలుగుతాడు.)

మే—చిత్తం.

అ—అయితే తమరు కాస్త తలపాగానైనా కుడా లేకుండానే వచ్చారేం?

మే—మీకు చాదస్తంగాని, మాపరమటింట్లో చిలకకొయ్య చూసిరండి వెళ్ళి! దాన్ని గుమ్మడిపండులాటి ఇస్త్రీమడత తలపాగా నాది ఉందో లేదో తమకు బోధపడుతుంది! లేదనే మీఊహ?

అ—హాజరు పట్టీలో ఉన్న పేర్లేనా ఇప్పుడొచ్చిన వాళ్ళవి?

మే—మీకు వెర్రిగాని, కానివాళ్ళంటే నేను వీధులోనే పంపించెయ్యనూ!

అ—సరే, వీళ్ళు ఏయే క్లాసులు?

మే—అందరికీకూడా ఏకమొత్తాన్ని గట్టిగా చెప్పడమేగాని, క్లాసులంటూ భేదం నే ఎరగను. అక్కడికీ, అదుగో ఆ ముగ్గురూ పైక్లాసు. ఈ కడంవాళ్ళంతా కింది క్లాసు!

అ—పైక్లాసువాళ్ళకి కూడా పుస్తకాలు లేవ ట్టున్నాయేం?

మే—ఈమధ్య పెళ్ళిడూరేగింపుకి పాలెం అంటు గుందండి. అప్పుడవి కాలిపోయి వుంటాయి.

అ—సరే. అల్లాయితే నేను కాస్త లోకజ్ఞానం పరీక్ష చేస్తాను. మీరు తప్పుకోండి. (అని కొంత మూలుగు తాడు. పిల్లలు కొంచెం నవ్వుతారు)

మే—చిత్తం.

అ—ఏయ్! విభూతికుర్రాడు! మీయింటిపేరు?

వి—గడ్డిల్లు.

అ—నీకెన్నేళ్ళుంటాయి?

వి—పెద్దవాళ్ళని కనుక్కోవాలి.

అ—నేను పెద్దవాణ్ణేనా?

వి—అవునండి.

అ—ఎంచేత?

వి—మీకు బొజ్జ ఉందిగా!

అ—("విషయంమార్చి ప్రశ్నలువేస్తే అసలు మాట్లాడరేమో వీళ్ళు" అని మనస్సులో అనుకుని) తర వాతవాడు! బొజ్జ ఎల్లా వస్తుంది?

త—గార్లు తింటేనండి.

అ—(మేష్టరుకేసి చూసి) మీస్కూల్లో అఖండు లున్నారే!

మే—చిత్తం తమదయ!

అ— మూడోవాడు! బూర్లుతింటేమాత్రంరాదూ?

మేష్టారి అబ్బాయి—(అడక్కుండానే) ఆవడలు తిన్నా వస్తుందండి.

అ—(కోపంతో) ఎవరండీ, ఈపిల్లవాడు! మా చెడ్డవాడూ!

మే—చిత్తం. క్షమించాలి. మావాడేనండి.

అ—ఓహో! అవునండోయి. అయినా సరే అడక్కుండా సమాధానం చెప్పకూడదు, నేనుకనక సరిపోయింది. క్షమించాను. (అని మూలిగి) నాలుగోవాడు! బొజ్జ యెందుకు?

నా—బండి యెక్కడానికండి!

అ— ఛీ! అయిదోవాడు!

అయిదో — పెద్ద పెద్ద కోట్లు కుట్టించుకోడానికండి!

అ—ఛీఛీ! ఆరోవాడు?

ఆ—ఆయాసంగా ఉంటూంటే చేతులు జేరవేసుగోడానికండి!

అ—టట్! అవేవీకావు. అందర్నీ కడుపులో పెట్టుగోడానికి. చాలు కాని, ఈపుస్తకం తీసుకో! పై క్లాసులో మొదటివాడు! ఎక్కడేనా తీసి వాచకం కానీ!

కొ—(ఎదో తీసి) "ఆ ముని అంతట..."

అ—"ముని" అంటే ఏమిటి, రెండోవాడు!

రెం—మనిషండి.

అ—మరి నేను మునినేనా?

రెం—కాదండి.

అ—ఏం చేత?

రెం—"ముని" అంటే మంచి మనిషండి.

అ—అక్కడితో ఆగు! మూడోవాడు! నువ్వు ఉత్తరం చూపెట్టు!

మూ—ఇంటికగ్గిర ఉందండి.

అ—ఉత్తరపు దిక్కు తేకపోవడమేమి టిక్కడా! (అని పళ్ళు బిగిస్తాడు).

మూ—ఇదాండీ! (అని ఇంటికవ్వ చూపిస్తాడు)

అ—ఎవడా చెప్పింది?

మూ—మా అన్నయ్యండి, మొన్న సెలవలకివచ్చి మ్యాపులో చూపించాడు

అ—విన్నాంగాని, మేష్టారూ తమరు కొంచెం గజికట్టండి విందాం.

మే—చిత్తం! తమకు బాధ తగ్గిందాండి?

అ—చిత్తం! నాగోడవెందుకు, తమరు ఉపక్రమించండి!

మే—ఎంతమాటన్నారు! అల్లానే. బాలురారా!

(అని గొంతుక సర్దుకుని) సూర్యుడు భూమిచుట్టూ గిరగిర గిరగిరా తిరుగుచున్నాడు.

అ—అదేమిటయ్యా, అబద్ధాలూ!

మే—ఆ మాటకొస్తే మీరు చెప్పండి చూస్తాను! ఏం ఎక్కువ చెబుతారో మహా! ఇందాకణ్ణించి విన్నాగా నేనూను!

అ—స్రుతిమీరి మాట్లాడకండి!

మే—అయ్యా, పిల్లలుగలవాణ్ణి! పెద్దలనాటి నుంచీ ఇంతే! పైగా నాకు సర్వీసు అయిపోతోంది. ఇహ తప్పుగోమని ఊళ్ళోవాళ్ళు అంటున్నారు. (కోపంగా) పైన మీదిత్తం.

అ—పిల్లలుగలవాడవైతేమాత్రం, తల్లకిందు లు చదువా చెప్పేది?

మే—మనవిచేశాగా! అల్లాయితే బాలులానా భూమేట సూర్యుడిచుట్టూ తిరుగుతూంట! విన్నారా? గిరగిరా.

అ—ఇదేమిటి! నమ్మకం ఇంతట్లో ఎల్లామార్చు న్నావు? మళ్ళీ అప్పుడే భూమి గిరగిరా?

మే—అయ్యా! నా జీతంరాళ్ళు నాలుగూ గిర గిరా తిరిగి వస్తూంటే నాకు చాలు.

అ—నాకూ అంతే.

పిల్లల్ని పంపించేసి, స్కూలుకట్టేసి, అంతా మేష్టరు గారి ఇల్లు చేరుకున్నారు. క్రమేణా చీకటి పడింది. అధికారి ఆవడల్ని పరామర్శచేశాడు. చేస్తూ, మేష్టర్ని పిలిచి “నైటుస్కూలు గురించుకూడా మీరు లాగుతూన్నట్టున్నారు. నైట్‌స్కూలికి పదండి చూద్దాం” అన్నాడు. అందుకు మేష్టరు “చిత్తం నైట్‌స్కూలనే పదార్థం తమ కటాక్షవీక్షణాలో కాచుకుని ఉండేదేగాని వేరే ఉంటుందని చూస్తున్నారా యేమిటి? ఇప్పుడు తమరు దయచెయ్యగా ఈ పగటిస్కూలు నివేదించుకున్నాడా, ఈ విధేయుడు! ఈమాటు తమరు వేంచేసినప్పుడు అక్కడికి ఆ కాస్తమాటా దక్కించుకుని ఆ నైట్‌స్కూలుని కూడా తమఎదట దాఖలుచేసుగుంటాను!” అంటూ విధేయతతో దాటుకున్నాడు. అధికారి బేష్ మని త్రేన్చి చిరునవ్వునవ్వి, “ఈమాట తప్పకండి” అని హెచ్చరించాడు. మేష్టరు నాలిక కరుచుకుని “అంతే! సెబాసు” అన్నాడు.

మరి కాస్సేపటికి మేష్టరు అధికారి దగ్గిరికివెళ్ళి “ఇక నేను పడక ‘అరణ్యమెంటు’ చేస్తాను” అన్నాడు. తక్షణం భంట్రోతు వెంకటాయిని వీధులోకి పిల్చుకుపోయి కొంతసేపు చెవులో ఏదో ఉపదేశించాడు. వెంకటాయిగారు, “తప్పుతుంది బాబూ: అల్లాగే!” అన్నాడు. భంట్రోతు “తొమ్మిది దాటకూడదు. దాటితే మళ్ళీ

పంతులుగారికి భయం. భయం అంటే మనుష్యుల్ని గురించికాదు. పురుగూ బుట్టా ఉంటుందని!" అన్నాడు. వెంకటాయిగారు "అల్లాగే వెళ్ళివస్తా!" అని కండువా వేసుగుని ఎక్కడికో వెళ్ళాడు.

ఆయన వచ్చేసరికి పీళ్లులేరు. నిద్రపోతూన్న కొడుకుని లేపి వెంకటాయిగారు అడగగా వాడు ఏమీ ఎరగనన్నాడు. ముసలమ్మ సమాధానం గ్రహించేసరికి తెల్లారుతుందేమో అని భయమేసి వెంకటాయిగారు ఆవిణ్ణి అడగనేలేదు. ఆ రాత్రి వెంకటాయిగారికి నిద్రపట్టలేదు.

మర్నాడు టపాలో వెంకటాయిగారికి మరినాలుగు రోజుల్లో ఆ స్కూలికి తణిఖీతంతు జరుగుతుంది గనక సిద్ధంగా ఉండవలసిందని అసలు అధికారి దగ్గిర్నించి ఉత్తరం వచ్చింది!

సంపూర్ణము.

యస్. ఆర్. పి. వర్క్సు, రాజమండ్రి.

*